

WITTE . . . .
BIBLIOTHEEK

HET ROOTLAND

DOOR

RENÉ DE CLERCQ

DEEL I

PAUL BRAND
• BUSSUM •

2 dlm 1. du

HET ROOTLAND

1918/5
21992

1016
81

EN

HET ROOTLAND

DOOR RENÉ DE CLERCQ

DEEL I

UITGEGEVEN IN HET JAAR MCMXVII BIJ DE
N.V. UITGEVERSMIJ. V.H. PAUL BRAND TE BUSSUM

HET ROOTLAND.

DOOR WENR DE CLARCO.

DEEL I.

IN VERLEGING VAN DE ERVEN VAN DE WITTE, AMSTERDAM, 1848.

Het gespan was al vaardig. De fiksche man, die den brensenden ruïn bewoog, liet de zweep knallen en onder blij geblaf van Turk, den meespringenden poedel, ratelde het rijtuig de hofpoort uit, en verdween, westwaarts, in de richting van Hoogdorp.

Van de gemeenten bezuiden de Leye was Hoogdorp een der grootste; nijverig, rijker en dubbel zoo druk als het naburig Voudene, 't eigen stille dorp, waar Miel Valke, de Vliekaartheere, maar weinig om gaf.

Vernepen nest, kleingeestig volk! bromde hij nijdig, daar hij hoogtronend vooruitrolde tuschen eentonige korenakkers, lage aardappelstukken, bietenvelden, rijpe en rijpende vlasgaards, hier gesleten en gehaagd, en daar nog recht of neer ter aarde, moede wachtend op den arbeid van den garenden landman. Kijk, ginds verre sleten ze bij Wolf. Die bukkende mannen en vrouwen, armtierig en halfgekleed, en die pootjesgevende bengels, dravend eenbaarlijk van de vallende herels naar de rijzende hagen, waren dat wel menschen of kruipende mieren? Kleefden de voeten der ouders niet vuurvast aan den grond? Stond den kinderen iets anders te wachten dan sloven in ellende? Te avond kregen de stumperds voor hun lastig gezwoeg karig eten, gering loon en een hard bed. De verzengde

meitak was een waardig eereteeken voor hun heesche victorie. En de rijke Wolf, de gierige bobbekop, die zijn brave vrouw had doodgeduwd onder zorgen en karwei, en zijn verkwezeldochter ook al liet sleuren met emmers en beesten, zonder verademing of vermaak, was hij niet de geschikte burgemeester voor dat vee-domme wroetersras?

De boerenzonen? Log en stug, niet beter dan hun werklui. Behalve zijn broer, Joost den Vliekaartboer, achtte hij geen man in het dorp. Joost, ba, zoo'n precieze! Maar Warden, de oudste, de krotlijder met zijn Stina, en zijn één werkpaard! En Mandus, de geniepigerd! Met hem, Miel, had zijn meetzuster Theresia gelukkig hoogerop gewild. Veel langer dan de anderen had ze hem in het collegie besteed, in de heimelijke hoop dat er uit haar doopkind een geestelijke zou gegroeid zijn. Wat een eer voor de familie! Jawel, een geestelijke! Ze rekenden zonder den waard. Zeker opdat hij alzo, zonder huwen of hoeve, breed door de wereld had kunnen gaan! Op de meisjes had hij mogen een kruisken maken; en zijn eigen opvreten in een eenzame pastorij was niet aangenamer dan uit te drogen op een even triestig boerengedoe, lijk de durflooze kerels van zijn leeftijd. Hola man, zoo niet! Voor het seminarie was hij niet geschapen. Vrouw- en vreugdeloos zou zijn leven niet voorbijdraven, al moest hij ook weer op

de hoeve komen en onder gebied staan, al moest hij, half versteedscht, op het land leven, hij zou er wel iets op vinden. Paarden, honden, hanen, keuringen, ringstekingen en kermessen, daarin was hij thuis: daarmee zou hij zich bemoeien. Werken zoo weinig mogelijk, en trouwen niet, tenzij veel later, en anders nooit dan rijk. En nu, jong hart, jong leven! Lustig gerold en het katje in het donker geknipt!

Voudene, foei! De stad of Hoogdorp. Zeker, Hoogdorp en Anneke Goorkies! Het mooie zwartoogje uit de eenige herberg links aan genen kant van de afgelegen statie... Nog een stuk verder, het spoor over, en hij stond er. 't Oud Goorken, toen het hem zag, grinnikte in al de krullekens van zijn witgrijzen baard.

— Ga maar binnen, zei het, 'k zal ik uitspannen. Valke trok in huis.

— Tiens, Emile, begroette hem een even jong heerschap, vol beslag en lawijd. Ik wachtte lijk op u. We gaan een partijtje doen, he? T'as bien le temps, je suppose.

Dat was Louis Couvreur, de zoon van den kleinen brouwer van Voudene, die er, om rond te komen, wijnverkooper bij spelen moest.

De Vliekaartheere trad eerst naar de toonbank bij Zulma, de inbrave praatzieke oudste dochter, dik, bleek en een tikje van de pokken geschonden.

— Is Anneken niet thuis dan? fluisterde hij.

— 't Doet, 't doet. Miel, zei ze. Ze breit

in de keuken. Ik zal haar zeggen dat ge hier zijt.

Louis greep zelf een spel kaarten uit het kastje en troonde zijn dorpsgenoot mede.

— Hewel, wat spelen we? vroeg deze.

— Piketten; voor een flesch wijn.

— Van de drie twee, voor een kom. De meisjes drinken mee.

— Natuurlijk... Heffen voor den deel... Un sept, c'est moi, qui commence.

Hij schudde, deelde, vlug, twee kaarten teengader.

Ze bezagen hun spel, braken, raapten bij, noemden, kwamen uit. Slag op slag. Couvreur speelde haastig, rap en knap als een die er een stieltje van maakt. Zijn vriend had last om hem bij te houden, en toen Anneken, het pertig zwartje, de gelagkamer binnentrad, en Miel met heur schitterende kijkers blij-liefdevol bleef belonken, raakte hij al leutiger te moede, haast geern verstrooid. Ze stond naast hem, loerde over zijn schouders heen, alsof ze zich aan het spel verstond. Geen blad kon hij versteeken, uitwerpen of oprapen, of telkens keek hij in haar oogen, kwansuis om raad en goedkeuring. Och, Louis was gansch gerust en hield het oog meer op Zulma, die met witten en rooden, de limonade gereed maakte in een kom van gleierwerk. Aanvankelijk wilde het Miel al mede: de eene vijftiende na de andere, en azen op azen. Hij won de eerste partij, en in de tweede had hij

weeral genegentigd. Overigens, lustig bij winst en verlies, kon het hem niet schelen als hij maar onder Anneken mocht zitten, hoofd haast tegen hoofd, en lachen, schertsen, klinken met haar. Zulma schepte eenbaarlijk de ledige roomers vol. Goorke ook mocht meedrinken en sloeg de kluchtigste rijmkens uit. 't Was iets van lik-mijn-lipje! prees het. De brouwerszoon was te fijn speler om te klagen over te weinig geluk. Straks zou zijn beurt wel komen. In zijn eigen gekte hij om Miel, zoo lief doende voor Anneken, en om het meisje, die het zoo goed ophad. Een herbergdeern, welke maar half zooveel fransch kende als zijn zuster Adrienne!

— Une revanche? riep hij, toen hij de eerste kom verloren had.

— Gelijk gij wilt.

Louis beproefde zijn middeltjes; de kans leek gekeerd. Gebogenhoofds loerde hij op, en wijl de Vliekaartheere, met krachtig duimduwen, de kaarten hooguit scheidde, wist hij schier onfeilbaar juist wat er in de handen en wat er te rapen was; en, brak hij al eens mis, hij vond er geen kwaad in om tersluiks een weggegooid goed blad weer op te mijfelen. Vermoedde hij dat zijn tegenkamper zou welvaren, hij misdeelde met opzet, al morrend dat de kaarten plakten. Miel liet hem begaan, en insgelijks voor een kom aangeschreven, stelde hij zelf voor te kijken wie 't al betaalde.

Daar wou Louis hem zien komen. Hij legde zijn zonhoed op den vensterboord, streek even door zijn langlokkige zwarte haren, en wreef zijn krakende juffervingeren of het nu eerst ernstig ging worden. Zijn onbedreven, onoplettenden makker dreef hij, door overhaastig spel, van de eene missing in de andere, en, zoo de bladen vlug vervlogen, haalde hij streken uit en knepen, meer dan noodig. Anneken kreeg achterdocht: Zou die schoone wietlewaai wel valsch spelen? Zou die handelaar, als de gemeenste schuimer, zijn kalanten trakteeren met het geld van zijn eigen maten? Het was goed dat het haren Miel betrof, anders zou ze er op spreken.

Valke verloor, natuurlijk.

Opnieuw beriep hem Couvreur. Anneken schudde haar hoofd, stiet haar vrijer zachtjes aan met den elleboog. Niet te doen. Ze speelden den halven namiddag en dronken almaar op rekening van Miel. Deze lachte steeds door; ofschoon het hem toch eenigszins ergerde dat zijn dorpsgenoot, gesteld op meerijden, bleef, en hem geen minuut alleen liet kouten met zijn meisje.

Die dwazerik!

— Dis, ta voiture, est-elle prête?

Dat ontbrak er nog aan.

— Ivo, span in, beval Miel.

Goorke ging. Couvreur, zeker nu dat hij meekon, liep buiten om te helpen. Ook Zulma, luid babbelend, trok achter.

— Een mensch kan geen woord spreken, kloeg Miel.

Anneken zweeg; en toen hij met losse onverschilligheid vier vijf frankstukken op de toonbank wierp, scheen ze eerder bedroefd dan verheugd.

Hij drukte haar hand warm in de zijne. In zijn begeerte om rap veel te zeggen, vond hij geen uitweg voor zijn jagend gevoel.

— Anneken, lief Anneken!

Louis stak de deur open, en al was het rijtuig van hem,

— Ça y est, riep hij. On 't attend.

Weer was hij buiten. Anneken volgde haren geliefde tot in het portaal.

— Miel, ik heb niet geern, dat ge uw geld alzoo wegsmijs, zei ze, wijl uit haar blikken een zachte glans steeg, die haar in zijn oogen deed groeien.

— Ba, lachte hij; ik kom alle dagen niet.

Meteen stapte hij op den terd, den teugel vattend uit de hand van den brouwerszoon. De vos zette aan, en snel ronkte het rijtuig voort.

II

Als de avond ernstig kwam Joost naar de hoeve. Tevreden was hij over zijn gang. Het

noodige volk zou er zijn, op de slijting. De beste arbeiders hadden hem hun woord verpand, zoodat hij rekenen mocht op tucht, harten op 't werk en rappe handen. Nog dit en dat pegelde en regelde hij zorgzaam in zijn geest, allerlei schikkingen nemend, door sommigen voor overbodig gehouden, doch waarvan grootendeels de gewenschte uitslag afhangt. Zoo reikt vooruitzicht ver en verdeelt en ontkracht de peinzende avond de vele lasten van morgen.

Toen, achter het hooge schutsel, de meester des huizes verscheen, wuifde hem van schemerende gestalten een lijze welkom toe. De duisternis, welke de gemoederen verzacht, weeft sluiers voor de woorden. Rustig ook antwoordde Joost met minzamen wederwensch, schoof derwijlen in de bank, sloeg een kruisteeke en nuttigde uit de vuist, de gebraden aardappelen met ham op brood, door Theresia zelve opgediend. Het smaakte hem, en, gestadig, in de stilte, hoorde men hem eten.

Bertha, de meid, stak de koperen lamp aan, en, met het licht, kwam leven in de keuken. Theresia ruimde de tafel, en troonde dan, met de handen in elkaar gelegd in den rechterhoek van den haard. Een heelen tijd hield ze haar oogen onafgewend op Joost. Of die niets zou zeggen? Neen, starling staarde hij voor zich uit en leefde op eigen gedachten. Haarzelf brandde een vraag of een tijding op de lippen. Zeker

van blijden aard. Want ze glimlachte zoet en scheen elk oogenblik bereid hem aan te spreken. Maar ze bedwong zich, en, rondkijkend, wachtte.

In den anderen haardhoek, schuin tegenover haar, zat Mandus, den stoppelkin vooruit, en gebogen als een oud man, luid smakkend te dampen. Aan zijn knie stond Seppeken, Warden's oudste, die mede op de Vliekaart woonde, met een boeksken toe. Seppeken was een zoet ventje, maar de deugnieterij kondt ge uit zijn groengele oogen scheppen. Van Mandus was hij niet weg te krijgen. Zij praatten samen en hadden leute om een niets. Twee kinderen, dacht tante.

Ze liet hen begaan, en welgevallig, beschouwde ze Miel, den schoonsten der Valken, die, met een opengevouwen sportblad in de hand, tegen de schapraai leunde. Hij las niet meer; schuin-uit begluurde hij de fleurige meid hoe ze dapper zijn schoenen poetste en, een straatvoois neuzelend, een spiegel wreef in het leder.

Op het uiteinde der lange witte tafel koutte de koewachter Jaap met Lieven den knecht.

— 't Weer versterkt, zei deze. We boffen.

En Jaap daarop:

— In drie dagen uit? Ge zult zweeten.

— Dat is 't minste. Zaterdag klaar en Zondag kermis.

Maar al luider ging het bij den haard. Seppeken was er aan het vertellen, grappen uit

school, die anderen uitgestoken hadden en Mandus sloeg er, paffend aan zijn pijp, de leukste spreuken door met het onnoozelste gezicht van de wereld.

— 't Is de jongen zijn tijd, vermaande Theresia. Laat ons lezen.

Allen knielden voor hun stoelen en luid bad Seppeken voor. Na het gebed liep neef om een kruisken eerst naar zijn meter, dan naar zijn ooms, Joost, Miel, en laatst naar Mandus, bij wien hij sliep.

De knecht en de koewachter rekten zich geewerig op, en trekhielden buiten, elk naar zijn bed in den stal. Onderwijlen zette Bertha, klompen en schoenen op kant, en, na de voordeur te hebben gegrendeld, wenschte zij haar meesters de goede rust en trok insgelijks naar haar kamerken. Miel ook ging slapen.

Nauwelijks was Theresia met Joost alleen, of ze trad naar hem toe, en, monkelplooiend.

— Joost, zei ze, ik heb groot nieuws voor u.

— Ja? vroeg de boer, zich kalm omwendend.

Wijzelijk zoet glimlachte steeds zijn zuster.

— Hebt gij geen zin om te trouwen? taalde zij. Met een eerste boeredochter? De rijkste en de braafste die er is?

Zij wachtte even en daar hij zwijgend zijn hoofd schudde.

Lisa Wolf, ging ze, grootmakend, voort. Een huwelijk voor een koning. Ik weet dat ge ze zoudt aanveerd zijn.

Joost luisterde zonder verpinken.

— Neen ik, sprak hij, neen ik, Theresia, en ook, dat is geen jong om te trouwen.

— Het doet, man; ze zou zij zeker trouwen, als het haar zin was. Ze ziet u zoo geern: ge kunt het niet gelooven. Ge hadt moeten hooren en zien hoe blij ze was en hoe ze bleusde toen ze mij daarvan sprak, in 't stille, en hoe fier ze het woord herhaalde van haar vader: Lisa, als ge een boer brengt op het Oud Kasteel, ga 'k op mijn goed leven. Maar een kerel, hoor, een als mijn schepene, als Valke!

De boer monkerde, neerkijkend.

— Hewel?

Het kwelde haar dat hij niet dadelijk toegreep. Nu richtte hij zich op, ernstig.

— Theresia, ik ben hier best, verklaarde hij. Ik peins op geen trouwen.

Bij dit onverwacht bescheid deinsde Lisa's vriendin van verbazing achteruit.

— Maar zulk een kans, riep ze, zulk een kans! Gij moogt dat niet laten schieten.

— Als het mijn gedacht niet is.

Theresia klaagde:

— Met al dat, zit ik in een schoone positie.

— 't Is uw schuld.

Hij keek naar de klok, en zijn nachtklaars vattend:

— Morgen is 't vroeg dag, sprak hij. Slaap wel.

— Nacht Joost.

Zij zag hem kousvoeteling heengaan, en mistevreden droei zij de lamp uit.

III

Voor dag en dauw waren ze daar, de vroomste werkers van Voudene, nederig in hun hutten, reuzen op het land. En Kimpe was gekomen, de schoone kerel met zijn armen van dorscher; en rosse Nolf die hagen zette, effen en vast als stukken muur; en de twee Lampaerts, wevers van stiel, rap volk zoo te velde als in huis, lustig met stemmen van lijsters; en Ivo Bastiaens, en nijdige Kardoen, Wardens boever, die toonen zou dat hij het karweien ginder niet had verleerd, en dat het zijn schuld niet was zoo zijn twaalf schapen van kinderen schier geen hemd om het lijf droegen. In hun hartjes dapper, schoon half beschaamd, scholen, tusschen de mannen, vier zijner gastjes, en een vijftal andere rakkers, met aan hun hoofd Rik Valke, Seppekens broer. Die week niet schuw, hield wakker de spits, als om te vechten. Noch de oudste, noch de grootste, was Rik in 't springen, in 't gooien, in 't klauteren, in 't worstelen, in 't werken, hun allen de baas. Zijn kortgeknipte vlas-kop groeide stekelig tot thalvent zijn voorhoofd

en zijn oogskens straalden geel vuur. En ook vrouwlui stonden daar, meiden als venten. Thilde, van achter het armbosch, ging ze aanvoeren, de langste en de voorste, op één rij met het dolste mansvolk. En daarbij zou ze half den kant doen van Siska, de sukkel, die nog veel goe wil had, maar geen kracht. Ze was er nog zoo in geoemd, in het slijten, en ze hadde er veel in gevonden, was ze niet gevraagd geweest. Haar twee uitgehuwde dochters waren mee; felle tongen, klapte men, maar ook in den arbeid stonden ze hun stuk. En dan Irma Naessens, Febronie Beyls, Koba Verstraete, Lietje Pieterjanszoons, Maaiken Kardoën, en nog en nog. Met velen en van verre waren ze aangespoed, schaarvormend vóór de opene hofpoort. Ze wrochten geern op de Vliekaart; want er was orde onder het werk, leute daarna, klaar bier en goede kost.

Op de blauwgrijze uchtendklaarte zag Joosten, beraden aangerukt, saamscholend schilderen, een leger vaardig ten vreedzamen strijd, wachtend op onderrichting en bevel.

— Komt, sprak hij, het daagt al.

Den grintweg over, dreef uit en wegels op; langs boomstam, gracht en vochtige bieten, door wrijvende haver en reuzelende rogge, voort stapten zij, in benden, paargewijze of een voor een, verdwijnend hier, verschijnend daar, de diepten der kouters in. Het leek, naar het licht des morgens, een optocht van donkere macht. De

koeien, uit de naaste weide, hoornden geeuwerig op, en loeiden. Thans strekte daar, zoo wijd het oog kon dragen, tot aan den grenseik en den elskant toe, de rechtgebleven vlasgaard, gaanstok hoogte, gelijkig als gesneden, met, bruin er uit, een bebladerde boomtak, teeken dat hij was verkocht. Goud in de gatten, en geelgroen getopt, de dikke zaadbollen leuterig luts tot wikkelen gewaaid en dobberend stilvallen, hielden de herels zich dicht op dicht, steunend en dragend elkander. Sterk was het veld doch machtiger de manschap, moedig ryzend er voor. Drie dagen slechts, en van die ontelbare stengels zou er geen nog staan, tenzij ladens- en leverensgereed.

't Halvent de breedte nam het uitroeien aanvang. Joost gaf het sein. Zwaaibukkend sloeg hij zijn armen in 't scheidende vlas, duwde met harde palmen het omgrepen ineen, en trok het, ruw en ruig, met rosse wortelingen uit.

Het lag daar, rillend, geveld.

— Harop! riep Kimpe, harop! Kardoen. En Thilde: arrêe, en Koba: hier! En heel de rij plooiden over, met ledertaaie lendenen, en vijftig handen tastten tegelijk de herels naar hun hertenepentoe en rukten onverbiddelijk! En het blikkerde alom lijk versch en nieuw, en het schreepte en schrafelde, en ruttelend danste als stroo op den hardgebakken bodem. Dan, de boord brak in, met bekken, met schaarden als een zeis, en

de vrucht woei weg voor den nijdigen aanval. Een boom ver raakte de grondkorst bloot en dieper boorden zij hun gouden gaanderijen. Overal recht, schuin en dwars, lagen verspreid honderd en honderden vlaspooten.

Steeds dikker vielen ze, lijvelijk en log, gansche reken gesneuvelden.

Joost merkte het.

— Hagen, Nolf!

Als bij tooverslag rezen omhoog, en traden uit de slijtenden te voorschijn, een tiental venten met stouten gang. Fier lachend, met een herel in zijn mond, stak Nolf zijn rossen kroezelkop tegen des hoofdmans klaardere voorhoofd, plantend klompen naast klompen vast. Rik was er al omtrent en reikte een paksken aan peter. Nolf kreeg zijn eerste van Maaiken. Fluks schoorden de hagers ze tegen hun voet, de gatten uiterwaards, schuin, en tegeneen. Het ging in gang. De knapen draafden en droegen bij, de mannen stelden en stuikten toe, houdend en steunend met hand en knie, aarzelend tred voor tred, en drukkend op hun hielen als zingende zeeldraaiers. En toen de dubbele haag daar prijkte, breed van onder en smal van boven, gansch dicht, met, van zijds gezien, schaars een splijtgat er tusschen, snoerden Joost en Nolf, met snel gevinger, een paar herelpezels om de uiteindtoppen.

— Laat maar waaien nu, juichte de rosse. Ze staat!

Het was glad werk. De anderen mochten het afzien. Maar ze hadden geen tijd, Links en rechts verdeeld, tot ginder aan het zandpad toe, volop waren ze in de weer en metselden hoog en hecht hun vezelig bouwwerk. Onderling wedijverend repten zij de slijters na en poogden hen in te halen. Reeds liep Rik Bastiaens op den knoezel en Meet nam vlas van Siska's bevenden arm. Thilde sprong bij.

— Vooruit! sakkerde Kardoën, doordringend tot aan Kimpe. Doch deze keerde zich om, knikte, en baande weer rustig zijn zegeweg voort.

In het oost intusschen was, uit rooskleurig met blauw doorstrepeld wolkgevloei, de zon gerezen, aarde en boomen verblijdend met stil wit licht. Thans klom ze hooger en de dansranden van haar vuurkroon schoten scherper uit en straalden goudglans, die blikkerde op daken, grassen, blaren en beken, gedronken werd en opgeslurpt in de millioenen poriën van zand, en vrucht, en weer zichzelf hereenigde, heelzuiver en heelschoon, in de alomgezeelde, kwistig geknakte halmen en wrongen stroo.

Hoe schoon, op dien blonden kransschijn, wemelde het naarstige volk! Louter vuur vonkte uit de leëren der klompen; golfde om de schaduwplooiën ven broek en jurk, vlammerig waar sleet en gesmoord waar gelapt was; helde met de heupen mede, glijdend over de vlakke ruggen, het bonte jak der meiden en het opene

blauwe manshemd; speelde in de gapingen; prikkelde met priemen in naakte nekken, ooren, neuzen en kinnen; en kaatste, met schemerend blindslaan, volle schijven schitterwerk uit de boorden der biezen hoeden.

En hoe fel duisterrood de bloedgloed sijperend drong naar de opperhuid van hoofden, halzen, armen, kuiten, schenen, enkels, die schroeina verbrandde en verbruinde zienderoog. Wat een kracht, door verduren en verharden, door eeuwigen kamp met weder, wind en zengende zon, met lasten, kommer en honger vergaard, sprak uit den zwier der lijven, het opspannen der spieren, het zwellen der aders, de vereeltheid aan voet- en handpalm, de barsten, diepe, in vel en vleesch! O, daar lag angst in die rimpelen en moed in die kerven; daar lag roem in die ruiten gesneden in den nek! Straks zou het daar droppelen van eelgeparelden zweetdauw; straks zou de laaigloor hen dikker omlijnen, en de gansche groep zou beuren uit den grond, verheerlijkt en vergoudbronsd...

In zulke prachtlijst beschouwde hen met welbehagen de waakzame boer. Van kindsbeen af, kende hij hen, Bastiaens, Keurvels en de oudste allemaal, tot Siska toe. Hij had hen gezien en bewonderd, sterk bij de sterksten, toen hij zelf, een knaap, dienst deed naast zijn vader, den grooten Valke. Dan was hij nog pront als Rik, als Meet zoo slank; de drukte scheen hem een

spel, het slijten een kermis vóór de kermis. Met Kimpe had hij geworsteld, gereden met Kar-doen, 'en van de Lampaerts had hij liedekens geleerd, in hun leemen hut bij het klakkend getouw. Zingen deed hij zelden nog; de zorg lag hem opperst. Zijn land, en o! zijn volk! Hun kracht was de zijne, de hunne zijn wil. Het sneed hem door de ziel te weten dat arbeid niet steeds een borg was tegen ontbering, dat wintersche ellende, bloot en koud, kon volgen op overdadig zwoegen in oogsttijd, dat kerels als boomen, gewassen voor de vrije lucht, hurken moesten en kromstaan, gekandelaard in hun kortwoonst. Was het niet godgetergd dat anderen, vrekkelig en wreed, die schamelen uitbuiten en leegpersten, sparend op hun brood, pottend en kistend van achtergehoudene winst? . . . Hij was hun goed en gul, met raad en daad: het hoogste loon der streek werd op zijn dischberd uitbetaald. Zulk geld gaf hij geern, met een toelage soms voor een drinkfooi. En de kost? Rein en ruim, eenvoudig maar voedzaam.

Zie, daar kwamen ze voor het achturingetijde den kouter op; Miel en Lieven de eersten. Hun beenen sloten en hun bovenlijf zwakte van de zware bierkan weg. Schreden verder volgden, kaarsrecht aan het kouten. Theresia en Bertha, elk met een zwartwisschen korf om d'een en d'anderen arm. In een oogwenk hadden de meesten kring gevormd naast Joost; een levende

keten met losse schakels. Al rechtstaande, half liggend, platneder, al hurkend of geknield, juichten en lachten zij, gaapbittend met klare tanden, door vette schellen spek op dikke stuiten tarwebrood, grijpend gestrekt naar de overgereikte pint, zoodat velen zich aleens den tijd niet gunden om het wabberend vlokschuim af te blazen en dronken met gulzig gezwelg, stortend door niets te willen verliezen. Enkelen, daarom niet slechter bedeed, bleven op hun plaats en aten trager, met evenveel appetijt, en meer smaak.

Toen allen verzadigd bleken, ging de arbeid weer in gang. Miel vloog rond, in het wilde, stak hier en ginds al een hand uit, doch kreeg weldra meer lust om te gaan stoeien bij Bertha en de jonge deernen der verste gelederen. Ware Joost er niet, wat een kansje! Nu het ernst was, gaf hij het op. Eerst nog een paar hagen gezet met Lieven, er over geroemd, er over gesprongen, dan lustig hielp hij zijn meter de ijdele kitten en korven naar huis doen.

Naarmate de dag vorderde, namen hitte en bedrijvigheid toe. De lucht woog bevangen, de grond gloeide, de harten mee. Het werd een zwijgend zwoegen, een eentonig tobben, zonder verpozing of merkbare voortschrede. Ze zweetten, veegden, wrochten en vergaten.

Eerst te middag, toen ze staakten, mat hun moede blik een heele breedte gewonnen velds en de uit te rooien vrucht verloor meteen het

uittartend uitzicht van oneindigheid. Op klok-
geluid thans stapten ze hofwaarts, genoodigd
tot de maaltijd.

Welkome rust! Versterkende spijs! Lavende
dronk! O die heerlijke noenstond in de koelte,
wat scheen hij kort. Alweder bengelde de hof-
klok en weder togen zij last en zonnebrand in,
en braken uit, eenbaarlijk, drongen in de bres-
sen, en voelden het afgedane stuk hen schoren
in den rug. Aan 't werk nu tot den avond, en,
na vliedenden nacht, des anderendaags weerom,
den Zaterdag opnieuw, met zegesdolheid voort-
aan. Ze naderden het einde, den laatsten tegen-
stand, de loonende overwinning.

Uitwendig met klimmende voldoening, aan-
wakkerend, prijzend, verbeterend soms, slechts
zelden berispemd, schreed Joost, door het noeste
volk, den vlasgaard neer en op. Hun meester
vermeden zij niet, noch sloofden zich af om
vleidank, noch, gretend, wachtten van werken
toddat hij voorbij was, lijk het elders aleens
gebeurde, bij schriele schrobben. Hem voelden
zij geern kijken op hun handen: zij wisten hem
medegaande, en lazen blijdschap in zijn blikken.
Die bewustheid gaf hun trots, den trots der
trouw. Neen, de braven mochten niet merken
dat er kommernis drukte op de ziel van hun
hoofdman, noch vreezen dat de kroon op hun
arbeid niet zijn eenige, niet zijn hoogste ver-
wachting was. Daarom geen ongeduld verradend

koortsig gebaar, geen smoring op den spiegel zijns gemoeds, waar hun vriendelijke lach in verduisteren kon.

Alzoo hij, zichzelf beheerschend, stadig zijn dagtaak bekortte, kwam uit de richting der hoeve Seppeken aangerend. Het liep duivelsch zeere, platbarvoets, recht op hem af. Hij stond, monkelend, en hoorde het ventjen hijgen.

— Nonkel Joost, riep het van ver. Nonkel Joost, er is een brief uit Baarne. Ze komen. Alle drie!

Het gelaat des landmans helderde op.

— Dat's goed, manneke.

En leutig glad liep Seppekens bobijntjen af.

— Meter is uiterst welgezind. Gauw, zei ze, loop naar het stuk, zeg aan nonkel dat we ons kermisvolk mogen verwachtende zijn. En 'k mag nu helpen, zegt ze, en pootjes geven met de jongens op het land.

— Ja, ja, lachte nonkel, en spelen ook. Maar geen parten, verstaan? En kom na den dienst uw zakken eens toonen, hoe diep ze zijn.

Seppeken was al weg bij Rik Meet en Maaiken, en liet ze allemaal raden en meetellen hoeveel dikke stuivers hij wel krijgen zou, van nonkel Joost, van zijn meter, van nonkel Miel en nonkel Mandus voor zijn spaarpot, en van Frederik Lazore, van Karel, en van de dochter daar, die nu ook eens meekwam. Maar ze moesten niet nijdig zijn, zijn maatjes, hij zou mededeelen,

op zijn zielke waar, mits ze hem lieten helpen en kommandeeren.

De namiddag was ver gezet; het vlas ook. Alles gepluisd en leeggeplunderd; schier geen herel te kwist en hagen, kloek als getimmerd met hout. Aan den elskant alleen, in de krieuwelende schaduw, stond er een arme roebreedte recht. Hoe lang nog?... Met de hitte uit de lucht week de stramheid uit de lendenen. De hoofden hieven op. Het was geen sloven meer, geen razend gewroet, maar een aangename bezigheid, een leutige tijdkorting.

— Laat, Siska, zei Thilde, ik doe de rest.

En Lietje Pieterjanszoons:

— Een vaste vloer, he, 't zal gaan om te dansen.

Nolf kraaide victorie en Kimpe morde dat het spijtig was.

— Wat spijtig? gekte Kardoen.

— Dat 't uit is!

Overal was het praten, neuriën, joelen, schreeuwen. De jongens wipten over de hagen: de meisjes klapten in de handen. Er was geen middel om die geweldigen te temmen.

— Kijk, ze steken de vlag op den toren.

— Waar, Seppeken, waar?

— In 't ravengat. Maaiken, zie, ze wappert al.

— Hoort ge dat? riep Rik. Ze schieten!

Het buischte driemaal achtereen dat het dreunde langs de lucht en schudde door de boomen, en de grond, mederillend, daverde.

Hoera!

De klokken gingen op, alle drie tegelijk, in den beginne wildstormig en verward, als om het luidst, dan trager, met vaster gebons en geleidelijk regelmatig, van schel tot zwaar en vol, hun breedtonig bronsgezag, verkondigend van wijk tot wijk, van dorp tot dorp, de diens-ten en feesten van Voudene.

Maar luider dan kanonnen, hooger dan klokken, zetten de Lampaerts in, met stemmen als trompetten, dat het helmde, ver, ver over de avondvelden naar het rozige Westvuur toe.

— En zullen we te avond slijtpap eten?

— Ja w! schreeuwden hen vijftig kelen en driedubbele echo's na.

Ze zwaaiden den meitak, wierpen met hun hoeden, ze dansten en huilden het in hun klompen.

— En zullen we morgen kermis vieren?

— Ja w!

Joost jubelde mede, met inniger vreugd.

En telkens een nieuwe kreet opbarstte, klonk het in zijn ooren, sloeg het door elken pols.

— En zullen we morgen kermis vieren?

— Ja w!

En de woorden zochten een dieperen zin, kregen een anderen klank.

Het gonsde om hem heen, het stroomde op hem toe. Hij hoorde het duidelijk, daar, hier, in zijn hart.

— En zullen de Lazores komen?

- Ja z'!
— En zal mijn Rozeroos er bij zijn? Voor de eerste maal?
— Ja' z!
Roos, ha Roos! Dat was zijn triomf.
-

IV

Kermis, Voudene kermis! Wat een leven, een krioelen, een getier! Wat koten, kramen, tenten op de plaats! De molen draait op den oost- de schommel vliegt op den westhoek. Wat speeltafels, toonbanken, stoelen, korven, gespannen zeil- en wuivende zakdoeken, gele zonhoeden, zware zijden klakken, vilten hoeden, kanten mutsen, bloemen, pluimen en diepe mantelkappen! Wat rozenkransen, slingergroenen, witte wimpels, driekleurige vlaggen aan de vensters, luchtballekens, roode, blauwe, en purpere, botsend tegen en zwevend boven de hoofden der menigte. Welk stuwen, dringen, horten en stooten! En al die schreeuwers, venters, leurders, speellui en kunstmakers! Die razende draaiorgels en splende harmonica's. Ai, dat fluiten! En dat kleutergoed met zijn trommels en trompetjes! En moeders die afdingen, moeders die koopen, of dievelings wegdrommen, of hun schreiers meerukken aan mageren arm.

Heisa, blozende, lachende deernen, schoon en een beetje beschaamd.

Hop! zingende, roepende, zwierende kerels, ver van hun vaders, staande statige boeren, rood van gezichten en vast van gebaar. Daar treedt de burgemeester trotsch naast zijn slanke teere dochter, met haar oogen van korenbloemblauw. Boer Hollemeersch, de vroolijke raadsheer, houdt hen aan den praat. Waarom is schepen Valke niet met hen? Ginds gaan ze zitten, en rooken. Bier, bier van 's morgens, uit aarden kannen, tinnen stoopen, groote pinten en kleine glazekens. De bazen tappen, de meiden bedienen, de groepen tikken. Kijk, iemand dringt met hooggeheven blinkenden gaanstok door de uiteenschuivende menigte. Miel Valke is 't, sierlijk opgeknapt, fijn van snor en snede, met stralende oogen. Wien zoekt hij? Vijf stappen voor hem, dat weelderig zwarte haar tegen dien hagelwitten kroezelkop; het moeten de Goorkies zijn. Onze slijters, hoera! Kimpe, Kar-doen, Nolf, en de Lampaerts, half verzeewd nog aan het gezang. Het vrouwvolk ook. Dag Thilde, dag Koba. Dag vriend, dag gebuur. En de vreemden, de gasten! Stallen, koetspoorten, hofpleinen, alles vol paarden en huifkarren; rijtuigen staan voor de deuren en steeds ratelen er andere toe. Welkom, Anneken; welkom, Roos! Boer Lazore met uw zoon! Welkom, kermis allemaal!...

— Nonkel Joost, nonkel Joost, riep Seppeken van uit zijn maatjes, daar het zijn oom zag aanstappen, kijkend en zoekend in het volk.

— Ha, de jongen.

Mandus, achter zijn broeder uitpikkend, knikte breedmondig mee.

— Ik heb ze al gezien, zei Seppeken. Ze staan, ginder, voor „de Ton.”

— Inderdaad, ze wenken ons, juichte Joost, en met vroolijk handzwaaien, begroette hij de Baarnsche vrienden.

— Kom, Mandus.

— Ga maar, stotterde deze. Ik zal ik met de gastjes naar huis.

— Gelijk gij wilt, tot straks.

— En mijn zakken, nonkel? vermaande Seppeken.

— 't Is waar ook. 'k Was het vergeten. Hier zie, ventje. 't Zit er warm en diep... Rik, dat 's voor u; en Meet en Maaiken, daar is ook een kermisduif, omdat ge zoo neerstig zijt.

Met vonkelende oogen blikten de kinderen naar de schoone koperen kluiten, naar Joost zijn rug van goed mensch, naar elkanders sluitende vuistjes, grinnikend, zot van welgezindheid. Nauw was oom vijf stappen verwijderd, of tusschen Seppekens vingers glinsterde al de witte frank.

— Nonkel Mandus, vleide het nooit tevree, en Rik na:

— Nonkel Mandus!

— Nonkel Mandus, fleemde en schooide de heele bende.

— 't Is goed, 't is goed, zei Mandus; ik weet ik mijnen naam veel.

Doch Seppeken verstoutte zich:

— Nonkel Mandus, hoor 'ne keer. Ik heb nog zakken, weet-je.

Mandus lei zijn kromme hand op zijn geldbeurs onder zijn rooden snuifneusdoek, stak beurtelings zijn hanglip al die kinderkoppekens tegen, berekenend, tellend.

— Zakken? gichelde hij, ik ook, Seppeken. 'k Ben ook zoo rijk. Wat een scheef gezicht neefken daar trok! Hugo Spanooghe, die er bij stond, had er niet weinig zijn deun in.

— Gauw nu, eer ge uw centen verteert. Het is t' achternoen nog kermis.

En de bende trok op.

In het voorbijgaan wisselden zij goendag met Frederik Lazore, den welgedanen, dikken boer van het Withof, ginder in het Rootland. Hij was in het zwart, en, met zijn hoogen hoed licht schuin, tikte hij Joost op den schouder.

— Zie, Mandus.

Hoe vriendelijk lachte Rozeroos! En Karel, die santus riep met hooggehouden glas!

Niet zonder moeite geraakten de heentrekkenden uit het gedrang. Doch het beterde allengskens. Op den Asschedriesch ontmoetten zij, waar hier waar daar, een eenzamen dorpeling, en

verder in de grint- en veldwegelingen kuierden zij voort, alleenig, op het gemak.

Aan den draai, bij simplen Fevers, keerde Seppeken zich om,

— Maaiken, vroeg hij, ziet ge den toren nog?

— Ja ik, tusschen de boomen.

— En de vlag?

— De vlag ook.

— Hewel, wat zoudt ge liever hebben; den vlaggestok op uw hoofd, of een neep in uwen arm?

Het donkeroogig armemenschenkind trok een verwonderd gezicht.

— Het is geen tooverij, weet ge. Den vlaggenstok op uw hoofd, of een neep in uwen arm?

— He, vaneigen, een neep in mijnen arm!... Oei, oei, gij stinkoord, ge nijpt me.

— Gij hebt het gevraagd, gekte de deugniet.

Meet schuddebolde van klaar lachen. Maar Riks keek zuur en beet op zijn tanden.

— Laat Maaiken gerust, dreigde hij.

— Het doet geen zeer, he? suste de plager, en eer nonkel, die een boogshot voor was, iets kon gewaar worden, had hij eerst hoeveel mokken in Maaikens sleetschen voorschoot gegooid, zoodat het goedig jong lief lonkte door haar tranen.

Op een draffen haalden zij Mandus in.

Weldra sloegen Rik, Meet en Maaiken een zijweg op, en wijze Mandus en guitig Seppeken dribbelden hand in hand naar de Vliekaart.

Uit het wagenkot glom hun een sjeeskap tegen en aan de staldeur sneed Lieven een roggebrood op, voor Lazores merrie. Het huis zelf, was na de angstige bedrijvigheid, door de kookkundige boerin en Bertha aan den dag gelegd, langzamerhand rustig geworden. Het vleesch zat in den oven van het jachtvuur, en de groenten stooften zachtpruttelend voort. In de beste kamer stond alreeds de met twee ingeschoven planken uitgelengde koeliessetafel gedekt. Alles gereed, de gasten mochten terugkeeren.

Te elf uur waren ze hier aangekomen; maar boer Lazore, de ronde vent, had er aangehouden, vóór den middag, een toertje te doen rond den ommegang.

— Misschien bots ik er op een oude kennis, had hij gezegd...

— Hebben ze u gemist dan, Mandus? vroeg diens zuster, verwonderd dat ze niet mee waren.

— Nee, nee; wij zijn voorgekomen. Ge moogt ze alle moment verwachten met Joost.

— Luistert, riep Bertha, ze zijn al op het hof.

Tante, de handen op haar geparten voorschoot gevouwen, en een welkomwensch om den lachenden mond, ging deftig in het deurgat staan.

Ze zag hen het hof dwarsen, Joost en Roos, elk aan een kant van Frederik, luisterend oplettend naar zijn woorden, innig fier als groote kinderen naast hun vader.

Wat een zonnig-schoone verschijning toch was die rustige Leye-dochter in haar bleeke, eenvoudig smaakvolle dracht! Zoo frisch, zoo rein, zoo zeker en zoo statig. En hoe vrijzwierde haar levensblijde gang! Welk een verschil bij het grondewaartsgetrokken slossen der vroeg-versleten vrouwlui hier, in het arme Zuidland. Werken deed ze toch; haar handen waren stevig en stonden er naar. En geen greintje grootsch: een onbewuste voornaamheid, verhoogd door een zuiveren maagdeblos en een hellen zieldiepen blik.

— Van pas te huis, zei Theresia. Komt binnen, Frederik, Roos en Karel. Welgekomen, en ontlast u.

In een losse luidruchtigheid werden handdrukken gewisseld, ook met schuchteren Mandus, Seppeken van Wardens, zelfs met het dienstvolk; en na Joost, trad Miel, die op den terugweg het gezelschap had ingehaald, de laatste den drempel op.

Het verward gekeuvel duurde niet lang. Men maakte gereedschap om aan tafel te gaan.

— Bertha, leg die hoeden op de voutekamer, en dien de soep op, beval Theresia.

En zich tot Frederik wendend, die luchtig zijn zwarten jas uitdeed:

— Ge hebt gelijk. Doe maar alsof ge thuis waart. Het is wel koel in de kamer, maar heete kost maakt warme lucht.

Al het mansvolk, behalve Mandus, die zijn schouder liever bedekt hield, volgde het trek- kende voorbeeld en in hun witte hemdsmouwen zetten ze zich bij: Joost op de eereplaats, met vader Lazore aan zijn rechter- Roos aan zijn linkerhand. Tegenover hem wees zijn zuster, als een welopgevoede huismeesteres, Karel en Mandus hun stoel aan, en troonde dan, rond- ziend tusschen beide. Rechts hielden zich Miel en Seppeken, en, aan den uitkant, wat verder af, mochten Lieven en Jaap mee aanzitten, mits ze zwegen en hun beste manieren uithaalden.

Op een wenk van tante bad Seppeken klaarop een Onze Vader en Weesgegroet, en het gelepel begon.

Na de soep kwam een kalkoen in het wit, met bloemkoolen.

— Het smaakt, zei vader Lazore, daar hij, om zijn lippen te reinigen, zoo net als de jongelien wist om te gaan met zijn vastgetipt servet. Want servetten waren er, en messenaanzetters ook. De knechten alleen moesten het zonder doen.

Het malsche ossengebraad met aardappelen en jonge erwten ging tweemaal rond; en het best beviel nog een koppel kiekens met opgelegde pruimen. Elkendeen bewaarde een stemmig stil- zwijgen; ze waren immers aan tafel om te eten. Het was met moeite dat men zich, tusschen de gerechten, een woord liet ontvallen, en dan nog

was het over den lekkeren maaltijd en een loftuiting ter eere van de bekwame bereidster van al die heerlijkheden. Zelfs Joost en Roos, die veel te peinzen en ook te zeggen hadden, verorberden in een godvruchtig niet-spreken de mondende spijzen. Maar hoe geern hielpen ze elkaar! Het overreiken van een zoutvat, of het kleinste snedeken brood, maakte hen gelukkig.

Slechts eenmaal liep die landsche gezelligheid gevaar gestoord te worden. De lichtzinnige Miel, vol bewondering voor de Baarnsche schoone, roemde het Rootland, bekend om zijn rappe werkers en beelderige vrouwen. Op die vleiende toespeling sloeg de schaamte de maagd vlamrood in den hals, en perste pareltranen uit haar mooie, grijsblauwe oogen. Was het opzet of verschot? Theresia stiet een bierglas om; het gesprek kreeg een andere wending en Roos bleef even liefstallig. De jongeling hield het zich voor gezegd en vermeed een poos de blikken zijns oudsten broeders.

Eindelijk werd de rijstebrei met machtig veel meelsuiker voorgezet; en wyl de handige gastvrouw de taarten scheidde, ontkurkte de meid een paar flesschen, en vulde, naar beliefte, de roomers met rooden of witten wijn.

Rechtstaande hief Joost zijn glas in de hoogte en, klinkend met de gasten:

- Op onze vriendschap, sprak hij.
- Den rijken oogst en de schoone kermis.

volledigde de Leyeboer. Ieder beaamde die hartelijke wenschen. Roos scheen te vergeten waar zij zich bevond. Haar wezen was al vreugd en, uit een kroon van sprankgeschitter, steeg een klare straal haar buurman in het gelaat. Daar lag dankbaarheid in dien oogopslag, zoo-veel als bewondering en liefde.

Nog menige roomer werd gedronken, tot, voor den warmgeurigen koffie, de pijpjes uitkeken, hooggevuuld, met een truis. Dra walmde de eetkamer vol blauwkransigen tabakrook.

Nu stonden ze op. Aardig sloeg Roos een voorschoot om, en hielp de meid en Theresia in het wegruimen en afwasschen. Mandus ging met Seppeken den karnhond inspannen. Tierend stooft de jongen het land op, en oomken, de tuinpoort doorgedrenteld, bleef daar uren lang, gapelings zijn nieuwe bijenkorven bewonderen. Een wijle volgde Miel de Lazores die, onder het geleide van Joost, een kijkje namen van de heele hofstede: maar toen ze de fraaie stalling gezien en Frederik en Karel zijn prijsbeesten geprezen hadden, vond hij het overige beneden zijn belangstelling, nam ijlings afscheid en spoedde zich naar het dorp, waar hij de Goorkies zou aantreffen.

Schier nergens had Lazore prachtiger doening aanschouwd, hij raakte er niet over uitverteld; oude oppas, nieuw gerief; het was sterker dan in zijn jeugd, en in dien tijds reeds was de hoeve der Valken wijds en zijds vermaard.

Aldus koutende stonden ze weer in huis. Of de vrouwen zich daar gerept hadden! Alles kant en klaar, de tafel toegestoken en een kaartspel wachtend er op.

— Joost, stelde Theresia voor, ge moest eens naar ons Wardens toe, met Roos hier. Ze zou zoo geern eens Stina zien, en haar kinderen.

— 't Is waar, betuigde Roos. Het zijn onze naaste geburen, in haar huis.

— Nee, ge moogt het niet laten, sprak haar vader. Sa, jongens, stelt het goed, en de groetenissen!

— Daarmede zijn we geen mans genoeg om te whisten, merkte Karel op.

— 't Doet, zei Theresia, ik doe mede, en Lieven ook.

Ze schoven in 't ronde bij, en, eer de eerste slag viel, waren Joost en Roos alreeds in het vrije, zalig alleen.

V

Die schoone Zondag! De zoele lucht één hoogte van zuiver azuur, met watten wolkenbergen, zwellend, uit open pakken steeds lossen en blanker, en rond in top, als toekomsttorens, uit droom op droom gebouwd, een voorge-tooverde niet te grijpen werkelijkheid. Diep daarboven, teeder, fijn en steunloos gescheiden

van den glazigen koepelwand, spanden strakke stroken hecht geweefsel, zijden, zilveren, gouden, recht en lang, zoo waterplassen te zomer blinken op den landweg, zoo visschen roerloos hangen in een blauwen bokaal.

Mild en machtig goot de schuinende zon er op, er over, en allerzijds, haar rijke dartele stralen, werpend van wolk en boomenkruinen onafzienbaar vluchtige, of afgemeten blijvende schaduwvlekken over het landschap.

O de heerlijke gang dier sterke geliefden, tusschen rijpende vruchten en wilde bloemen, lieve bekenden, onder den wijden hemel, wiens schoonheid, onbewust, zij droegen in hun hart! Die gang, bij luttel woord en vaag gepeins, vol losse droomerij, vol vast gevoel, dat niets moet zeggen, niets betwijfelen, niets vragen, maar alles zwijgt, weet, raadt. Nog vrij te zijn in kracht van jeugd, maar, buiten menschenwete, zielgebonden en graag gepaard, al zijde aan zij te wandelen naar een huis van vromen vrede, om daar het lang verlangde geluk te vinden door gauwer vrienden bereikt!

En toch, ondanks die overzaligheid, wellicht ook een gevolg ervan, leenden ze hun hijgende ontroering zelden een stouter spraak, en wat ze elkander als geheimen toefluisterden, was eenvoudig van zeg en zin. Het liep over hun dagelijksch leven, het land, de vruchten, de beesten, hun vrienden en kennissen, sterfgeval-

len en trouwbeloften, en Joost vond dat het voor treffelijk volk zoo bitter moeilijk werd het huwelijk aan te gaan.

— Voor ons zoowel als voor de werklieden, sprak hij. Wij weten het, 't is alles duur en de menschen hebben het kwaad om aan den kost te komen; maar voor een boer zijn de occasies raar. Men vecht er om.

— Wij zoeken al zoo lang, zei Roos.

En plotseling:

— Hoeveel kinderen zijn er nu bij uw broer?

— Zeven in het leven. Der is een meisje gestorven van de mazelen.

— En Seppeken is de oudste?

— Ja hij. De jongen woont sinds zijn derde jaar bij ons op de Vliekaart; een eerste kapoen, maar braaf in den grond.

— En kleine Frederik, uw petekind?

— Rik zeggen ze hier; een felle baas te wege, de weersplete van zijn vader. Te naaste jaar doet hij zijn eerste communie... Ja, ja, voegde hij er droeflachend bij, die zijn ons wat voren... Maar ik zie, ge draagt gelijk een paksken. Geef, Roos, 'k zal u verlossen.

— 't Is de moeite niet, Joost. Een zoetekoek voor de gastjes. Ten andere, het en zal misschien niet ver meer zijn.

— Gelijk ge zegt. Aan deze olmen klimmen we van den grintweg op den bulk, waar die treurwilg staat; dan zijn we er tegen.

Ofschoon zij voort en met meenste spraken over de aangelegenheden van Wardens huis en boerderij, scheen het hun toch te deren er zoo gauw en lijk al met eens te moeten aankomen, nademaal ze hun stap vertraagden, en somwijlen heelemaal inhielden, uitkijkend, zonder iets te zoeken, over koorn en struikgewas.

De eerste klauterde Joost den hoogkant op, en wachtend, neigde met stil genot naar zijn moedige vriendin welke, blozend om de inspanning, vlugvoets volgde. Een hand toe, en ze stond, boven bij hem.

Over een sterke partij koebieten, zagen ze thans Wardens hoveken in de diepte, met den achterkant naar hen toe; een vierkante doening, lachend in de zon, en zoo klein dat men van hier uit wanen moest haar in één omvademen, met boomgaard, woonstede, schuur en stal te kunnen opheffen, en zonder schending verplaatsen als blokjesgoed.

— Hoe lief, zei Roos.

Doch staande in die rust en eenzaamheid hier, dacht ze een stond aan hun eigen weidsche hofstede en bedrijvige rooterij.

— Den Zondag is het hier goed te leven, merkte zij op, maar in de week zou ik mij moeilijk generen.

— Geen wonder, antwoordde haar vriend. Gij zijt aan beweging gewend.

Al strompelend tusschen bieten en klaver,

kwamen ze terecht voor een open plaats in de boomgaardhaag, waar zij, twijgen opwerend, één voor één konden doorgaan.

— Peter, peter! klonk het scherp uit een verre boomkruin, en meteen vloog er een arm uit.

Dat was Rik. Hij zat er boven Kardoën zijn hoofd, schier in den top aan het kersenplukken en zotdoen, preusch omdat hij, van al de kinderen alleen, met een grooten mensch op den boom mocht.

Beneden wemelde en krioelde het al dooreen. De knapen liefst om de mand bij Meet Kardoën; de meisjes rond Lieve Valke en Meets zuster, Maaiken, die orde trachtten te houden in dat rumoerig volkje. Liep er, tusschen de kriekkleurige netgekleede gastjes van den boer, een schamele kleuter met bleek gezicht en felle zwarte oogen, het was er een van den boever. Sanderken alleen, onze Poenie noemde hem Kardoën, was een diksken en zwierelde in zijn hemd de kakelende hennen achterna.

Op het zicht van Roos hield het juichen en wemelen plotseling op. Verbaasd en bedeesd gaaptten de kinderen de schoone vreemde aan, stom gelijk beelden. Kardoën en Rik staken hun kop uit het hout en wachtten van trekken, tot ze langs de openstaande achterdeur in huis verdwenen.

Wat een blijde verrassing voor de familie!

— Joost en Roos, dat is wel; zet u, riep de

brave Stina, die voortging een ferm spartelgat zijn papken te geven. En kijkt naar mij niet, meteen ben ik klaar, nietwaar, Joostje?

Recht stond Warden Valke, een korte taaie vent, met donkeren baard, bruingebrande beenderige kaken en geelbruine oogen, die levendig vonkelden. Een harde kerel zag hij er uit, eerder een werkman dan een boer. Zijn broer en dochter drukte hij krachtig de hand en schoof hun de beste stoelen bij.

Nog was daar Sylvie Kardoens, die met haar man dagelijks op het hof werkte, en nu, met weinig boter er op, dikke koekeboterhammen sneed. Zij glimlachte even, met mageren mond, en deed neerstiglijk voort. Als het wicht zijn bekomste had, zette de moeder het in zijn loopmand en beval Sylvie in den boomgaard te gaan zien of er al een vrachtje kersen was, om op te brengen. Zij zelve sneed eenige dunne boterhammen, die ze vetter bestreek, en afzonderlijk legde op een versche witte telloor.

Nu ze vrijelijk konden kouten, deden ze hun harte deugd aan zoete herinneringen uit hun jongen tijd. Het gesprek was algemeen en onderhoudend, want ieder leefde het mede. Baarndorp, met zijn half steen- half schaliën toren, Lazores witte hoeve, de breede lindebaan met „het Brusselken,” de drukke herberg waar Warden in den roottijd zijn vrouwken gevrijd had, het stond hun al duidelijk voor den blik.

— Ze greeften met mij omdat ik een naaister trouwde, lachte de schalke boer. Hewel, zie rond, hoe alles hier staat en draait; heb ik geen boerinnen in het orde? En de naald komt wel te pas voor al die kleuters.

— 'k Geloof u, antwoordde Roos, welke geen oogen genoeg had om de zindelijkheid binnen en buiten het huis te bewonderen. Daar is iets te doen om dat jong volk bij te houden.

— Een mensch doet het geern, zei de huisvrouw goedig; het zijn toch eens eigen kinderen.

— Ja, maar van Sylvies vodderijen, waaraan ge weleens halve dagen lapt en prutselt, zult ge niet spreken, dat weet ik.

— Manlief, laat dat zijn. Het jong heeft miserie meer dan tijd en kennis... Spijtig dat we geen zes handen hebben.

— Die krijgt ge later, Stina, dubbel en nog, schertste Joost, en sterke daarbij.

— 't Is te hopen, knikte zijn broer. Nu zijn het al monden aan tafel; maar dat en is niets. Hoe feller aan de kost, hoe beter kweek. Ik zou zeggen, zorg maar dat ge mijn voorbeeld volgt, maar me dunkt dat de trouwziekte met mij uit het huis is gevlucht.

— Och ieder krijgt zijn tijd en zijn beurt, zei Stina, en behoudens Theresia, geraken ze nog allemaal getrouwd; tot Mandus toe. Ja, ja, schudt maar uw hoofd. Als hij op zijn schik komt, zult ge wat zien.

— Ik heb het wonder wie wèl genoeg zal zijn voor hem, spotte Warden, die kwalijk vergeten kon dat Mandus zoo lang verbitterd liep om zijnen keus.

Joost vermaande:

— Geen oude koeien uit de gracht.

— Hoor, kwaad en ben ik niet, en valt hij eens van den preekstoel, ik wil geern zijn trouwknecht zijn.

Ze waren daar met de kersen, roodvonkig en rijpe. Rik en Maaiken droegen de mand, en Kardoën en zijn vrouw bleven met hun kinderen aan het deurgat dralen.

— Wat is dat nu? riep Warden, ge moet niet beschaamd zijn binnen te komen. 't Is kermis voor u lijk voor ons, en plaats voor elkendeen.

In stilte traden zij in huis, doch hielden zich wat op zij.

— Roos en Joost, schuift asjeblijft met Warden bij de lijs. Daar is het koelst. En gij, jongens, allemaal aan dezen kant.

Kardoën kroop tusschen de krioelende bende en stak er boven uit met hoofd en schouders. Stina raapte wat kersen in een witte kom, en bracht reine tellooren voor de bezoekers, die willens nillens moesten meedoen.

— Het is niet veel, sprak Warden. Maar doet ons het plezier.

— Ik eet ze geern, zei Roos en allervrien-

delijkt knikte zij Stina tegen, welke plaats nam bij haar man. Sylvie zat alreeds midden de kinderen, vooreen hoogen berg bollen en steerten, en pakte, reikte, deelde links en rechts. Of ze daar smulden! En of ze smaakten de sappige kersen en het eiergeel brood! Een prinsenbanket. En de lekkerkoek ook, ja, de lekkerkoek ook! Elk moest er van proeven; het was beste van Baarne; dat had men hier niet.

God! nu mochten de dutskens welzeker hun schoonste kruisken maken en bidden met heel hertje. En één voor één moesten ze thans een hand reiken aan Roos en zeggen hoe ze heetten, en kregen van haar de grootsten een slagsken en de kleinsten een kus op hun kaken. En Sylvie, hoe keek ze, als van de hand Gods geslagen, naar het blinkend vijffrankstuk haar haastig toegeduwd, dat de tranen er zuiver van in haar oogen spatten. En Kardoën, de nijdige wroeter, de razende krotlijder, had ook zijn „goen avond man” en op zijn ziel, in der eeuwigheid zou hij het niet vergeten van dat inbraaf mensché, die zoo schoon, zoo rijk en zoo goed was voor een armen dompelaar... En hoe scheidde Roos van Stina, in dien éenen dag haar jaren genaderd en meer dan een vriendin, een zuster geworden! Warden Valke, gij ook, die arm bemindet en rijk hebt getrouwd, gij hard van korst en week van hart, gij hebt gevoeld dat er iets sprak in dit zachte om-

vatten van uw vereelte vingeren. O, zoo'n uur met menschen, rijke, nederige, arme, groote of kleine, het doet er niets toe, zoo'n uur met echte menschen in broederlijkheid gesleten, is dat geen vreugd en zegen voor immer?

VI

Toen onze vrienden terug op den hoogkant geraakten, was de avond nabij. De schaduwen, onduidelijker, groeiden stilaan uit; want versmolten met de gloeiwolk om haar heen, strooide de zon geen stralen meer te kwiste, maar spreidde in onmiddellijke nabijheid, om haar vlagontplooienden hofstoet, de laatste schatten uit van haar gouden schijn.

Thans, in rozig waaslicht, aanschouwde Joost zijn zoete gezellin. Hoe heerlijk schreed zij daar, een pracht van lijst en lijning, vol jeugd, vol glans en kalme zelfbewustheid. Zoo hemelsch was er niets ter wereld, en toch was alles aardsch en menschelijk in haar. Ze was een roos, een zonnebloem, een tarweschoof vol graan in de aren gereed om mee te voeren, te bergen in welig huis. O ja, zijn moest ze worden, heerschen om zijn haard, en beeldschoon krachtige kinderen baren, de kroon en de vreugd van zijn ouden dag. Doch niet op een klein smal hof, op een weidsche sterke hoeve, liefst

in het Rootland, waar ze al gaven kon ontvrouwen en weldoende zijn een vorstin over de streek.

— Roos, sprak hij vurig, wanneer zal God ons geven te mogen samenzijn voor altijd, en werken en zorgen voor eigen kinderen. Een hofstee, ach, een hofstee groot als mijn verlangen en weerdig van mijn vrouw.

— Moet ze dan zoo groot zijn? Mindere vindt men lichter. Zie Stina, is zij niet gelukkig?

— Zeker, zeer gelukkig. Maar gij zijt meer weelde gewoon. In een nauw plaatsken zoudt gij te niete gaan als een kloeke plant zonder licht of asem.

— Niet bij u.

— Gij hebt daar zelf gezeid dat het u hier niet zou gaan in de week. Hoe dan uw leven lang? 't En is niet altijd Zondag en kermis zooals nu... Ik weet wel, geen last ware u te veel, en wij zouden de middelen hebben om meer volk te huren en alm te koopen. Doch kan ik gebieden en ledig staan kijken? Een kleine boer moet zijn eigen knecht zijn. En gij zoudt de vrouw worden van zoo 'n man? Achterstaan bij slechtere dan wij, en jaren lange vernedering lijden, totdat er iets beters openviel?... Want een boeremensch wordt niet geëerd naar het kleed dat hij draagt, maar naar 't land dat hij bebouwt. 'k Zou me doodschamen vader Lazore ons liefde bekend te

maken om terstond een kleine plekke te be-
kruipen. Zoo waar God leeft, ik wil u niet
verminderd zien; gij zijt er duizendmaal te goed
voor, Roos, en wel genoeg om koningin te
worden.

— Ach, Joost, wat vraag ik meer dan dat
ge altijd zooveel van mij zoudt houden!

— Houden van u? Laat den dag komen, dat
er op de deur van mijn hart geklopt wordt,
dat ik mijn welzijn mag opofferen voor het uwe...

— Verhoede het God, sprak Roos getroffen;
ons geluk moet eeuwig samengaan.

Hun handen waren in elkander gegleden, en
in het roze licht der ondergaande zon, stonden
zij een poos, gezicht aan gezicht, zalig, vol
zuiver vuur. En Joost werd jong in zijn hart;
en almeteens kruiste hij zijn armen om haren
hals en drukte de smachtende aan zijne borst.
Schier schreiend van vreugd, omhelsde hij haar,
en, voor de eerste maal haars levens, gaf zij
den zedigen liefdekus terug. Dan, zacht, schaamte-
rood, weerde zij hem af en keek angstig in de
de naderende schemering.

— Er moest ons iemand bespied hebben,
zuchtte zij.

Onder de blauwzwarte olmentwijgen over-
staken hen twee duistere gestalten.

— Navond, klonk het zwaar en een zwakke
vrouwenstem zei mede:

— Elk 'ne goen avond.

— Elk 'ne goen avond, herhaalden de geliefden.

— Wie zijn die? vroeg in haar angst hem Roos, na die schielijke ontmoeting, zich dichter aansluitend bij haren beminde.

— Als het mij wel voorstaat, waren het de Wolfs, de burgemeester en zijn dochter.

— Ach Heere, ik zink in de aarde. Zij konden ons toch niet zien, daarboven.

— Het was al tamelijk donker; zei Joost geruststellend; en ze waren nog ver.

Sneller stapten zij door om, voor volkomen duisternis, de hoeve te bereiken. Want tallenkant boven hun hoofden vatten de sterren vuur, waaromheen de blauwere lucht schoon en plechtig opsteeg. Een zoet gevoel van weten en verwachten, stemmend met den vrede der eenzaamheid, die zeeg op de avondvelden, vervulde hun gemoed. Scheen toch alle stoornis op hun liefdeweg voortaan min en machteloos, als de verwarde tonen der verre dansmuziek uitbevend in het gestruik.

VII

De tijd was daar om, droog van het stuk weg, Serafien Dauwe den koopman, het vlas te leveren op de rooterij van het Withof.

Joost Valke, die in éene reis wenschte gedaan

te krijgen, had beraamd dat ze uit de mijten wel zeven volle voeren zouden laden, en derhalve, naar oud gebruik, van zijn bureu Hollemeersch en Naessens hun wagens te leen gevraagd. Twee van elk, met drie van eigen doening, al wat er noodig was.

Den avond voor hun vertrek kwamen ze dan af, vaardig met volk en gerief. De groengele vrucht, stijf in haar driebandige bezouwen, met verrunselde hippen, werd uitgepakt, opgeschoten, sterk gestapeld, en vastgekneveld bij middel van kommels, strekkend van dissel tot steert, en nijpend gleuven in de ruggen der vrachten.

Vroegmorgens spanden zij de zware horsen in, drie voor elk voer. Hu! de zwepen kletsten, de paarden trokken, de bossen piepten, en, als behoorden ze er bij, smeed de uitkijkende zon de boomhoogreikende gevaarten haar stralenbundels achterna.

Los, in de schaduw naast hun gespan, gingen de boevers met leizeel en zweep in de handen. De voorste schreed Joost, hun aanvoerder en zegsman. Twee donkerroode ruins, middenin de pikzwarte hengst, huiden glimmend en manen levend onder de vliegennetten, stapten statig voor hem uit. Miel dan, preusch op schoone vossen. Vervolgens kwamen met even kloek getuig en generige beesten, Hollemeersch, Lieven, en Naessens' knechten. Het laatste gerijd bewoog Kardoen, djakkend hoog boven zijn mer-

rie's, Wardens grijze naast den baaiden tweeling van de Vliekaart... Scheef draaiden de wielen op kiezelgrint, door brokkelaarde, in spoor en slag, hotsend, botsend, den olmomzoomden straatweg op. Nu was het een spel. Hoe vroolijk klonken, hun voor en achter, over de uchtendledige vaste baan, de stampende hoeven, het knersend wielbeslag, de rinkelende bellen, en luider soms daarboven, een nijdige zweeps slag, een roepen, een fluitdeun, of het trompetgelijke brensen van een paard. Het leek, in het wriemelen der lichtkringetjes uit het openwaaierend loover, een krijgsstoet na zegepraal, een tocht met buit door overwonnen land.

Aan den Roodhoek, boven Hoogdorp, bleven zij een kwartier staan, tijd om hun paarden te laven en te voederen, en zelf hun hardgekookte eieren op te knappen, begoten met een goed glas bier; en dan, in eenen trok, naar het einde. Te Kantberg keken de speldewerksters niet weinig op, toen die huizenbeschamende veldmacht de straat doordreunde. Inhoudend daalden zij de marktplaats neer, en kapten, met ketsende pooten, de hoogte weer op, rijdend ten westwijk uit.

Daar lag de breede lindelaan, lokte beneden het heerlijke Leyedal.

O het Rootland, het Rootland! Een tooverrijk voor wie het de eerste maal ontwaart van de Kantbergsche kalsijde, door de knoestige stammen der kruinensluitende boomen, naar

Baarnetoren toe, en geurbedwelmd, overschouwt ineens die bochtenslingerende vallei, vol vlas, te zon gesteld in millioenen gerijde kapellekens, bleekend-bruingeel en grauw, bewarend geern de kleur der aarde waar het gewonnen werd, vlas in berggelijke schelven onder schutstroo en knelling van kring- of kruiswijsloopende banden, ofwel veiliger omworpen met machtig-wijde lijnwaden bassieren, bronzige, grijze, roode, zwarte; andere halfopgebouwd of afgebroken, met ladders er tegenaan; vlas in lange, lage mijten onder sleepneerhangende goudklessen: vlas op hoopen, in peren, in losse bezouwen; vlas, vlas alvormig en overal, een schemelende oneindigheid

Dichtbij felvonkende harde wegelingen, vol stof, stroo, lemen en gruizelingen van geplette zaadbollen. In het wilde allerlei wrongen, touwen, klompen, planken, blokken, schooren, ketenen, roestig ijzeren hoepels, stapels en stukken steen; een enkele breedrandige zonhoed, een blauwe broek op een mijt, en panen vest puilend uit een dekkleed, eetzakken, drankpullen, boothamers, vorken, harken kruivrachten, karren, wagens en volk, volk alom!

Daartusschen soms al een groen plekje, met troepelende hennen, gebonden liggende schapen, een hooge staak, een dorre knotwilg, berdelkoten, neerschietende grachten, en een verre weide waar koeien grazen en een hengst luid briescht!

De rivier dan zelf, krommend schoon, inkt in schaduw en zilver in zon, vertoonend beurtelings wemelgrillige streepvlekken of kalme spiegelvlakken, vol glans en blauwe diepte, de lieve slanke Leye, die sneller schijnt te stroomen, vernauwd nu tijdelijk door hekkens van weerszijden.

Zie ze liggen, die vierkante rootbakken, donker met groen uitslaande boorden, schaars uit het water, en neergehouden onder zware plaveien op planken.

Ginds staan er eenige schuin op den kant; die vult men. Bukkende kerels stampen de bundels vast, door rappe maten aangekruid en toegegooid. Daarnevens zijn ze aan het uittrekken. Klets, het sop sijpt van de herelpezel op de bloote beenen. Hoor, boothamers kloppen de hippens af. Een voer wordt gelost, een schelf gezet, kapellen gekeerd.

Wat stouterik! In een plumpe vlasbenne steekt er een de strooming over. Het vaartuig wankelt. Zal het omslaan? Neen; de waaghals grijpt een keten, springt op een ander hekken, stapt rustig op vasten grond.

Op alle plaatsen is er volk en drukte, een bestendige bedrijvigheid, een goochelvlug kabouterwerk, in open lucht nergens te zien dan hier.

En door dat alles snijdt statig een schip, er over waaien witte wolken op prachtig azuur, zwaluwen scheren, duiven klapwieken, en het rijke Baarne met blinkende daken, fabrieksschou-

wen, gaaisprang, grijsblauwe torenspits en zwaargroene populieren, vormt den lachenden achtergrond.

Herwaarts, herwaarts man der donkere hutten, de weelde heerscht om de gouden rivier en werkt en loont de dienende landsvlijt...

Door de dichte lindeblaren dommelden de zeven voeren rekewijs de steenbaan op, totdat ze, een boogshot over de dreef van het Withof, al tusschen de boomtronken, den harden roodvloerigen aardeweg neder, Leyewaarts zwenkten.

Rechtover dien indraai stond „het Brusselken,” de ruime herberg waar Warden Valke zijne Stina gevrijd had. Van de dochters, die nog thuis waren, stond Klaar, de jongste, een sterkblozende deerne, in de schaduw vóór de deur. De eerste wagens wielden al voorbij. Miel echter, die nog even het hoofd omwendde, kreeg ze in den kijk en zwaaide hooguit zijn linkerhand haar toe. Het meisje lachte vriendelijk, knikte naar de snelvolgende boevers, beantwoordde luid den „goen dag” van Kardoën, en trok zich terug in het donkere portaal.

Ginder, bij de rivier, wachtte Serafien Dauwe de levering af. Boer Lazore stond er bij. De dikke koopman wierp een haastigen oogopslag op de stilhoudende wagens: In orde, gelijk alles wat van de Vliekaart kwam. Spoedig nu werden de paarden uitgespannen, en de mannen mochten er mee optrekken naar de herberg.

waar ze stalling zouden vinden en koelen drank bij hun eten.

De rootboer had Dauwe en beide Valken voor het middagmaal uitgenoodigd. Miel, voorwendend dat hij het volk niet alleen mocht laten, had bedankt en was mee naar „het Brusselken!”

Een heerlijke hofstede was het Withof, dat moet gezegd worden. Woonhuis, stallen, wagenkoten, schuur, alles ruim en geriefelijk. Het hek, tenden de dreef met jeugdige italiaanders bezoomd, een breede poort van gewit ijzeren traliewerk. Traliewerk ook voor de vensters van keuken en kamers; en al de muren wit, geelwit, tenzij van onder een zwarte boord glanzende teer. Tot het scherpe klokketorentje toe, stond te blinken als ware het pas gisteren opgetimmerd en geverfd.

Niets bleef hier gespaard en het was te zien dat Lazore niet uitgekleet was, al had hij reeds vijf kinderen hun bruidschat mēegegeven.

Roos, mooi in losse huisdracht, verwelkomde de gasten.

— Liefst had ik u in de beste kamer gebracht, zei ze, en iets bijzonders gereed gedaan. Maar ik weet dat ge er niet van houdt.

— Neen, zul-de, wij zijn geen heeren, lachte Serafien, grof en gemeend.

Ze schoven ver in de bank, langs de witgeschuurde tafel, plaats latend voor Karel en het dienstvolk, dat stilaan bijkwam.

't Was boerenkost, smakelijke boerenkost.

Lijk of Joost Valke daar mee aanzat, met zijn rug naar het venster, heel op zijn gemak, koutend met zijn tafelburen en kijkend naar Roos en de meid die haar hielp, gewoonweg als de anderen, kon het niemand in den zin komen dat er hier een verdoken vrijage bestond.

Had Frederik er in het minst aan gedacht, hij zou er wel op gezinspeeld hebben, in het vriendelijke, natuurlijk. Zelfs Dauwe, anders uitgeslagen en menschenplager genoeg, merkte niets raars op en keerde zijn scherts tot Karel:

— Luister eens, mijn man, als ge van een meiskeen weet, ik weet van een hofstee.

— Ik weet van een meiskeen.

— Hewel?

— Een hofstee en heb ik niet noodig.

— Dat is nog beter, schaterde Serafien. Moet ge een kasteel hebben?

— Hewel, neen hij, hij en heeft geen hofstee noodig, pochte Lazore. Ten minste geen andere. Al mijn leven blijft mijn zoon op het Withof. Maar eer mijn dochter der uit is, komt er geen vrouw op onze doening.

— Kijk, Roos, het zou dan voor u zijn, kwelde Dauwe. Gij en moet daarom niet rood worden, jong, en niet wegloopen ook. Trouwen en is immers geen doodgaan. En het hof waarvan ik spreek is iets puiks.

Joost zat op brandende distels.

— Het is misschien al verpacht, zegde hij, schijnbaar achteloos.

— 't En doet. Ik heb het van den boer die er van scheidt. Een vent die er warm in zit, dat moogt ge gelooven. Maar zijn gasten worden groot en hij heeft er vele. Daarmede gaat hij in het Walenland op een grooter gebruik. Van twintig peerden, zegt hij.

— Twintig peerden! Dat's de moeite weerd! Roos was vooruitgetreden.

— En waar ligt die hofstee, die leegvalt? vroeg ze met een angst dien ze moeilijk kon verbergen.

— Dochter, als ge op dat hof komt, moogt ge van geluk spreken. Ge kent het anders zoo goed als ik: Het Eiland, van Ko Raepsaet.

— Het Eiland, het schoonste hof van Meuledal!

Wat een blik Joost en Roos daar wisselden! Verassing straalde er uit en blijdschap; meteen ook een zweem van spijt, daar zij zich in het bijzijn van zoovelen, moesten bedwingen en wachten om hun hoop onder woorden te brengen.

Met hun zoetste gedachten waren ze ginder al, dwalend op het Eiland, de lachend-lieve doening, met haar halfronden haagomboorden boomgaard, voorwaarts groenend op een Leyebocht. De keuken hier, de oudbruine, vol fraai gerief, bedekt met kronkelig zandgestrooi, ze zagen ze elders en anders, minder rijk misschien

en grootsch, maar even rein, minnelijker zelfs met alle meubelen splinternieuw.

Opblikkend naar Joost, doorvoelde Roos den lichtstraal, die uitbrak tusschen rolgordijn en muurkant, en een poos wat het haar of het zilversterrekens regende uit haar oogen.

Doch weg dit droomen! Op een hoeve is er te werken, te werken weer, en nog...

Reeds waren de arbeiders met Frederik en Karel buiten getrokken. Kooper en verkooper rekenden af in de groote kamer; en inmiddels maakten de vrouwen alles schoon en van kant.

Welhaast stapte Dauwe alleen het woonhuis uit. Valke ging in de achterkeuken bij den pompsteen, kwansuis om zijn handen te wasschen. Roos reekte er de witte tellooren op de kannebank. De eene na de andere klikten ze zacht ineen.

— Hewel, Roos, is het uw schik? vroeg hij, over zijn arm weg, terwijl hij den duwer duchtig neerhaalde, zoodat het water opspeitte, vroolijk luid.

— Het Eiland, 'k geloof u een beetje, juichte zij gedempt, en zag daarbij zoo rood als een kers. Kent gij den eigenaar?

— Meneer Meier van Antwerpen. Die komt hier nooit in de streek. Het is zijn toezieners, meneer Caron, die de zaken regelt. Die woont te Kortrijk, op den Doornikschen wijk.

— Schiet er u maar gauw naar toe, jongen, eer een andere ons voor is.

— Wees gerust, Het gras laat ik voor ons

voeten niet wegmaaien. God, Roos, eer het jaar om is, kunnen we al getrouwd zijn.

— Ik ben zoo blij, zoo blij!... Zeg eens, mag vader het nu weten?

— Nog niet... Eerst zeker zijn... och, mijn rozekind!

Zij reikte hem een handdoek en bleef het eene einde vasthouden. In koortsige opgewondenheid droogde de jonge man zijn eelte vingers af.

— Zoo haast mogelijk zend ik tijding, fluisterde hij.

— Ik zal zoo verlangen.

Holleblokken klotsten nader.

— Tot ziens, Roos, riep de jonge boer, en haastig, gelukkig, nam hij afscheid.

Het was misschien de eerste maal dat dochter Lazore een gast liet vertrekken zonder mee te stappen tot op den drempel.

Buiten, in de stovende zon, waren ze reeds volop aan den arbeid, twee, drie voeren lossend te gelijk. Ze zweetten er bij. Het was schoon om zien hoe de geluwgroene mijten, lang en vierkantig oprezen, naarmate het hout der wagens ontbloot kwam blinken tot op de bokkende bodems. Hoe meer ze het einde naderden, hoe dapperder ze wrochten. De hitte gaf dorst, en zoo gauw het peil af was, mochten ze een pint gaan nutten en meteen zouden de pijpen te voorschijn komen. Hier, in al dat vlas, was het rooken gevaarlijk en verboden.

Als het vesperei luidde op het Withof, stonden de bezouwen gemijt en voorloopig gedekt, gereed om in hekkens te steken. De boevers haalden de paarden, spanden in. Bergop ging het thans; maar zonder tjaffelen of klauwieren. Ketenen en berdels, het kletterde al leutig door-een en de zweepen klakten plezierig het bezonne-straald Baarne het vaarwel toe.

De orde in het rijden was omgekeerd. Kar-doen mende vooraan; beide Valken stapten van achter. Hoog, daar, hielden ze voor „het Brus-selken” rekewijs stil, niet om te rusten, maar om hun truis in vuur te paffen.

Ratelend dan vooruit.

— Goed thuis, Miel, riep Klaar en de kom-plementen aan Stina.

— 'k Zal 't doen, meiske... Hop!

Hij trok het handpaard en de vossen zetten aan.

Joost nu, de laatste.

Over zijn wagen zag hij de toppen der itali-aanderkens wemelen.

Tenden de dreef stond wellicht iemand aan het hofgat. Een zalig gevoel overkwam hem. Het beste en het schoonste van de bloeiende streek, daar beneden, droeg hij mede in zijn hart. Hoe fier was hij te moede! Het scheen hem of hij uren, honderd uren ver moest gaan, en het einde van den tocht zou een groene hof-stee zijn, en het ponksken in zijn male, dicht

en veilig weggestopt, dat was als het eerste gewonnen geldeke voor zijn zoete, zoete vrouw!...

O het Eiland, het Eiland!

VIII

Dien nacht had Joost schier niet geslapen. De weinige uren dat zijn oogen toebleven, had hij zuiver van het Eiland gedroomd. Met het kraaien van den haan sprong hij al uit de veeren, en maakte zich gereed om met den eersten trein te vertrekken. Nog nooit had Theresia hem zoo gejaagd gezien. Daar het echter al meer gebeurde dat hij op het onverwachts voor zaken uitging, hielp ze hem aankleeden, zonder veel vragen en talen. Ze wist alleen dat hij naar stad moest en te middag zou terug zijn.

Voor een reis, zoo maar aangegaan op goed valt het uit, sloeg het den jongman mede. Meeneer Caron was thuis en sprekelyk. Zijn landschen bezoeker, dien hij van name en fame kende, onthaalde hij minzaam. Hij hoorde hem zijn gelegenheid uiteendoen, klaar en bondig, en was daarbij eenigszins verbaasd over de beleefde manier van zich uitdrukken bij dien eenvoudigen buitenmensch. Het bracht hem in een gunstige stemming.

— Ja, het Eiland valt open, verklaarde hij.

Gij zijt de vierde die uwe aanvraag doet. Het is nog maar weinig bekend, en we voorzien dat er binnenkort al meer liefhebbers zullen opkomen. Voor u zal ik doen wat ik kan, want gij lijkt mij een man in uw plaats. Doch meesters zijn meesters, dat spreekt. In alle geval, ik geloof wel dat het October of November zal naderen eer de hofstede verpacht geraakt.

— Hoe zijn de kondities, als ik vragen mag?

— Alle negen jaar uit. De pacht is drieduizend vijfhonderd frank. Om te leven en te laten leven. Voor de schatting en overname van staande vruchten en het rootgerief moet de nieuwe boer met Raepsaet overeenkomen.

— Ik wenschte niet beters dan die voorwaarden te mogen onderteekenen. Wanneer mag ik terugkeeren?

— Ik zal u verwittigen... Wilt gij de hofstede eens gaan bekijken, zeg dat ge van mijnentwege komt, men zal u alles laten zien. Zoodan, alzoo verbleven.

— Zeer dankelijk, meneer Caron; en als 't God belieft, tot later.

Aldus bescheid trad de landbouwer, uiterst voldaan, de stoep der heerenwoning af. Meer had hij niet verwacht, want hij wist wel dat een hoeve geen kortwoonst is, waar men vandaag naar vraagt om er morgen binnen te gaan. Het speet hem alleenlijk dat het zoolang moest duren eer hij vaste zekerheid zou krijgen. Nog

eer hij de stad verliet, zette hij zich in een herberg bij de statie aan het schrijven aan zijn toekomstig vrouwken, om haar van naald tot draad zijn gevarenissen te vertellen. De zalige hoop, die hem vervulde, sprak door in den warmen liefderijken toon van zijn overigens eenvoudigen brief:

— Hoe wonder, besloot hij, zijn die paar dagen voorbijgegaan, en wat dingen staan ons daar onverwachts te voor! Dat wij ons geluk zoo nabij zijn gekomen, daarom moeten wij den hemel onzen besten dank betuigen.

Nog een goede maand misschien, en wij zijn hier samen om den pacht te aanvaarden. Peins eens, Roos, hoe schoon! Ik durf er niet aan denken dat het ons nogmaals zou kunnen tegenvallen. Neen, God zal het niet laten gebeuren.

Lieve, bid veel voor den goeden uitval . . .

Mild glimlachend overlas hij zijn eigen goede woorden, verwonderd schier over de vlotheid waarmede hij ze neergepend had. Dan, met zijn mooiste hand, schreef hij op den omslag: Aan Mejuffer Rosa Lazore, op het Withof te Baarne. — Persoonlijk. — Dit laatste voegde hij er bij uit schroomvolle bedektheid, ofschoon hij wist dat Roos, met de briefwisseling van het huis gelast, alle geschriften eigenhandig ontving en beantwoordde . . . Wat zou ze verlangen, de goede, en met wat vreugd deze tijding vernemen!

Thuisgekomen bleef Joost nog steeds een zekere

gejaagdheid ten prooi. Op het oud hof zijner ouders, waar hij toch geboren en gekweekt was, en heel zijn jong leven in aangename bezigheid had doorgebracht, scheen op eenmaal hem alles vervreemd en veranderd. Het was hem temet of hij in dit midden niet meer paste. Niet dat hij nalatig werd, of het allerminste verwaarloosde. Zoowel in huis als te velde verrichtte hij zijn bezigheden zoo nauwgezet als voorheen. Ten andere, de oogst was binnen, de verlāantijd over, en wat hij thans te doen had, was gewoon werk dat luttel inspanning vergde. Maar zijn gedachten waren eenbaarlijk elders. Het Eiland lokte hem machtig aan, als een land van belofte.

Den Zondagachternoon, eer het luidde voor de vespers — Theresia, met haar zwarten voorschoot voor haar oogen, deed nog haren middagdut. Mandus was in de weer met zijn huisduiven en Miel God weet waar naar toe — zette Joost Valke zijn stroohoed op, ijelde de Vliekaart uit, het dorp door en stapte dan, dwars door de zonnige landstreek, heimelijk haastig naar Keigembrug.

Gaarn had hij van de aanbeveling des rentmeesters gebruik gemaakt en, met den boer er bij, het Eiland binnen en buiten bezichtigd. Doch hij dorst niet, uit vrees dat er voor den tijd iets van zijn werving mocht uitlekken. Daarom nam hij den rechteroever der Leye en

trok, over den breeden trakel, de rivier langs.

De weg lag eenzaam. Geen scheeptrekkers, geen enkel wandelaar te bespeuren. En toch was het hier zoo goed, zoo verkwikkend. Een lavende frischheid dreef met den stroom der fijnrimpelende wateren streekend naar hem toe. Frischheid steeg ook uit het blijgroen gras, dat weelderig waaide in de weiden. Ook de vlasreuk, sterk en prikkelend, deed deugd. De boomen, verre alom, bezijds de banen, stonden stil. Hier echter, in het populierenboschje, wemelden zacht de kruinen, en de stijve, roerlooze elzenblaren daaronder, leefden versch van donkeren lommer. De hooge zon verloor als het ware, door speelsch weerspiegelen, haar kracht.

Kijk, aan den overkant, rechtover den wijden halfcirkelvormigen uitkronkel, dit prachtig het gansche schiereiland bestrekkende groene gedoe!

Groene doornhaag, groene boomgaard, groene luiken aan de vele vensters van het fraaie woonhuis, hoog en heerlijk ryzend op den achtergrond.

In vriendelijkheid beheerschte dit betorend blinkend gebouw het Meuledalsche Rootland.

Bergneer dan de stallingen en de schuur, sterk in steen, zienderoog nog maar onlangs gedekt met helblinkende roode pannen, licht medeglooiend met het hof.

De bruinroode poorten en deuren daaraan, voorzooveel men van hieruit kon merken, gavig, stevig en goed in de verf.

Het hondenkernwiel lager langs de schuur met den zijkant naar het water toe, groot, effen, en alweder groen, grasgroen.

En, gansch beneden, de boomen in den boomgaard! De breede notelaren en de scherpgetopte pereboomen, uitstekend boven kaalgeplukte kerselaars, donkerlooverige pruimendragers en zotdoende appelboomkes met scheeve stammen en open platronde kruinen, waaruit het ooft al liefelijk bloosde!

De beelderige beesten daar, in wisseling van zon en schaduw, grazend gaande of neergeveld, jonden zich in den overvloed.

Van weerszijden der gebouwen, en verder ook in het veld verzaaid, schaaierden schelven, geirnde koornerken, in vurigen goudschijn.

En hoe schoon en gelijkig, rondom op de gezapige helling, niet lastig om benoten, groeiden de bolle beiten, de rechtgereekte veie aardappelen, het jeugdig rapenloof, al de lage vruchten, na het inhalen der gehalmde hooggewassen, meester van het landschap. En de kluitglimmerig bruinkleurige bloote stukken, daartusschen, wat lachten zij van vetheid! En de meerschen langs de Leye, hoe malsch!

Alles rustig in weelde, gerievig in pracht.

Waarlijk was dit een uitgelezen woonst voor vroomgeaarde lieden, een waardig werkgebied, waar een vlijtig gezin, voor zorg en arbeid, overmatig loon zou vinden.

Vlak vóór het Eiland midden vlassen, vóór vlassen, was de hier vreemde landman op zijn eenigheid neergezeten. Zijn moede leden rustten uit; zijn oogen niet. Nogmaals en nogmaals overging hij, met berekenenden blik, rooterij, hoeve, en landen, om telkens weer, en telkens meer overtuigd te worden van de voortreffelijkheid van het gebruik dat voor hem openstond; het gebruik waar hij zijn langgeliefde eindelijk zou binnenvoeren.

Een geslagen uur bleef hij daar nog liggen, schattend, peinzend, namijmerend. Werktuigelijk klom zijn gezicht den loop der Leye op, westwaarts naar Baarnetoren toe. Gaarne verwijlde ginds zijn gedachte.

Eindelijk stond hij recht. Met een zucht van zaligheid en weemoed tevens, beschouwde hij voor het laatste, lang, zeer lang, wat hij zoo noode verliet en waarvan hij een onuitwischaar beeld in zijn binnenst wou dragen, en ving dan, met zingende ziel, den terugtocht aan.

Gaandeweg, naarmate hij zich van het Eiland verwijderde, werd zijn praktische geest zijn dwepend gevoel de baas. De hofsteden, welke hij voorbij moest, monsterde hij vluchtig, de eene na de andere, vergeleek hun ligging, gebouwen en landen met die van zijn eigen toekomstige boerderij, overwoog de voordeelen en de nadeelen, en vond aldoor gelegenheid om zich in zijn kans te verheugen.

Zoo geraakte hij boven Voudeneplaats van den Steenweg af, en ontwaarde weldra de zware, grijze torenpoort van het Oud Kasteel, de weidsche hoeve des burgemeesters. De eenige boerderij op een ongemeen groote uitgestrektheid gronds, log en somber, te midden een aantal afhankelijke kortwoonsten, geleek zij eerder een trotsche burcht dan een vreedzame boerenwoning.

Ginds ver, op het zandpand, tusschen de blakke stoppelvelden, kwam Wolf zelf, blootshoofds, in zijn rooden baai, met zijn mispelaar in de hand. Steun had de boer niet noodig. Ondanks zijn jaren ging hij boutrecht. Behalve voor het afranselen van landloopers, schooiers, schelmen, kantejagers, zijn eigen beesten met den koeier er bij, diende die stok hem alleenlijk voor het ontzag.

Recht voor zich uit, met gemeten stap, naderde hij aldoor.

Hoopte Valke met een groet van hem af te zijn, en zonder oponthoud zijns weegs te gaan, het viel hem tegen.

Zijn armen kruisend, duwend zijn stokknobbel met het lederen riemken onder zijn oksel, bleef de burgemeester vlak voor hem staan, geplant als een boom.

— Hewel, schepene, klonk het brutaal. Hoe is 't? Komt ge nu om mijn dochter, of niet?

Dat was wel de bobbekop, zooals het volk

hem noemde; met het stoppelbaardig bleeke waterhoofd vol bobbels en wratten; kleine grijzige oogskens daarin, en lange rimpels, smal maar diep, ingeribd als met een mes, en daarboven de kaalwordende grauwe kruin, vuil en bruinglanzend van het zweet. Opvoeding en mepschlievendheid had de man niet veel; maar trots en verwaandheid te koop.

Zooals hij daar stond tegenover den driftigen oude, kalm, netgeschoren, rood van gezondheid, met lichte plooiën in het gelaat, niet bijzonder schoon, doch deftig van voorkomen en houding, scheen Joost Valke tot een heel ander menschensoort te behooren.

— Ge valt gelijk uit de lucht, vervolgde Wolf op denzelfden botten toon. Tsa, kerel, ge moet het niet wegsteken: Lisa heeft er mij een half woord van gezegd, en ik moet weten wat er van is.

— Niets, burgemeester; want ik kom om uw dochter niet. Ge weet het zoo goed als ik.

— Durft ge misschien niet? lachte de andere. Verdraaid, ge moet daarom zoo raar niet doen: ik zal u niet opeten. Ik zie geern geld; maar een goede boer is ook wat weerd.

— Ge wilt misschien zeggen dat het geen groote mishande zou zijn dat ik mijn voet naast den haren niet kon zetten.

— Precies!... Niet omdat het mijn dochter haar goesting is. Liefde is flauwe kul; ik lache

daarmee. Ik wil een werker op mijn hof, een die oppast, spaart en vergaart gelijk ik, en niet van honte te stronte valt.

— Zie, Wolf, zei Joost met afdoenden nadruk, ik wil u in geen doling laten. Gij hebt het mis op, als gij denkt dat ik naar dien trouw verlang.

— Ta ta ta, ik ken dat. Ge 'n zijt gij zoodom niet om een fortuin uit uw handen te smijten.

— Ge verstaat mij verkeerd. Lisa is den besten man van de streke weerd, maar...

— Al die tantewannekens niet! Weet gij wel dat mijn dochter een rijke erfgename is? Dat ik alleen, ik alleen van heel het dorp op mijn hofstee woon? Dat ik beesten heb staan als niemand, en dat er in mijn huizekens werkvolk zit zooveel ik maar wil? En weet ge wel dat Lisa mijn eenig kind is, het kind van den burgemeester?

Hij zwol op van glorie; en klopte op zijn borst, triomfeerend, uitdagend.

Joost kon den man met zijn grijnzend pochen niet verder uitstaan.

— Hoor eens, sprak hij beslist en zonder omweg; ik ben hier geen vreemde en loop in geen zak. Als ik uw dochter ooit ten huwelijk begeer, kom ik op uw hof en doe mijn aanvraag. Dag, burgemeester!

— Wel, die hooveerdigaard! schaterde Wolf. He, he, meent hij dat hij ze zou gehad hebben?

Joost hoorde hem nog iets brommen van vijf kleine partjes, Wardens koeplekke, en op zijn eigen wonen, doch hij liet het op zijn rug komen en schreed ijlings voort.

Nu was het vriend uit langs die zij. Maar het speet hem niet. Voortaan zou men hem met vrede laten. En dan, hoe lang had hij nog op het dorp te blijven?

Gerust rookte hij des avonds weer zijn pijp, naast de achterdeur buiten, en staarde droomend in het zonroode wolkenspel, lokkend aan den Leyekant.

IX

In den boomgaard, achter den melkkelder, stond Seppekens gaaipertse. Het was een effen tienmeterhooge sperrestam, die, naar beliefte kon neergelegd of opgericht worden. Bovenaan was er aan het hout een ijzeren sprangsken vastgeschroefd. Dat kwam uit de smidse; de pertse zelf was een eigenhandig meesterwerk van Nonkel Mandus.

De dagen, dat er geen school was en de nieuwigheid af van vogelsrooven, puitenslaan, bijen uitbranden, stoeien in de beek en oude menschen plagen, verzamelde Seppeken hier nu en dan zijn kameraadjes, de grootste deugnieten en rabauwen uit de gebuurte.

Ze brachten preusch hun wilgenhouten bogen mede, schoten overhands met Seppekens gevinde en gehoornde pijlen, liepen om het zeerst, worstelden, vochten en maakten een lawaai van de andere wereld tot ergernis soms van Tante, die, bijzonderlijk in den oofttijd, murmereerde over het aftrekken van groen fruit en de schending aan de boomen. Doch Mandus, die kind mee was, wist hen telkens te verontschuldigen.

— 't En steekt op geen appel of een peer, zei hij, en de boomen zullen ze niet mēedragen.

Op een Zaterdag van de vacantie krieuwelde het weder van schutters in den boomgaard, toen meester Parasijs, met een oudlederen boek onder zijn oksel, en, als om het mooi weder te tergen, met een groenverschoten paraplu in de hand, plechtig den grintweg kwam opgewandeld.

— Meester Parasijs! dag meester!

Bij het zicht van hun goedaardigen onderwijzer, dien ze buiten zijn school meer vreesden dan er binnen, stonden de snaken een oogenblik stil, en namen eerbiedig hun klakken af. Over de lage omtuining groette de deftige man vriendelijk weder, en stapte dan, gewichtig traag, naar het hekken toe. Amper had hij zijn rug gekeerd of de pijlen snorden weer lustig de lucht in.

— Wel, meester Parasijs, begroette hem tante, wat geluk u hier te zien! Wat zult ge aanveerden? een tasse goe koffie, of een glazeken bier?

— Het is niet noodig dat ge voor mij eits uithaalt, mejuffer.

— 't Doet, 't doet, 't doet, wat peinst ge wel, meester?

— Hewel, als het u gelijk is, geef me dan een glazeken bier.

— Bertha, tap gauw een kanne dobbel, beval de hartelijke Theresia, terwijl ze voorzichtig het boek op de dresse ging leggen.

Na een paar minuten zat meester Parasijs daar gestrekt, met zijn paraplu onder de veruitgestoken linkerhand, smakkend te rooken uit een zwaren rooden oliekop.

Hij zweeg een oogenblik, als nadenkend, om de wille van den indruk.

— Mejuffer, sprak hij eindelijk plechtig. Het is voor den jongen dat ik kom. Voor Jozef.

Hij zei niet Seppeken noch Djozef, gelijk de meeste menschen te lande, maar Jódózef.

Tante verschoot.

— Gij en hebt toch over hem niet te klagen, meester? vroeg ze angstig.

Parasijs klopte de asch van zijn pijp tegen den tafelrand af.

— Klagen? herhaalde hij verbaasd, en spalkte zijn oogen wijd open. Klagen, mejuffer? maar hij is de beste leerling van mijn school; en ik weet niet dat ik ooit of ooit beter leerlingen gehad heb.

— Is 't waar, meester, zei tante bewonderend.

En dan, in zalig herinneren: 'k zie hem nog gaan, op zijn eerste communie, met zijn groote waskeers vorenop.

— Hij zit al twee jaar de eerste in de hoogste afdeeling van de hoogste klasse. En het zou mij verwonderen dat hij niet overal de eerste ware, het is gelijk waar hij naar toe gaat 't En is niet, omdat ik zijn meester ben, maar ge moogt mij vrij gelooven, wat hij bij mij geleerd heeft, zal er hem niemand afdoen.

Joost was binnengekomen en luisterde aandachtig naar de lofspraak van den onderwijzer.

— Ja, meneer de schepene ging deze voort. Ik en kan Jozef niets meer leeren; hij is volleerd, boordevol als na lang regenen een waterkuip. Ik zou moeten een klasse apart maken voor hem; maar de andere jongens daarom verwaarloozen, dat ware zijn lochting oppassen en zijn bouwland braak laten. Kan dat zijn?

— Neen, meester, zei Joost, dat en kan van eigen niet zijn, en wij en zouden dat niet willen ook.

— Hewel, wat zouden we doen met den jongen? vroeg tante.

Meester Parasij's stak bedenkelijk zijn hoofd op.

— Wat ge zoudt doen? mejuffer, wat ge zoudt doen? Wel, niemand is profeet in zijn land, ik wel zeggen zelfs de schoolmeester kan missen. Maar dat het mijn kind was, en dat ik geld had, hij zou moeten studeeren; voor al

wat hij wil; en ik zou er eere van halen ook.

— Ik ben meter van den jongen, zei Theresia grootsch, en Warden zal hem wel op het collegie laten liggen, als wij het bekostigen. Zoo, zoudt ge hem seffens wegdoen, meester?

— 'k En zou er geen minuut op slapen, mejuffer. Want tijd verloren, veel verloren.

— Dat we hem naar Roeselaere zonden? stelde Theresia voor. Ik zou er toch zoo geern een geestelijke van maken.

— Zit het wel in 't ras? opperde Joost.

— Ho, zei de meester half verontwaardigd, dat en mag niemand betwijfelen op voorhand. Is alle hout geen timmerhout, Jozef komt uit een besten boom. Hij is goed van herte, oplettend in de klasse, godvruchtig in de kerk, op straat beleefd. Wat wilt ge meer?... Ik heb de gastjes daar aan den gang gezien in den boomgaard; hewel, wie heeft er de eerste zijn muts afgenomen voor den meester? Jozef nietwaar? Neen, neen, meneer de schepene, mejuffer heeft gelijk. Daar zit zeker stof in voor een priester. En als ik...

Plotseling hield meester Parasijs op.

Door de open achterdeur kwam, schrill, een moorelen naar binnen, onmiddellijk gevolgd door een geweldig schaterlachen.

— Wat gebeurt er dan? sprak hij opstaande.

Het lawijd naderde, en lachen, lachen dat ze deden! Er kwam geen einde aan.

— Ze hebben weer wat uitgestoken, zei Joost. Komt, we gaan eens kijken.

— 't En zal toch Jozef niet zijn! verzekerde de meester, toen hij, voor Theresia, het woonhuis uittrad.

Was me dat evenwel een spektakel in den boomgaard! Bogen en pijlen stonden tegen de stammen, of lagen op den grond. Te midden zijn spottende maten liep Meet Kardoën, zuipnat van onder tot boven dat het sop nog sijpelde uit zijn uitgerafelde broekspijpen: en plets, plets, plaste het in zijn klompen, plets, iederen keer dat hij een voet verzette, en het speitte tot boven zijn knoesels. Hij kon met moeite terden, want het goed plakte aan zijn beenen. En huilen daarbij, en deerlijk zien, met bei zijn handen op zijn hoofd!

— 'k Zal het aan mijn vader zeggen, kreet hij. Ei, mijn rug, mijn hemde!

Luiderschaterden de bengels. De dansten rondom hem van zottelijke leute en stieten hem voort of trokken hem mede, dat het plets, plets ging, weer in zijn kloefen.

Mandus stond eenbaarlijk op bei zijn knieën te slaan, en lachte den doom uit zijn oogen.

Het docht Joost dat hij Seppekens fijn stemmeken boven de andere had hooren uitgichelen, maar het ventje liep naast Meet, zoo bedrukkelijk meewarig, alsof het den langen duts in zijn ongeluk beklagde.

De bende kreeg de naderende groote menschen in het oog en het uitbundig joelen veranderde in een gedempt gekicher. Er waren er die op hun zakdoek beten: bijwijlen proestte het een onwillekeurig uit, en drie, vier lachten.

— 'k Ga 't zeggen, manneken, kermde Meet al luider. Meester, meester, ai, mijn hemde!

Joost keek op naar Parasijs kwansuits of hij zeggen wou: ik laat het aan u over, ga uw gang.

— Wat zotte streken zijn me dat? riep deze vertoornd. Is het haast uit met dat spel?

Er volgde een stilte. De knapen roerden niet. Ook Mandus trachtte ernstig te kijken en verwrong zijn wezen tot een kluchtige grijns.

— Wat is 't geweest? vroeg Parasijs met gezag. Spreek op, wat is 't geweest?

— Ze hebben mij nat gegoten! jammerde de jongen.

— Nat gegoten, zegt ge? Wie heeft er dat gedaan?

Meet keek angstig op naar Seppeken, dan naar diens oom en tante.

— Wie dat het gedaan heeft, vraag ik u, klonk het schier dreigend.

— Meester, kwam het er haperend uit, 't is Seppeken geweest.

— Jozef; riep de onderwijzer met een gebaar van ongeduld. Jozef, is dat waar?

Seppeken stond daar met neergeslagen oogen, als een onschuldig lammeken.

Krijschend viel Meet aan het vertellen.

— Zie je dien trechter, meester, en die kitte?

— Ja, ik zie een trechter en een ijdele kitte.

— Hewel, we hadden gedaan met schieten.

Hij komt bij mij; hik... hik... Meet zegt hij alzoo, hik... weet je gij vanwaar dat de wijn komt?

— Van Frankrijk zei ik. — En weet je dat ze daar water in wijn kunnen veranderen? — Neen ik, zei ik — Ik wel, zei hij — Ja? zei ik. — Mag ik u dat een keer leeren? zei hij — Ja g', zei ik... Hij gaat in huis om dien trechter. — Blaas er een keer in, zei hij; en ik blies er in. — Kijk nu een keer der-in, zie-je entwat? — Neen ik, zei ik... Hij gaat naar de pompe en vult daar een kitte water. — 't Zal gaan, zei hij. Zeg twee keers: water werd wijn op de bruiloft van Kana. Ik deed ik dat... — Nu, zegt hij, is 't bijzonderste: houd den trechter in uwen nek, alzoo, en zeg drie keers met uw oogen toe, traagzaam: parlee fransee... Ik kneep mijn oogen toe, en 'k en had nog nooit gedaan met mijn fransch, of geheel de kitte was den trechter in, en stroomde langs mijn ruggevel door mijn broek. — 't Is fransche wijn! zei hij toen nog, die nietweerd!... Wat gaat mijn moeder zeggen? 'k En durf naar huis niet gaan.

Dit koddige verhaal, door hikken en snikken heen, verwekte bij de omstanders onweerstaanbaar een nieuw gelach.

De meester, hij, zag er een oogenblik haast

zoo verbauwereerd uit als de beetgenomene zelf. Dan, met zijn linkerhand bevend steunend op zijn paraplu, en zijn wijsvinger dreigend omhoog, keerde hij zich tot zijn besten leerling, den eersten uit zijn eigen klasse, en zuchtte hoofdschuddend op een toon om den hardvochtigste te ontroeren:

— Józef, dat en had ik van u niet gepeinsd.

Maar tante was erg boos, en zonder veel beslag:

— Voort, deugnieten, riep ge, allemaal van 't hof!...

Ze moest het geen tweemaal zeggen. In een schobbeling raapten zij hun bogen en stoven, de meesten met hun klompen in hun handen, al tierend, boomgaard, hof en hek uit.

Meet, de duts, keek hem liphangend achterna.

— Kom, mijn kind, zij tante meewarig, warm en droog u bij 't fornuis, eer ge een valling opdoet.

— En gij, stinkoord, riep ze tot Seppeken, die berouwvol al een gevangen vosken, op zijn straffe wachtte, op uw knieën in de keuken, en 't avond zonder eten naar bed!

— Hewel, zei Joost allerernstigt, toen het braaf ventje in huis was, ik ben van uw gedacht, meester Parasij's. 't Wordt tijd dat we hem naar Roeselaere doen.

X

Miel Valke zat bij de Goorkies in de keuken. Na den noen was hij per fiets afgekomen en, met Anneken en Zulma, dronk hij nu koffie en cognac. Voor den koffie wilde ze geen geld: ze dronken er anders ook, zei Zulma.

De meisjes waren niet trekachtig. Het gebeurde meer dan eens dat Miel, bij lang blijven, een half uur op zijn bestelden drank mocht wachten.

— Dat zal u het drinken afleeren, loeg Anneken dan.

— En als ik dorst lijd?

— Er is water in de pomp.

— 't Is vreemd, zei Miel, voor de zooveelste maal nu weer; sedert uw zusters getrouwd zijn, houdt ge lijk herberg tegen uw goesting.

— Daar en is niet veel raars aan ook, antwoordde Zulma; en, geholpen door Anneken, begon ze haar beklag te doen over dien dwazen staminee!

Het was een wisselbeurtig opzeggen, heele reken achtereen, vragen en antwoorden lijk in de vespers.

— 'k En zou hier niet geern mijn leven verslijten.

— Dat is nu 't lastigste stielkje van de wereld.

— 's Morgens voor de hanen kraaien, klopt men u uit de pluimen.

- En 's avonds houdt een lamme lapper u een paar uren tusschen waak en vaak.
- Uw net huis maakt een ander vuil.
- Veel beslag en weinig verteer.
- En altijd zoo onvrij zijn.
- En iedereen naar den mond moeten praten.
- Elk roept op u als op een slavine.
- Of houdt u voor een speelpop.
- We ontvangen een stuiver met een keer.
- De brouwer strijkt het al ineens op.
- 't Profijt voor een ander.
- 't Slameur voor ons.

En het oud Goorke, dat, langs achter binnengekomen, zijn kromme handen stond te wribbelwarmen over de gebarsten pothulle, besloot met zijn lijfrijmke:

Ge moet het wel bemerken.
 Een herbergier wil weinig werken;
 Daarom is hij eenieders zot,
 En dikwijls niet meester in zijn kot.

Miel Valke lachte dat hij schokte:

— Zwijgt toch, menschen; 't en gaat zoo erg niet.

— Ba, 't doet, 'k meen het beter dan ik het zeg, schermelde Zulma met harer potdikke armen omhoog.

En Anneken, die het dichtst bij hem zat, knikte mee en keek hem met haar pikzwarte

straal oogskens smeekend aan, als wou zij zeggen: waarom komt gij mij niet weghalen?

— 't Is overal iets, zei de jongeling en het gesprek stokte.

Droomerig keken ze door de ruiten. Anneken was zwijgend naast hem komen staan, en leunde met haar malsch armken liefderijk op zijn schouder.

Onder de laagrijze herfstlucht, waardoor geen zon meer boren zou, doemde het bloote land zijn dunne nevels lijzig op. Vruchten groeiden er weinig. Dichtbij den gevelmuur blekte een partijtje geelroode bieten onder hun top-overkrullende grove groeze, blijde om die dikke dekking, verhard tegen het weer; en verderop donkerden veie zwartbruine brake gronden, aan den toedringenden einder afgezet door een wij-opengapende elzenhaag. Rechts daar, langs de Kortrijksche kalsijde rezen hooge populieren in gelijkelijk slankende buiging de lucht in, zonder daarom de mistwitte omsluiting te doorscheuren, die om hun voeten bleef ronddweilen. Van tijd tot tijd echter viel, in de windstilte als van zelf, een langsteertig geel bladje entwaar een kruin beneden, zwaluwzwijmelde onneder, plakte aan den vetten grond, of krevelde tot in de gracht, gaan vuilen en verrotten bij de andere.

De wakglimmende kalsijde strekte eenzaam en verdrietig.

Schier geen volk op de baan. Tusschen de

gekertelde stammen wemelde af en aan de kruiwagen van een geschouderbanden thuiswever, met een garenboom dwars er over. Elders niemand, tenzij ginds, verre over het kapelleken, waarboven de kruinen elkander schenen te raken, een tonnedik vrouwken, traag, slakketraag verroerend slechts, óf het op de eigenste plek bleef trampelen.

Doch eventraag, dof frommelend, kwam in tegenovergestelde richting naar het wijfken toe, een aardekleurige wagen de steenen opgerold. Zwaar kon hij niet geladen zijn, want het grijze paard stapte op zijn gemak en de berdels schokkebokkelden in het rijden zoo geweldig, dat dit lastig gerucht het ketsen der hoefijzers en het dreunen der draaiende wielen overdommelde.

Gedurig en regelmatig naderde het gevaarte, luider steeds, hooger met de boomen mede, en breeder in het verwijden van den weg.

Thans werd het duidelijker. Vrachtledig was de wagen werkelijk, maar vooraan in de kas bevonden zich drie personen bij elkaar.

Aan de linkerzijde van een donkergebaarden manskerel, die schuin uit en schrankeldevoet op het voorberd zittend bewoog, hurkrustte veel lager, op een hoop opeengestapelde baalzakken, een sterkblozende vrouw, net ofschoon eenvoudige gekleed; en rechtstaande achter beiden, zwaaide een fiksche knaap, aan een opspannend touwtje, een vlieger boven zijn muts.

— Miel, kijk eens goed, riep Anneken. Ik heb het mis, of 't is uw broer dat. Ja, Warden met Stina en hun jongen, zeker...

— Inderdaad, antwoordde de jonge Valke; 't zijn ze. Het docht mij al lang dat ik Lieze herkende, en Rik ook. Warden zal zijn haver geleverd hebben in stad.

— Kijk eens, wat een pakken!

— Waar Anneken? vroeg Zulma, die op een stoel ging staan.

— Daar, nevens Stina.

— Ha ja, nu zie ik het. Mensch toch, als dat allemaal kleergoed is, zal ze voor lang voorzien zijn.

— Ze heeft gelijk dat ze haar gerief van stad meebrengt. Op het dorp kost alles stukken van menschen en daarbij gij hebt geen keus. Ja, Zulma, 't valt me nu te binnen, daar is vandaag uitverkoop in een groot huis van de Lange Steenstraat.

— 'k Ben benieuwd wat ze al mede heeft, zei Zulma. Dorst ik, ik zou ze binnen roepen.

— 't Is zoo onbeleefd, verzette zich Anneken.

— 't Is gelijk, 'k ben danig kurieus. Zeg, Miel, gaat ge geen goendag zeggen in 't portaal, of wil ik teeken doen, dat ge hier zijt?

— Neen, neen, mompelde hij, laat ze maar rijden; ze zijn niet benieuwd in mij.

Juist trok Rik zijn vader bij de mouw en helde daarbij zijn hoofd, als iemand die wat

vragen wil. Stina monkelde even en zei ook een woord. Maar Warden knikte reeds inwilligend, en reikte, met een vlugge beweging, zijn jongen leizeel en zweep in de handen. Hij zelf greep meteen den vlieger bij het touwtje vast. Het was een prettig vertoog!

Die flinke fiere knaap, boutrecht als een oude boever, zeker van zijn zaak, met het eene oog op zijn werk, en het andere driest rondkijkend, uitdagend al wie het verbeteren of nadoen zou. De vader, recht eveneens, preusch blikkend en genegen, beurtelings naar zijn schoonderdende Lieze, dat sterke dier, gemakkelijk als een koe; beurtelings naar zijn dol hert van een zoon, die lustig de zweep liet knallen en ter sluiks weer lachend naar moeder de vrouw. Deze, zalig tegelijk om vader en kind, zat daar rustig neder en hield allewijl haar pakken gesloten bij zich, of ze schatten behelsden.

Er ontbrak slechts wat zonnegoud daarop om dit drietal, als een levende beeldengroep ter verheerlijking van landelijke kracht, zorg levenslust en liefde, waardig te omlijsten.

— O hoe schoon, hoe schoon! juichte het zwartoogje onwillekeurig, en sloeg haar handen stil ineen.

— Dat zijn mans, zie, die hun vrouwen laten meerijden, riep ook Zulma; spiegel u daar eens aan.

— Ik ben nog niet getrouwd, gekte hij, nietwaar, Anneken?

Doch het meisje was te ontroerd om te antwoorden. Haar adem jaagde, haar hart klopte onstuimig, en met schitterende oogen volgde zij langs den gevelmuur voort, vader, moeder, zoon, het eerlijke, vranke, leutig gezin, geschokt maar vast op het voorbijdave-rend gespan.

Anneken, Anneken, wat ronkte er daar wonder geheimzinnigs in uw hoofdeken, wat rozige verlangens, bloeiden er op in uw teederste hart!

En had gij niet het recht op die hoop, hadt gij niet het recht op eenzelfde zorgvol, ja, maar honderdvoudig loonend heerlijk leven?

Die moedige man ginds, ook een Valke, de eigen broeder van den jongeling dien gij mindet, niet om geld en goed, maar om hemzelf, had hij niet uit belangelooze liefde zijn meisje genomen? Een treffelijk, alhoewel niets bezittend herbergmeisje als gij zelve? en stond hij daar niet, midden kommer en last, zonder spijt om zijn daad, kranig voor het lot, anderen tot voorbeeld en belofte? Eischten die twee iets van het leven wat niet rijkelijk in henzelven lag? Bleef na jaren huwelijk, hij niet alles voor haar, zij niet alles voor hem? En was het hun niet aan te zien dat zij het, zonder tegenspoed, door eigen macht, ver zouden brengen in het leven? Zou de jongere kleiner zijn en minder doen dan de oudere? Stond hij niet, op het oogenblik, trouw aan haar zijde? En kon hij

later ooit haar begeven, aan wie hij zoo vaak en veelvuldig zijn liefde had toegeleid? Neen! En zij ook, zij zou goed zijn voor haren Miel, trouw en werkzaam in haren huiskring; alles, alles zou ze doen en laten voor hem, en voor de kinderen, als God die verleende... o dat beloofde ze thans, innig in haarzelf; zoo min als Warden om Stina, zou haar echtgenoot om haar hoeven te blozen.

Arm, argeloos meisje! Een gansch verkeerden indruk had dit kijkje op zijn broeders huishouding op den jongen Valke teweeggebracht.

De volle macht van dit natuurlijk schoone en zedelijk hooge kon de wellustige jongeling niet beseffen, laat staan waardeeren. Des te scherper voelde hij in zijn laagzielig oordeelen op het uiterlijke af, al het het armtierige van zoo'n uitgang: het medevoeren van zijn vrouw op een gemeenen vrachtwagen om een trein te besparen; het uit publieke veilingen medesleuren van voordeelige koopjes, massa's bucht en brol, slechts door wekenlangen huisarbeid tot iets degelijks om te werken, en dan, die gekke vlieger, dien Warden aan het touwtje vasthield als een feestelijk welkom om voor zijn dutsen, na de reis!

Het kwetste zijn familietrots; het stemde hem wrokkig, wrevelig en nijdig jegens den broeder, die als een gewoon werkmensch, zoo maar schaamteloos zijn armoe op straat kwam ver-

toonen, in het zicht van elkendeen.

Zie, daar mocht komen wat komen kon, hem zou zoo iets niet gebeuren; hij zwoer het in zijn hart: liever heel zijn leven jong, liever getrouwd met de domste en leelijkste deern van de wereld, zoo ze maar rijk was, dan een meisje te huwen zonder fortuin, al was ze zoo goed als Stina en liefalliger dan Anneken zelf.

XI

— Rik, toe, gauw om den veearts!

De jongen vloog als een pijl uit den boog, ondanks de komende koude, barvoets met zijn klompen in de hand over wegen en akkers, twee uren ver.

Het was er droef meê gesteld, met Wardens Lieze.

Het arme dier moest te Kortrijk, daar het op stal stond, op de achterbil een stamp gekregen hebben. Wat eerst maar een schribbel scheen, een kneuzing van niemendal, verkwaadde tot een leelijk gezwel. Dra sleepte het beest het verslappende been, en triestig truttelend begon het te kreupelen en te krasselen. Doch meer dere en pijn had de merrie al dapper doorstaan en niemand vond er erg in; bij zooverre dat Seppeken, toen hij welgezind naar vader en moeder om een kruisken kwam, alvorens

naar het Klein Seminarie op te trekken, niet eens in den stal ging zien. Op de Vliekaart toch waren er zooveel beesten... Rik was er een ander. In zijn oogen vond de grijze haar weerga noch op de Vliekaart, noch op het dorp, noch op de heele wereld. Nooit zou hij voor een paar dagen, laat staan voor maanden lang van huis gegaan zijn, zonder het hof twee en drie-maal af te loopen; en bij Lieze, de gewillige, sterke Lieze, zou hij voorzeker een ruimen tijd vertoefd hebben, om nog eens der lievelinge mane te strijken, ze minzaam toe te spreken en haar uit zijn eigen hand toch een laatste greep haver of een bete roggebroids te laten mullen.

De merrie dutselde al meer en meer. Zuiver houden en olie smeren brachten weinig bate. De vliegen, zwartdik in den stal, en dol op hun laatste dagen, waren van de gekneusde plek niet af te weren. Of het lijdende dier zich brieschend en kreunend wrong en wreef, of het zijn machtig lijf krampachtig deed opschudden, stampvoette, en nijdig, rondzwoei met zijn staart, ze kleefden in het haar als vastgelijmd, zogen het bloed door de weeke huid, en straalden venijn in de openrijtende wonde. Het vleesch zag rauw rood; het vervuilde spijs alle reinigen; het veretterde, en, eindelijk, afgemat van het zeer, ging de grijze moedeloos liggen.

En dan, wat een angst, een angst! en haastig om den veearts!

Want voor een landman is het geen kleinigheid een paard te verliezen. Het bezwijken van een kalfkoe, het verongelukken van een flinken trekos zijn lastige oogenblikken, 't is waar; doch dan wordt terstond de slachter gehaald, het rund uitgebeld: medelijdend daagt het geboorte uit het omliggende met handdoeken en korven op, en door den band geraakt ook het laatste stukje verkocht uit prijzenswaardig wederkeerig dienstbetoon. Integengeel, sterft hem een paard, met rooi krijgt de getroffen landman, voor vleesch en huid en al, een spotprijs die nog het tiende der waarde niet vertegenwoordigt van het kostbaar weggevoerde dier...

Hadden ze hier aanvankelijk te zeer op de kosten gezien; nu ze voor haar leven duchtten, zouden zij alles gegeven en opgeofferd hebben om hun Lieze te redden.

Bleek en roerloos staarde Warden thans op de blootgeschuurde wonde. Het krijzelde om zijn hart en tandenknarsend vloekte hij zijn laffe, zuinigheid. Zijn zachte vrouw, met Joostjen op haren arm en de andere kinderen om haar heen, was ook in den stal getreden. Ze sprak woorden van troost, die ze zelf niet hoorde, kon evenwel de arme merrie en haar meester niet langer aanzien, en ging weer in de keuken een kaars ontsteken en bidden voor het beeld van Sint Antonius.

Kardoën had Silvie zeere, zeere, naar de

Vliekaart gezonden om de mare te dragen, en dreilde nu eensch over de werf, af en toe door de staldeur loerend en werkend als het ware tegen zijn goesting.

In één haast stapten Joost Valke en Miel ten boomgaard uit en kwamen zien wat er scheelde.

— Wreed he? klaagde Warden.

— 't Is jammer, doodjammer, zei Joost.

Hij trok de merrie bij den bek en poogde haar te doen opstaan.

— Hop! Lieze!

Zij rilde, schudde den kop, en bleef liggen.

— En is de veearts hier nu nog niet geweest? vroeg de jongste op een toon van verwijt.

— Rik is derwaarts.

— Ja, als het te laat is.

Juist nu rolde een bemodderd vlieget het hoveken op. Rik sprong er uit en liep, vlug, den ruïn vasthouden, terwijl een struische heer, ter trede afgestegen, statig de stalling binnentrad.

— Hewel, hoe is 't? vroeg hij de groetende plaatsruimende mannen.

— Ze kan nog niet op, zuchtte Warden; ze is tenden.

Joost zei dat hij er niets goeds in zag, en Miel mompelde: om zeep.

Dwars over het stroo schreed de veearts dichterbij en bukte over het jaagbalgende beest... Elk zweeg... Warden, verangst, onderzocht den onderzoekende. Zijn hart klopte geweldig.

Hoofdschuddend, de purperen neusvleugels opgetrokken, betastte de dierenmeester de zieke zijde. Oei, de merrie wrong zich, stampte, brieschte van de pijn. Maar hij schafte er niet op en duwde, duwde.

— Wanneer heeft je dien slag gekregen?

— Verleden week.

De veearts krabde in zijn haar, bekeek even den vadsigen kop met den schuinmuil en de wekelijke oogen.

— Wat dunkt er u van, meester?

— Slecht.

Doch Warden moest weten. Met levende stem, hoog van schrik, loste hij het woord dat al lang van zijn lippen wou.

— Het vuur; . . . het vuur zit er toch niet in?

Ineens richtte de man der wetenschap zich op.

— 't Doet, mensch; 't zit er zeker in; klonk het als een vonnis.

En bitter daarop.

— Dat komt van te wachten tot op den laatsten knip. Gij kondt evengoed om den viller zenden.

— Lieze, Lieze, toch, klaagde Warden heel terneergeslagen; en moet ik het nu opgeven, . . . een mensch zou er bij vloeken.

— Dranken en strijkzalf heb ik mee; ge kunt ze gebruiken, maar of het zal baten, dat's wat anders. Binnen een paar dagen zullen we zien of het wil keeren of niet. Tot morgen.

Dat was al de troost dien Warden Valke zijn arme vrouw kon overbrengen.

Op de Vliekaart meldde Miel:

— De grijze is er aan; dood waar ze ligt.

— Ze hebben daar nog geen last genoeg, jammerde Joost.

— Waarom moest hij zoo jong trouwen? zei Mandus.

Maar Theresia ijldde naar Wardens het paard gaan belezen en beleggen met gewijde medalies en schapulieren waar ze wonderen van verwachtte.

Bij zijn tweede bezoek bleek de veearts nog minder voldaan.

— Als het morgen niet betert, doe ik er mijn hand van, sprak hij ontmoedigd.

— Mogen wij ze keeren? vroeg Kardoën, en versch stroo geven, eer ze doorleggen geraakt?

— Doet maar; het kan geen kwaad.

Weer zonden ze naar de Vliekaart om volk. Warden en zijn boever bonden Lieze zeilen aan de onderste pooten, en toen Joost en Miel daar waren, trokken ze alle vier te gelijk uit alle kracht om die zware vleeschmassa kantekeerom te wentelen. Het was vreeselijk lastig en gevaarlijk. De grijze griezeldde haar loomheid uit en green. En de fortsige mannen trokken, voetschorend, harder. Het lijf schoof mee; de vrije hoeven klauwierden woest omhoog; de kop sloeg tegen den steenen grond dat het

bokte. Gruwelijk! Wat lieten ze het beest niet sterven, zoo waar het lag. Daar draaide het op zijn rug, razend. Arree!... het rolde omver op het stroo met een bons dat de muren daverden; nog even rilde het door heel het lichaam, dan uitgeput, mak, roerde niet meer.

's Anderdaags onderging Lieze dezelfde marteling uit meelij... en dan was het uit.

De viller kwam, deed zijn triestig werk, betaalde klein geld en vertrok met wat hij nog goed vond aan het dier.

De rest werd geput.

Dat was nu een schreien in huis, een razen!

— Gottegot, kermde Theresia... Warden, broeder, wat gaat ge nu doen?

— Wat ik ga doen? kreet de arme Valke. Wat ik ga doen, Werken, mardjee, lijk een kordewagenboer; werken slag om slinger, tot dat ik mij oprichte of er bij valle, lijk mijn peerd daar!

XII

Thalvent October, op een dag door meneer Caron vastgesteld, trok Joost naar stad om bescheid te worden aangaande het verpachten van het Eiland.

Hij had er blijden moed op. Na zooveel jaren dobberen tusschen hoop en teleurstelling.

had hij eindelijk een thuis gevonden voor zijn geliefde; en welk een thuis! De schoonste doening van het Rootland? Hoe verlangde hij om voor den toezienaar te verschijnen! Het teekenen van de pacht beschouwde hij als een onverbreekbare huwelijksbelofte, een soort ondertrouw. Daarom had hij heimelijk tweehonderd frank gehaald op zijn spaarboekje, om zijn toekomstige vrouw met een waardig geschenk te vereeren. Wat zou ze welgezind zijn! Dien eigensten avond zou zij het aan haar vader toonen als ze hem met het onverwachte nieuws zou verrassen en verheugen... Die goede Roos! Schriftelijk verwittigd en te voet gekomen, wachtte ze hem reeds af in de wachtzaal van de statie.

Daar was niet veel volk, dien morgen; en toen de jongman de deur openstak en rondkeek, lachte haar lief gelaat hem dadelijk tegen.

— Gij zijt goed op post, prees hij, terwijl zij van de bank opstond. Een goed teeken.

— Ik heb geen grooten leugen moeten verzielen, antwoorde Roos. Daar haperde iets aan vaders zakuurwerk; ik heb het meegebracht om het te laten herstellen. Terwijl gij meneer Caron gaat spreken, kan ik het bij den goudsmid dragen, in de Steenstraat, hier dichtbij.

— Dat treft. Ik moet daar ook iets zien.

Ze waren blijde een eindje te kunnen samengaan. De hooge huizen en de haastige menschen

om hen heen merkten ze nauwelijks op. Zij zagen slechts malkander, en voor hun geest het Eiland.

— Ik heb veel hoop, zei Roos. 't En lekt nog niet uit dat er iemand op staat. Maar boer Janssen Van Baerne en de weduwe Lavie met haar groote zonen, die beiden meer geboden hadden, weten al dat het voor hen niet is.

— Die stielbedervers! 't Is schande; ze moesten al zoo varen. Ik begrijp, elk weert zich om er aan te komen, maar met al dat opslaan gaat de landbouw om zeep en de boer staat er nog slechter voor dan een daglooner.

— Men zegt dat meneer Meijer met geen onderkruipers gediend is.

— Neen hij, Roos. Dat 's er een van de oude soort. Hij leeft, en laat leven. Zulke heeren zijn er dun gezaaid, tegenwoordig . . . Wel, wel, ze weten dat het voor hen niet is. En ik ben geroepen om mondeling bescheid te ontvangen. Geen twijfel meer, 't zal dezen keer lukken.

— God geve 't . . . Zie, ik ben er, Joost. Wanneer schikt gij terug te zijn?

— Het hangt af. Als ik dadelijk ontvangen word, misschien binnen een uur.

— Ik brand van verlangen. Doe me teeken van verre, ik zal hier wat wandelen in de straat.

— Goeden moed en tot straks.

De bel rinkelde, Roos was binnen. Joost tuurde even door het schouwvenster; en kijk, te midden een berg goud en zilverwerk, ringen.

oorringen, uurwerken, spelden, armbanden, blonk daar op rood fluweel een allermooiste, fijn bewerkte halsketen, met onderaan een met diamant afgezet kruisje. Het was schoon, ja, maar honderdmaal schooner zou het zijn als Roos het droeg. Ongetwijfeld zou zijn keus haar gading wezen.

Een kwartier later trad Joost in het kantoor van den toezieners. De dikke heer wees hem een stoel aan, en speelde onachtzaam met een potlood.

— Meneer Caron, begon de landbouwer, op uw schrijven ben ik gekomen om nieuws over de hofstede. Ik weet dat gij mij gunstig zijt en alles vermoogt. Mag ik u als pachter bedanken?

— Wat zal ik u zeggen? klonk het met zachte ronde stem. Voortgaande op de verkregen inlichtingen, in het belang der hoeve en dit van meneer Meijer, moest ik u ondersteunen. Meer dan twintig kandidaten heb ik afgewezen om u te behouden. Daar waren er welke tot vijfhonderd frank meer wilden geven. Desniettemin bleef het hof voor u . . . tot gister nog . . .

Joost voelde zijn borst beklemd.

— Er is toch niets veranderd? vroeg hij angstig.

— Het doet. Op het laatste oogenblik heb ik een schrijven ontvangen van meneer Meijer zelf, waarbij mij opgelegd wordt de huur over te zetten op iemand van Winkel-sint Jan.

Schielijk presten de lippen des landmans zich

pijnlijk opeen; zijn oogen schenen vochtig.

Meneer Caron nam een brief van den lesenaar en overliep hem met vluchtigen blik.

— Ik wist van niets, zegde hij. Die persoon heeft zich rechtstreeks tot den eigenaar gewend. Hij moet machtig veel voorspraak gehad hebben; anders ware zijn aanvraag onverwijld naar mij teruggestuurd. Wellicht is hij familie van Mevrouw, welke van die kanten is. In alle geval, vandaag komt hij naar hier om de pachtvoorwaarden te onderteekenen.

— Zoo valt alles, alles in 't water, klaagde de bezoeker, en starling keek hij ten gronde.

— Gij stondt op het trouwen, hebt ge gezegd. 'k Ben spijtig voor u.

— We hebben waarlijk geen kans!

Werktuigelijkstreek Joost den rand van zijn hoed.

— Mag ik weten, vroeg hij nog, hoe de gelukkige pachter heet?

— Leander Breemeersch.

— Breemeersch . . . 'k Ken hem niet. Nu, meneer Caron, ik kan u maar bedanken om uw welwillendheid, en mocht er binnenkort een occasie openvallen . . .

— Gij zoudt ze hebben, verzekerde de toezienner. Doch ik voorzie niets, in lange niets.

— 'k Geloof u, meneer. Die goéd zijn blijven.

Daar ging de huisbel. Valke besepte dat hij moest plaats ruimen voor een ander. Hij boog en verliet het kantoor.

Zoolang de buitenman den gemoedelijken stedeling voor zich had gezien, met zijn beleefden glimlach en zijn vriendelijke taal, liet hij alle hoop nog niet varen. Aldoor docht het hem dat het laatste woord niet gezeid was, dat er onverwachts van ergens nog hulp kon opdagen, dat de meid zou binnenkomen met een anderen brief, dat meneer Caron op eigen verantwoordelijkheid de zaak in zijn voordeel zou schikken. Zijn toestand was die van een veroordeelde voor het uitvoeren van het vonnis. Nauwelijks echter was hij in den donkeren gang, of hij voelde dat zijn verwachting ijdel was en alles voor goed verloren.

Toen de meid de voordeur opentrok om hem buiten te laten, stond er een ander landsche mensch op de stoep. De heengaande bezag den wachtende van den hoofde tot de voeten. Het was een zwaargebouwde donkere vent, met goedige oogen in het strenggeteekende gelaat, baardeloos, net geschoren. Joost gaf hem omtrent zijn eigen leeftijd: vooraan de dertig. Dertig was hij gekleed in zwart laken, had een bolhoed in de hand en droeg, ofschoon wat stijf, een lijnwaden halsboord. Hij zag er hoogst tevreden uit en in zijn oogen sprankelde iets als blijdschap, hoop, verlangen. Hoe meer Joost hem bekeek, hoe meer hij met ontrouw lag. Zou die de nieuwe pachter zijn? de onschuldige oorzaak van zijn eigen misvaren? Hij kon het

niet verhelpen, maar voor de eerste maal zijns levens ondervond hij wat afgunst is.

— Wilt ge eens vragen of ik meneer kan spreken? vroeg de vreemdeling aan de meid.

— Wie moet ik zeggen dat er is?

— Leander Breemeersch.

Leander Beemeersch! Hij was het dus werkelijk, de pachter van het Eiland, de door het lot begunstigde, buiten zijn wil en weten een onoverschrijdbare hinderpaal voor andermans heil. Er lag meer dan nijd, er lag schier haat in den blik dien Joost hem toewierp. Moet die vreemde, dien hij nooit gezien had, en wellicht nooit weder zou ontmoeten, hier als een steen uit de lucht vallen om zijn zoetste hoop te verbrijzelen? . . . Het was slecht van hem, maar een stond had hij gewenscht dat hij zich als zijn vijand aanstelde, om hem als dusdanig te kunnen bekampen. Spoedig evenwel kon de ongelukkige dit plots opziedend onkristelijk gevoel overmeesteren: beschaamd wendde hij zijn oogen van den verbaasden Breemeersch af, en ontvlood het huis als een dief.

Midderwijl wachtte Roos vol blij verlangen op zijne terugkomst; zij was ook zeker van den goeden uitslag, dat zij om heel iets anders dan om tijd te dooden de uitstallingen voor de winkelramen in oogenschouw nam. Ze onderzocht berekenent hoe duur zulke en zulke slaapkamers wel aangeteekend stonden — kon de

dorpsschrijnwerker dat niet evengoedkoop en steviger maken? — ze vroeg zich af of die zware eiken stoelen niet te schoon waren voor een loundsche beste kamer en of die rijke spiegel er wel noodzakelijk bijeenhoorde... En zou je niet beter doen zoo'n stuk linnen ineens te koopen? het zou veel profijtiger komen en zijzelve kon er in de verloren uren uit snijden en naaien. En dat groote kruisbeeld, in gulden dader, achter een glas, dat moet ongetwijfeld eerst en vooral in huis. Zonder dat geen zegen geen geluk...

Aldus wandelend, hij kend, peinzend, ging zij weer voor de goudsmidse staan, waar Joost vol hoop en moed van haar gescheiden was... En haar blik viel ook dadelijk op de prachtige halsketen.

O dat zou heerlijk staan op haar zwartzijden trouwkleed; haast te heerlijk voor een boerin, al woonde die ook op het Eiland. Zoo na de tweehonderd frank, zooveel zou ze toch nooit aan een enkel stuk van haren opschik besteden.

Nog stond zijn vriendin daar, verzonken in bewonderende beschouwing voor het begeerlijke kleinnood, toen Joost haar kwam vervoegen. Het ontging hem niet wat haar aandacht zoo sterk geboeid hield; en dubbel smartelijk voelde hij nu het onherstelbaar verlies. Ook h aar zaligen toekomstdroom zou de wreede werkelijkheid vernietigen, en hij zelf moest haar het onheil mel-

den, haar trachten op te beuren, te troosten. Er greep hem iets geweldigs in de keel; hij had het willen uitschreeuwen, uitsnikken, en was niet bij macht een klank voort te brengen.

— Roos, sprak hij eindelijk, Roos...

Zij keerde zich om en schrikte.

Hoe ontsteld zag hij er uit, de anders zoo kalme man, sprakeloos en bleek als een lijk! Zij voelde in eens dat alles nogmaals mis was, en het werd haar zoo zonderling bang te moede, of de grond onder haar voeten weg-zonk... Toch kon ze, toch wou ze het niet gelooven.

— Hewel? vroeg ze, bevend van aandoening, hoe is 't vergaan?

Joost schudde triestig zijn hoofd en zweeg.

Een hevig rood kleurde plots haar wangen en tranen ontwelden haar grijsblauwe oogen.

— Ik zie het... tegengevallen, nietwaar? vervolgde zij, met moeilijk verkropte snikken.

— Ja, sprak Joost geheel ontmoedigd... 't is tegengevallen. Het was zoo goed als voor ons... tot gister nog... Toen, of het kwaad er mee gemeid was, is er al met eens een zekere Bree-meersch tusschen gekomen... een onbekende met veel voorspraak... en dáar zie, hij krijgt het hof en wij staan er nevens.

Hij balde krampachtig zijn vuisten als een die zich wreken wil, en niet weet op wie. Dan weder hoofdschuddend:

— 't Is dat het niet en mag zijn. 't Is om er zot van te worden!

— Een mensch zou waarachtig zijn moed opgeven, zuchtte zij diep. Wij, die het zoo goed ophadden! En is er nu volstrekt niets meer aan te doen.

— Volstrekt niets. Ik heb den man gezien die de pacht kwam teekenen. Hij straalde van vreugde. O, als hij wist wat verdriet hij ons aandoet!

— Komaan Joost, wij moeten ons sterk houden. Laten wij verder opstappen eer de lieden iets merken.

— 't Is waar. Niemand mag er over vallen; doch 't is ook waar dat het lastig is, schrikkelijk lastig.

Ze gingen voort, zwijgend, zijde aan zijde.

En plotseling herhaalde Joost, overstelpt van weemoed.

— 't Is dat het niet mag zijn, Roos, ik voel het, nooit zult ge mijn vrouw worden.

Niet langer kon zij zich bedwingen. Heete tranen barsten uit haar oogen.

— Joost, spreek zoo niet. Gij moogt niet wanhopen.

Ze waren weer aan de statie gekomen.

— Binnen enkele minuten vertrekt er een trein naar Voudene, sprak de jonge man eenigszins bedaarder geworden. Mijn plan was hier langer te blijven. Nu is het nutteloos. Alles ligt

in duigen en voor lang. Beloof me te schrijven zoodra gij van iets hoort.

— Ik zal het doen, Joost. Heb moed en betrouwen; alles zal nog in het beste keeren.

Bedrukt zag Roos den bedrukte heengaan.

In het naar huis rijden werd Valke al treuriger en treuriger. Hij zat alleen in zijn wagen; dat deed hem goed. Dwalend van het eene onderwerp naar het andere, viel zijn gedachte opnieuw op zijn hoop van 's morgens en op al het schoone, dat hij zich van de reis had voorgesteld. Onwillekeurig haalde hij zijn geldbeugel te voorschijn en opende droefglimlachend een verborgen zijzakje. Twee blauwe briefkens zaten er in, zuiverlijk geplooid... Wat had hij dit dwaze geld nog vandoen? De lust be kroop hem ze te verfrommelen, ze weg te gooien. Het gaf hem een krankzinnig plezier. Doch stilaan werd het rustiger in zijn gemoed. De akelige grijnslach verdween van lieverlede van zijn gezicht en verzachtte meer en meer tot een vaag gemonkel. Zijn ongeluk bracht hem dit van anderen te binnen. De som, die hij bestemd had tot het verhoogen van eigen vreugd, zou nu dienen om de smart van anderen te lenigen. Ja, hij voelde het, dit alleen kon hem oprichten, redden. En zorgvuldig borg hij zijn beugel weer weg.

Bij het verlaten van de dorpsstatie trok hij naar het hofstedeken van zijn broeder. Goen-

staps ging hij, met zijn hoofd flink omhoog. Het was hem niet aan te zien dat hij hartzeer leed.

Warden, Rik en Kardoen waren beeten aan 't putten.

Ze wrochten neerstig, nijdig, als moesten ze, door veel vlijt, veel schade inhalen,

— Warden, riep Joost van ver. Ik moet u iets zeggen, tusschen vier oogen,

— Kom in de schuur, zei Warden, en sloeg zijn kleeren wat af.

Schaars stonden zij in het halfdonker voor malkaar, of zooaan haalde Joost bevend zijn blauwe papierkens voor den dag.

— Kijk zie, Warden, lachte hij half ont-hutst . . . Dat zal u helpen om een nieuw peerd te koopen.

En eer zijn verbaasde broeder een woord kon uiten, was Joost de schuur en het hofgat uit.

Warden stond daar als van de hand Gods geslagen, met de briefkens in zijn vuist.

En ook die sterke was het weenen nabij.

XIII

Op de uiteinden der beide huizenrijen, scheidt, langs elken kant der straat een hoog witjzeren tralieschutsel, puntig op de arduinen platon van een laag baksteen en muurken ingemetseld, Vou-

dene-kerkhof van Voudene-markt, de rust der dooden van de drukte der levenden. Aan dat schuttenwerk, zooals de dorpelingen het noemen, begint de vernauwing der grijze plaveibaan, die schuinend tusschen gladgeschoren hagen voert tot voor het portaal. Rechts daar ligt en spreidt, de kerk rondom, en afgemuurd langs achter, een uitgestrekte zodengrond, vol versche of zandige grafheuvels, groenende barmen, enkele door stoute zerken gescheurd, en verre de meeste bloot of armtieriger nog beplant met bleeke kruiskens. De ingang gaapt altijd open, om nog en meer... Gansch omtuind, integendeel, schuilt links een spitse driehoek lands, lang onbegaan en wild bewoekerd door vei, schoon gras. Jaren geleden brachten ze derwaarts, zonder gezang of geluid, den laatsten Stevenist.

Hoe scheen op Allerzielendag de morgen hier triestig en ijdel.

De lucht zonk overtrokken, vol machteloos broeien, en onsamenhangende wolkgevaarten schoven donkergrauw op effengrijzig opperfloers.

Te negen uur staken de klokken in, voor een half uur lang, plechtig, statig een weemoed-zware noodiging naar den hoogen dienst.

Uit alle gehuchten, kerkwaarts, stroomde het volk in stilte toe, ingetogen en zonder tooi. Geen schaterkleur, geen bont, al grijs, grijs, dof, zwart, door kraakfijn linnen zedig afgelijnd; zelden een hoed, platte laken of hooge zijden

klakken, oudmode-mutsen, en danig veel kapmantels.

In nieuwe en nieuwe scharen haastten zich de geloovigen, drijvend zonder dringen, gelaten, sprakeloos, vol tucht en overtuiging. De kerk was te klein; het portaal propte, éen dikke menschenhoofden, en de laatstgekomenen dromden blootshoofds, droevig op de straat.

De klokken raakten uitgeluid; daarbinnen klaagde het orgel. De krijschende stem des ouden priesters week in sleependen beurtzang voor de zwaarinvallende koormacht van het duister oksaal. De beuken, de wanden, de pijlen, de beelden baden mee. Want niet vernieuwerwetscht door pronkwerk van onzinnige lijnen en schreeuwerige kleuren, niet ontkristend door ijdel vertoon en onoprecht gebaar, in eenvoud en soberheid, met reine kalken muren, ongeschilderde vensters, ouden triestigen kruisweg, en zoete, lieve heiligen, was dit waarlijk een Huis des Heeren waar men vroom moest zijn als een kind en de luide wereld vergeten.

Hoe stil, en duizend menschen saam! De lucht al adem, wierook, zegen en gebed. Wat een innigheid, wat een ziel in die buitenmensen met hun goedig harde gezichten. Ze wisten niet bij wien, doch stellig waar ze knielden. Vinger en oog volgden vast den groven letter van het bruindoorbladerd misboek; de paternosters gleden beier voor beier, hun duimen langs en hun lippen

CORRIGENDUM :

Op bladzijde 105 staat

Dies vive, dies illa

men leze

Dies irae, djes illa.

MUSEUM

of the

the

the

prevelden, smartelijk geprangd, in deemoed en aanbidding.

Dies vive, dies illa.

Daar luidde de offerande. Met breede slagen galmde het in den toren, dreunend door het kerkschip. De geloovigen stonden recht wijl de grijze priester in rouwgewaad het hoogaltaar afdaalde, en gevolgd door kandelaarsdragende koorknepen plaats kwam nemen aan het hekje der communiebank. En rij op rij, zonder veel gerucht, stelde de gemeente zich in beweging, langzaam gaande te zegen, wijl, boven hun hoofden, de steenen gewelven droefheid zongen. De gansche middenbeuk geleek een wage menschen, schommelend neer en op, voetje voor voetje, uitwendig verdrukt, van binnen schromend en terneergeslagen.

Vooraan het groote hoofd ternauwernood gebogen, met tragen tred ging Wolf, de onderwerping martelend zijn trotsche wezen en makend hem stroef en norsch. Dacht hij alleen aan God en dood, of kwelde hem ook zijn eigenzin, een kiem van wrok tegen schepen Valke, die hem merkbaar schuwde, anders, en nu lijdelijk in ware vroomheid volgde? Joost hij, was al geloof en zijn eigen smart zweem bestorven in zijn blik. Van menschenlot en -leven voelde hij alleen nog het weevol vergankelijke, verloren als hij was en meegestuwd in den drang der

komenden en keerenden. En zware Hollemeersch en magere Naessens en al de raadsheeren knielden alweder naast hem, eer hij zijn oogen op sloeg en met zwaarmoedig gepeins de treurprocessie nakeek. Gingen daar en kwamen zijn broeders, Mandus gedoken achter hoogen Miel, en verder Warden met waardig geduld, de grijze deftige schoolmeester, Dolf de bakker, slachter Jan, de kuiper, de kleermaker en vele plaatsenaars; en weder boeren, koehouders en werklieden; Kimpe, Nolf, Kardoën, de Lampaerts, ons slijters allemaal, na dagen van werk en uitspatting nu nederig, rustig, gedwee, schoon hier in het huis van dood en deugd voor voorzeker niet de minsten. Die wevers, zagers, dorschers, die forsche zonen der armoede, vergaten hun aardse ellende voor hooger nood, voor dien drijf naar de overzij des grafs waar allen heenstropelen, beurt om beurt, en niemand wederkeert.

Judex ergo dum sedebit.

De klokken verkonden het, de orgelmonden mede, en stadig ging de wage van ends tot ends den middelgang. De vrouwen thans, nog zediger, nog stiller, nog vromer. Theresia de eerste; dan Lisa Wolf, lang en bleek, een beeld van droefenis en bedruktheid; haar jonge gezellinnen met zooveel schoons ootmoediglijk geborgen; deftige boerinnen, magere werksters;

Stina, het mooie moederken, zoo zacht van wang en oogen! en felle Thilde, sukkel Siska, Sylvie en Koba, en vele onkenneijk in haar neerge-trokken kappen. Zij schoven op, zoo traag, zoo traag, en al die knielden in het portaal, of stonden tot op de straat, ze kwamen ook en kusten eerbiediglijk de heilige patene en legden hun gift in de schaal en zagen, op hun plaats gekeerd, nog steeds de donkere doodenbaar.

Een geslagen half uur duurde het luiden der offerande, zoolang bijna als de eigen solem-neele mis; en toen de geloovigen, zachtscheidend heden, de kerk verlieten, scheen hun de gansche dienst maar kort geweest te zijn.

Al zwaarder grauwde de hemel, de schaluien blonken wak, en miezelig miststof waaide schaars gezien doch scherp gevoeld, kleederen klam en wezens vochtig. Regenkoud. De menschen liepen naast elkander en bleven zwijgen.

In het voorbijgaan helde ook Joost over de kerk-hofhaag, zoekend de zerken van vader en moeder, wellicht ook een plaats waar hij zelf eenmaal zou rusten. De natheid sneed hem in het vlakke gelaat en zijn oogen deden hem wee. Zou hij hier begraven worden in het welbekende welbemende oord, liefst dicht bij den muur daar, nevens de treurwilg, tegen Calvarie? Wachtend op verrijzenis midden vrienden en verwanten? Of op een vreemden dooden-akker, als het lot hem ooit meeviel en hij met

Roos een nieuwen thuis ging stichten en anderen grond hem eigen maken? Waarom mocht hij ze niet herwaarts halen, leven waar hij geboren werd en slapen daar eens met haar? . . . Het griezelde om zijn hart, en zich moeilijk afwendend, stapte hij voort met zinkend hoofd.

Maar die gedachte liet hem niet los. Grijs hing ze vóór hem, onverdrijfbaar, een floers in de lucht dat hij niet kon scheuren; en spat-terden daaruit duizenden draden en bijtende dropjes die drongen in zijn ziel en haar folterden, zonder verdunning daarboven en zonder verlichting. Kon hij hier niet blijven? Wonen in vaders woonst, zijn kinderen zien waar hij kind was geweest, dat zijn vrouw hen zegenen mocht uit moeders stoel? Hij toch was de boer; elk streepken lands had een deel van zijn zorg, en de gansche hoeve heel zijn trots. Geen steen in het gemuurte, geen paal in de aarde of hij wist hen zitten en staan. Geen beest in den stal of hij kende zijn afkomst, naam en inborst. Van menschenwete een eeuw wel lang was het erf van de Vliekaart van vader op zoon vervallen, en hij, de boer, zou thans, een banne-ling gelijk, naar een verre haardstede uitzien, en het niet verhinderen kunnen zoo later het ouderlijk gebruik in vreemde handen overging. Wat waren zijn zusters en broeders jong gebleven, wat stonden ze elkander op den voet? Aleventwel zoo hij doorsprak, zoo hij wilde

en recht deed gelden vóór goedheid. Vast hielden zij, genietend, aan zijn meesterschap. Zouden zij er tegen opkomen dat hij een vrouwtje binnen bracht en kinderen? Was het huis niet groot genoeg? En al toonden zij zich lastig, konden zij zelf niet heengaan en zoeken? Kon hij niet alles aanvaarden aan prijs en prezie en ieder zijn deel uitkeeren? Wie kon het hem kwalijk aanschrijven? Het was de gang van de wereld.

Eerwjl hij dus mijmerde stapte hij leuterend langs een hoeve-omliggende weide. Eén paard liep er in, en vier koeien slechts, verdeeld en verdoold als het ware in de uitgestrekte laagte. De omtuining was dun en flauw; de roestige ijzerdraad op twee plaatsen afgerukt of losgesprongen, zoodat de puntige uiteinden opkrampden en tjoolden op den grond.

Aan het hofgat leunde tegen een uitbrotkelenden pilaar simpele Fever met een kindjen op den arm, lijk schuilend voor den motregen. Hij had lederen sletsen aan met riemkens, maar geen vest; en zijn blauwebaai busde uit zijn zwakkende broek. Armoedig zag hij er uit, al staken nieuwe zwarte mouwen in zijn onderlijf, al zat de blank nog in de bedruppelde vooie van zijn klakke.

Juist toen Joost hem naderde en machtig meelij kreeg om dien grooten vent met zijn eerlijk stomp gelaat van kindsch-gewordene, die, zoetlachend op zijn schreierken, het sloot

op zijn borst, en zich schorend schuttede achter dat smalle steenstuk, wyl toch zijn warme huis zoo veilig nabij was, ijde daaruit een bruin-oogig vrouwken, blozend en blootshoofds. Angstig snelde zij naar haar man, en toen zij bemerkte dat een gebuur, braaf mensch nochtans, ook dit moest aanzien betrok een waas den glans van haar blik en er lag smeeking in haar glimlach.

Beschaamd om zijn aanwezigheid, mompelde Joost een stilten „goen dag” niet willend heengaan waar hulp kon noodig zijn. Zijn dienstvaardigheid echter werd niet ingeroepen. Het gelukte de jonge boerin den waanzinnige zachtjes uit zijn bui van verbijstering te schudden, zoodat hij zijn weekblauwe oogen vreesachtig rondsloeg, en, zijn buurman ontwarend, grijnzend knikte. Door schoone woorden gelokt liet hij zich leiden gedwee als een lam; doch wat zijn vrouw ook zeggen mocht, hij was niet te bewegen haar het kind een oogenblik af te staan, en, weigerlijk, drukte hij dien lieven last nog dichter op zijn hart.

Zoo trokken die dutsen binnen.

Nog lang keek de ontstelde boer hen achterna, als versteend op zijn plaats. Hij had moeite om een traan te verkroppen. Eindelijk vervolgde hij zijnen weg maar het beschreielijk tooneel bleef voor hem dreigen. Die arme bloed, zoo diep vernederd naar lichaam en ziel, zoo heele-

maal vernietigd dat de schoolknapen hem achteloos voorbijsnelden, al stond hij beneden hun plaagzucht, simpele Fever, de onnoozelaar, de sukkel, op zijn hof slechter dan Job op zijn mesthoop. En deze was zijn beste maat geweest, een vroede kerel, een vranke vriend. Een kerk mocht men bouwen op zijn woord, een hemel op zijn moed. En zoo gevallen in voorspoed, plotseling als een gevelde boom!

Om zijn inbraaf mooie meisje, die zonder goud er hoopen waard was, in te trouwen waar hij woonde, had hij, na hooge schatting, broers en zusters hun deel beschreven onder verstandhouding, dat zij, mits interest, op hun erfgoed zouden wachten, totdat hij, de eerste jaren doorworsteld, stillekens kon inkorten. Helaas, nog voor de geboorte van zijn tweede kind, vielen ze de een na de ander als wolven op zijn nek en eischten het hunne. Hij wees op hun onredelijkheid, op de onmogelijkheid voor hem om alles terstond voor een appel en een ei uit zijn hand te gooien. Hij smeekte, hij bad; niets hielp. Wat moest hij doen? Verkoopen aan lagen prijs, verpanden aan hoogen kroos. Hij voorzag zijn ondergang, zijn huis dat instortte op zijn jong geluk; het hart was hij in en hij verloor zijn helder verstand. God, dat had hem eigen volk gedaan!

Joost huiverde. De blijde droom, zoeven door hem aangelachen, Roos te Voudene op

hun hofstede, veranderde in een schrikbeeld. Hij zag zichzelf, geknakt, geleund tegen dien pilaar, daar zij hem vatte bij den arm. De Vliekaart, nooit! Liever geen hoeve of zoeken tot 's werelds eindgrens.

XIV

Nu kroop het weder mistig koud.

Onder het lompengrauwe luchtschofbedrichtte Joost Valke de velden zijns broeders: traagzaam, één van lijn en één van gang baaide ruïn, ploeg en boever. Van ends tot ends op gelijke breedte, sneed de kouter ving de scharre en keerde de riester, aardschellen op aardschellen neder, zoodat reke op reke barmend en barstend de een op de ander vallend, heel het stuk versch en vei aan het zwellen ging.

En altijd dien stapte Joost zijn zelfden stap, houdend in het wenden zijn eigensten zwaai en zwee. Zwaarmoedig staarde hij grondewaarts; maar telkens hij, dezen kant uit, was omgekeerd overmat zijn blik de rechte voor, en verder heel de blakke vlakke, waar donkerbruin uit opstak een kleine groep die suikerijen, kapte, Kimpe een kop uit boven Kardoën en de Lampaerts, — de krauwels vlogen hoog op, sloegen geweldig neder — en daarachter Sylvie en Thilde met Meet en Rik hooggebukt, lijve-

lijk aan het trekken en hoopjes stapelen. Weder dan bekeek de ploeger het even eentonig werk, waar hij zelf mee bezig was, peinzend, peilend, droevig kalm; en het werd hem temet te moede of hij, in stede van zijn broeders land, zijn eigen zieleveld doorveurde.

Begaan met Wardens ongeluk en moeite, had hij Miel in gang gezet om de akkers van de Vliekaart te benoten, en zoodra hij daar eenigszins wegkon, was hij herwaarts gesneld, ongevraagd een hulp in nood. Scherp moest het den getrouwde gegriefd hebben dat zijn jongere broeder, wien dit buiten huis labeuren toch het meest paste, zich zoo weinig aan hem gelegen liet; want in een haai en een draai had hij een tas graan te gelde gemaakt en vandaag was hij uitgezet op zoek naar een ander paard.

— Leen er liever een van ons, had Joost hem geraden.

— Leenen? was het bitter antwoord. Thuis leenen? 'k Verdoem het. Laat ze wat doen voor mijn jongen, voor mij, nooit!

Had hij ongelijk?

Ach, dat was iets, het leven! Miserie voor den eene om aan zijn brood te komen, voor den andere om een hoeve te vinden, miserie en verholen vijandschap tusschen kinderen uit één huis. Hij zelf, Joost Valke, die zijn naaste bemedeleed en bereidwillig zijn bijstand bood, was nog het meest te beklagen, had trouwen troost en

aanspraak van doen. Doch niemand wist het, buiten ééne, en ook die leed en zweeg. Had hij mogen uitschieten als Warden, razen als Kardoen, of schreien als de weerlooze kinderen; had hij mogen opbiechten aan één mensch maar, en spreken van hart tot hart, hoe hadde het zijn loom gemoed verlicht! Thans echter... slechts ééne wist, slechts ééne mocht weten. Doch een andere vermoedde! Die andere, ook een Leyekind, ook een fijne, diepe vrouwenziel, was moeder Stina.

Haar zwagers blijdschap, op het kermisbezoek, en thans zijn kommer, waren haar niet ontgaan. Tot in zijn zwijgen had ze gelezen en zijn verborgen leed bevroed. Wel kende zij de heele toedracht, de nauwste waarheid niet, noch zocht door ruwgemeenzaam aanraken de roven der wonde opnieuw te doen openbloeden; doch met een vriendelijk woord, een stillen glimlach, een zoeten blik wist ze hem op te beuren en stonde-ling ten minste zijn smart te doen vergeten. Zij gunde hem wat hem best bekwam: rust. In haar boeiend bijzijn voelde Joost zich nader bij zijn geliefde, alzoo men in zachte schaduw weet van schijnende zon. En daarom was het dat hij in die dagen van wrang verdriet zoo vaak op het klein hof verkeerde, daarom dat hij den hulpbehoevenden des te gereedzamer een krachtige hand kwam reiken — zoo waar is het dat ook de belangeloost schijnende drijfveer aleens met

zelfzucht gepaard gaat, en de edelste mensch soms onbewust zijn eigen voordeel betracht.

Tegen avond, eer het volledig duisteren zou, trok Joost een laatste diepe voor, spande den baai uit, en liet den omgekeerden ploeg alleen in het veld achter. Zijn paard stak hij te Wardens in stal.

Gelijktijdig staakten ook de suikereikappers, met de helpende vrouwen en knapen, en stapten, aardebesmeurd, halfstram gewrocht, onmiddellijk na den ploegman het hoveken op. Fluks, de krawwels geborgen, en samen nu, zouden ze vespereien.

Het haardvuur, waarrond de kinderen leutig scharden, wierp achter de ruggen reusachtige schaduwen op. Lieve ontkleedde haar jongste broertjes en zusje en de zwangere huisvrouw veurde met haar pikke lijvelijk sneden brood. De roggestuiten, dik met smout gebreed, en de brokkige karnemelkpap, dien ze met houten lepels uit aarden teilen schepten, smaakten hun lekker. Het was „toetrekken” langs hier, en „hertelijk” langs daar.

De Vliekaartboer zat en at geern midden dit volk. En of ze fier waren omdat hij zoo gemeenzaam meedeed. Het afkloppen der lepels, het smakkend geslorp, en het malsch gepraat, met zotte zetten doorkruid, deden hem deugd. Zijn hart ging stilaan open.

— Kimpe, sprak hij, en gij ook alle twee,

Fons en Fiel, als ge zonder werk moest zitten, daar ligt te onzent altijd koorn te dorschen, hoor! Kardoen en moet ik het niet zeggen, als hij een dag over heeft...

— 'k Ben-der gezet, dat spreekt. 't Is nog mijn oude post, newaar?

Dat was wel geen lachreden, maar hij lachte des te luider en de anderen mee.

Ja, ja, Kimpe zou er bij zijn, en de Lampaerts ook.

— Met liefde, zeiden die, hoovaardig omdat ze gevraagd waren.

— Verdikke, riep plots Kardoen, terwijl hij opsprong, de baas is daar met een peerd.

— Gostjes, zeere, vader komt, juichte Stina.

Rik had geen honger meer. Voor Meet, Mark, en Lieve stormde hij de deur uit. Schormelend, tierend, volgden hen de kleinen half ontkleed of in hun slaapkerels. Zelfs de groote menschen lieten hun eten staan, en, nieuwsgierig, traden met Stina buiten. Kardoen achteraan, met een lantaarn in de hand.

Warden stond daar preusch met een merrie. Het kordeel aan den hauer vast, lag luts over haren rug. Ze brenste.

— Hewel, broer, wat dunkt u? riep hij, en fletste het dier licht op zijn flank. Is ze een beetje naar uw goesting?

— Een ferm peerd, en een schoon! 'k Wensch u proficiat.

— 't Is verdraaid lijk een prijsbeest, zei Kimpe tot Kardoen.

En Fiel Lampaert daarop:

— 'k Ben zeker dat ze geld kost.

— Ba, 'k heb ze nog al voordeel'g gekocht, antwoordde de boer met een oolijk knipoogen naar Joost en Stina. Ze is van kloeken orie.

— En hoe is ze van haar? vroeg Thilde.

Kardoen lichtte toe; want het was allengskens fel donker geworden en de lantaarn gaf slechts een flauwen schijn.

— Men ziet het niet goed... Grijs, geloof ik.

— Precies, grijs, juist als de andere.

Vader, we gaan ze ook Lieze heeten! Jubelde Rik.

— Ja, ja, heet ze maar Lieze, jongen.

De kinderen dansten, handenklappend, joelend.

— Lieze is hier weer. Ons grijze is hier weer! Was dat een feest.

Joost zelf scheen opgefleurd.

— Nu zal ik den baai maar meeleden, en plaats ruimen, lachte hij tevreden.

En toen hij vergezeld door zijn broeder en diens vrouw aan de hofpoort kwam, en Warden hen nog met een luttel woorden welgezind bedankt had, reikte hem Stina zacht de rechte, en sprak.

— Ge ziet wel dat alles op zijn plooi komt. Een is er die voor allen zorgt. Daarom gaat er ons iets tegen laten we denken: er zitten nog dagen in den oosten.

In de hooge, donkere schuur van de Vliekaart, bij regenachtig weder, hielden de dorschers slag.

Vóór, de zware zwier van Kimpe, dan Kardoën en de beide Lampaerts. Plof, plof, plof, plof... gelijkmatig heffen slaan, heffen slaan, vlegels op, vlegels neer, viertijdig als het draven van een paard, maar dof. En iedermaal dat ze opgingen en hun haal haalden, rekten de gespierde lijven uit, schoven de grofsleetsche kleederen mede, en ze sloegen gelijk razenden, snelbukkend dat het bonsde op het stroo en de gespleten korrels spatteden uit hun looze hulsels. Eenbaarlijk. Bundel na bundel vloog omver, spreidde open en onderging de eigenste davering. En naarmate de rillende aren leeggeknoedst en platgeraakten, werd de harde zwarte vloer gruisdikke bedekt. Dan schepten ze, met volle ruifels, kaf en graan, alles dooreen in de wijdopengehouden zakken.

Al hadden ze om de voeten slechts sokken van stoppe en wilgen klompen, al hadden ze rond den hals noch doek noch sjerp, de koude had geen vat op die dolle zwoegers. Evenwel, de somberheid der benauwde plaats, het ongedieschelijk dropgeruisch daarbuiten, het lastige van den arbeid en de eentonigheid er van, het woog alles zwaar, steenzwaar op hun gemoed en stemde hen norsch.

Werden ze hier ook baar en beter betaald dan elders, toch kregen ze stilaan de bewustheid dat geen loon evenredig kon zijn met zoo'n afbeulende slavenkarwei, en dat zij, ofschoon bij milde meesters, meer dan andere werklieden verworpelingen waren en ongelukkig. Echter, het was nu eenmaal zoo, noodwendig, niets aan te doen, en gedwee pijnden ze onverpoosd.

Het gebeurde, toen ze van den tas af versche schooven benedenwierpen, dat reus Kimpe even aan de achterpoort staande, Miel en de meid weeral aan het zottemarkten vond.

Kwaad kwam hij binnen.

— 't En is niet zienlijk, sprak hij.

— Van die twee, he? vroeg Kardoen. Een schande is 't!

— Voor een boerenzoon! 'k En kan hem niet geluchten, dien beslagmaker.

— 't Is jammer van Joost, zei Fiel Lampaert.

— En van Theresia, beaamde zijn broeder. Zulk braaf volk!

En Kimpe, aanzijds speekelend.

— 'k Zou 't zeggen dat het zoo leelijk niet en was.

Kardoen daarop:

— Wat, leelijk? Ik zal hen roepen ik, dat ze 't al weten.

Haastig verdrong hij zijn neuten, stak zijn vuist als een trechter voor zijn mond en trompette langs den gevel weg.

— Bertha, Miel... ho, Bertha!... Ze trekt al in den stal, lachte hij binnen, Miel windt uit... En Kardoën weer toeten.

— Miel, Bertha, ho.

Het helmde scherp en ver.

Fons Lampearts kwam met zijn vlegel nader en fluisterde:

— Ze zullen u hooren in huis.

— Ze moeten het hooren. Ei Tante, Joost!

Maar Kimpe rukte den plaagzieken boever bij zijn arm binnen.

— Zwijgen nu.

Ze hervatten hun alm en dorschten, duchtig, regelmatig.

Geen vijf minuten verliepen of al den kant van het hof strompelde iemand naar den stal-schuur. Ze hoorden de klompen klotsen.

Mandus van zijn duivekot gedaald drentte den dubbelen koestal binnen. Het was er duister en diep. Met de kalveren medegeteld stonden er, van weerszijden den baksteenen gang, minstens een twintig koppen in de slieten. Schoppend temet en uitglijdend op het beklijsterde stroo, klabotste Mandus tusschen de reken. Bijna heel tenden zat Bertha te melken. Sissend speerste de zuivelstraal uit de spannende spenen en speitte wit in wit, recht en noesch naar het trekken van haar vuist.

— Bertha, bromde hij, daar straks was er lawaai aan de schuurpoort. Een geirnde scherminkeling.

De meid scheen al verwondering.

— Ja? vroeg ze, eenige dwalende haarlokken uit haar oogen strijkend; en onbeschaamd vervolgde:

— Ik en heb ik niets gehoord; mijn werk is hier!

Ze wachtte en daar Mandus zweeg:

— Hewel, spotte zij, waar brandt het?

Ze was opgestaan en zette haar handen in haar heupen.

— 'k En wil niet dat er hier moet geroepen worden, riep Mandus boos. Ik zeg u dat ons hof een treffelijk hof is.

— En ik zeg u, riep Bertha vinnig tegen, dat ik zoo treffelijk ben als gij!

Kortgekeerd liet ze haar verbluften meester staan schilderen en zat weer op haren melkstoel.

Mandus zag geen doen aan het ding. Haastig trok hij naar zijn zuster in de keuken.

— Heere God! zuchtte Theresia, hoofdschuddend. Onze Miel... 'k En kan 't niet gelooven.

— Hij is toch geen heilige. De dorschers en zijn niet blind!

— Achterklap, allemaal achterklap en jaloezij.

— Ik wenschte dat het geen waar en was.

— Hoor eens, Mandus, ge moet zorgen dat ge uwen naaste niet onrechtveerdig in opspraak en brengt; vooral niemand van het hof; want, schendt ge uwen neus, ge schendt uw aangezicht.

— Ik zal een oog in 't zeil houden, mompelde

Mandus en ging, gestoord, door het venster loeren.
Het regende gestadig voort; de vlegels bonsden.

XVI

Daags voor Kerstmis kwam Seppeken Valke in verlof: de derde van de zesde latijnsche klasse. Ware hij niet ten achter geweest in het Fransch; — ongelukkiglijk is het nog al Fransch wat in Vlaanderens onderwijsgestichten de klok slaat — misschien had hij al zijn medekampers voorbijgestreefd. Meester Parasijs was geen kleintje fier op zijn leerling. En tante, en de nonkels, en de ouders, heel de familie was in den hoogsten hemel. Ach, wist een kind wat genoeg het, met een weinigje vlijt en inspanning, aan zijn huiskring kan verschaffen!

Uitwendig was de knaap eveneens veranderd. Van zijn snellen groei getuigden de te kort geworden broekpijpen en de mouwen van zijn opkruipend vest. En ernstig dat hij scheen, en verstandig! Het verbuigen van rosa, rosce, rosam, en is, ea, id, had hem alleszins deugd gedaan. Bij poozen kon hij zoo stijfdoen als de poortier en gewichtig orakelen als zijn professor. Zou de guiternij er nu uit zijn voor goed, of was die deftigheid maar ijs van een halven nacht?

Dat hij het verlangen betuigde om dien avond bij zijn ouders door te brengen, gold bij Tante

als een tastbaar bewijs van werkelijken, zaligen inkeer. Het werd hem dan ook geerne toegestaan, en onder het geleide van nonkel Mandus, trok hij er, beladen met koeken en mokken, door de halve duisternis over volgesneeuwde wegen, blijde naartoe.

— Nonkel Mandus en Seppeken!

Of ze welkom waren, beide, vooral bij Stina en de kinderen. Die lieten vallen wat valt en haalden hen juichend in. Het snoepgoed kwam te voorschijn. Wat een luide, leutige deeling! Warden, vroom glimlachend, bleef in den linkerhaardhoek zitten kijken met klein Joostjen op zijn schoot, Stina haalde de flesch uit en schonk een druppel voor nonkel en haren man.

Van alle zijden werd Mandus door de kleuters bestormd en ingepalmd. Etend en dansend grepen ze zijn groote handen en voerden hem triomfantelijk naar zijn stoel aan den overkant. Hoe die verstokte jongman, zoo scherp tegen het huwelijk gekant, zoo zot kon zijn van kinderen! Doch eerlijk, dat moet ik zeggen, slechts een ongezegd echtpaar ware het aanschouwen van Wardens kroost een pijnlijk genot geweest. Allemaal kloek en gezond, welgemaakt en beeldschoon meer dan een. Alhoewel men het hun dadelijk kon aanzien dat ze tot één huis behoorden, bezat elk toch zijn eigen trekken en karakter, zoodat de oudste meer naar hun vader, de jongste meer naar hun moeder aardden.

Onder het gebloemde katoenen koofkleed, leunde rijzige Mark, de derde der jongens, tegen nonkel aan, en bekeek hem mild met zijn blinkende, lichtbruine oogen.

Dik Karelken, een struischgebouwde zevenjarige knaap, bruinharig, blauwoogig en rood als een pioen, draaide met zijn jonger zusje ongedurig rond oomkens hooge knieën, en liet hem geen rust.

Elsje, gelijk ze daar stond, haar blondlokkig koppeken lichtgeheld, en sprankelvlammekens in mooi-blauwe kijkers, was het innemendste vlei-paanderken van de wereld.

Vlak voor den haard bewoog Rik zich pront en vinnig, stak de brandels toe, of gooide versche houtschieren bij.

Ginds aan het uiteinde der tafel, bij de lamp, troonde Stina, en, geholpen door Lieve, een meisje geboren tusschen Rik en Mark, sneed en naaide zij hemden van allerlei vorm en grootte uit een zwaar stuk grof lijnwaad van Kortrijk medegebracht. Lieve had een zuiver gezichtje, een zacht opkrullende bovenlip, een aardig wipneusje, en groote vragende oogen, de donkerste van al. Ze luisterde oplettend naar moeders woorden en door haar vaardige vingers vloog het werk. Netjes zette ze halsbanden aan groote manshemden, terwijl moeder een paar klein, kleine hemdekens sneed, zoo kort en zoo smal, dat ze ternauwernood konden dienen voor een pop of één borelingsken.

Naast zijn vader, als op de eereplaats, had Seppeken zedig zitting genomen en strekte, ver voor zich uit, zijn voeten naar het vuur, zoodat er rondom, boven zijn schoenen, een gerre bloot kwam, waar zijn grijze kousen door blekten.

Warden spelend met Joostje, de kebbe, sloot de ronde.

Wat een pracht van een knaap! Uit zijn opengegooide rokjes staken zijn rozige, vette beentjes bloot. Een wondere krans van weelderige goudblonde krullen wiegde en danste op zijn rug en schouders, en om zijn rijken ronden kop. Onder zijn klaargewelfd voorhoofd en breede brauwen straalden schelmsch zijn wijdopen grijsblauwe oogen. En dat lichtopgaande sierlijk neusje, boven den schoonst-gevormden sappigen kersenmond, die guitig gapend de witste tanden toonde en een rood los lapken van een tongskén. De wangen dan, rondom zoo vol en vastgeveesd, en het malsch dubbel kinneke dalend tot voor zijn herteput... o lief, lief om te stelen. En kapoen dat hij kon zijn, en lipopstekend hameren met zijn vuistje op vaders neus, en rukken aan zijn baard, en stampen, en roepen „wa-wa” en weer zijn poezelige armkes om zijn hals slaan en aakens op aakens geven. En „wa-wa” hief het dan hoog op, onder de okselkén, stiet en wreef met zijn hoofd tegen het dikke buikjen, en kriebelde het kind dat het kraaide en gansch zijn mondjen openzette.

Maar nu moesten ze daar zwijgen en stil zijn, want nonkel Mandus zou vertellen.

— Toe, asjeblief, nonkel, fleemde Mark.

— Van Roodkapken, vroeg Elsje op een allervriendelijkst toontje.

— Neen, van knuppels-uit-den-zak, drumde Karel haar weg.

En Riks ook drong aan; en Seppeken, die het eerst beneden zijn waardigheid vond, was op den duur nog de ergste.

Mandus peinsde en pofte zware rookwolken naar de grauwe balken.

— Gij groote kinders, gromde hij, want hij liet zich gaarne pramen.

— Waarom niet? Vergoelijkte Stina, groote menschen luisteren wel.

Al de gezichten keerden zich naar oomken, die zijn pijp uitklopte op zijnen hiel.

— Als 't alzo is, sprak hij, 'k zal u schoon vertelsel vertellen: van Pieten den Zwijnswachter.

En in de heerschende stilte geen voetje verschoof, geen keelken hoestte, en de oogen glansden van klaar verlangen — begon hij ernstig en indrukwekkend:

Pieten kwam van den oorloge met een brood op zijne rugge en een lang zweerd aan zijn heupe, en als hij verre, verre gegaan hadde, zoo kwam hij aan de dreve van een grooten, grooten bosch waardat er ne leeuw en ne lint-

worm bezig waren met nen osse te schëen. Ze vroegen Pieten om een handje bij te steken. Pieten met zijn zweerd spleet den osse in tweek, van aan zijne kop tot aan zijn teën.

De leeuw kwam bij: Pieten, zei hij, ik van mijne kant, ik heb u te bedanken en als gij wilt leeuw zijn, gij zult leeuw zijn lijk ik en nog zoo fel kunnen vechten als ik.

En de lintworm kroop ook bij: Vriendschap, zei hij ook, ik van mijne kant, ik heb u ook te bedanken en als gij wilt lintworm zijn gij zult lintworm zijn lijk ik en nog zoo zeere in de eerde kunnen kruipen als ik.

Pieten zette zijne weg voort, en als hij nog ne keer verre en lange gegaan hadde, zoo kwam hij met den avond aan een hofstee, en ging er eten en slapinge vragen:

't Volk zat juist aan tafel.

— Mag ik wel? zei Pieten.

— Zet u bij, zei de boer, die aan een klein tafelke zat, alleene aan den kant.

Pieten zette hem bij en at zijn bekomste: hij was er zoo welgedaan dat hij vroeg aan den boer om hem daar te verhuren.

— 'k Heb al vijf knechten rekewijs moeten wegzenden, zei de boer, zij lieten al mijn zwijntje pakken van de drake die verkeert op den berg.

— Huur mij voor nen dag, zei Pieten, gij zult zien of ik uw zwijntje zal laten pakken.

De boer sloeg toe...

Van 's anderendaags vroeg had hij zijne knape vorengezonden naar den berg waar dat hij hem moest verduiken bachten de tronken, om te zien wat er zou gebeuren.

Dan telde de boer honderd zwijntjes, kop, en Pieten trok er mee naar den berg al schuifelen en al zingen.

Hij en was nog nooit op den top van den berg, of de drake was daar al met heur zeven koppen, en ze kwam op al brieschen en al vierpuwen.

— 'k En heb gisteren geen zwijntje gehad en 'k moet er vandage twee hën,

— Ge 'n hebt gisteren geen gehad, zei Pieten, ge 'n zult vandage ook geen hën.

— Zoo 'k maar een dreupelke bloed en hadde, riep ze 'k zou u knodsen van den eenen kant van den berg naar den anderen kant.

— Da 'k maar dreupelke van den drank en hadde, zei Pieten, (hier pakte Mandus zijn gevuld glas en dronk het uit, Warden deed het achter) van den drank da 'k mijn meester gisteravond hebbe zien drinken, 'k zou u kort en kleine maken. 'k Wensche da 'k leeuw ware, zei Pieten, en hij wierd leeuw, en hij sprong op de drake en beet hem drie koppen af.

De knape was alles aan den boer gaan vertellen en Pieten kwam 's avonds thuis met zijn honderd zwijntjes, kop.

's Anderen daags morgens — de knape was

weerevoren — trok Pieten wederom naar den berg, al schuifelen en zingen.

De drake met heur vier koppen was daar weere schuimbekkende van kaleire.

— 'k En heb gisteren en eergisteren geen zwijntje gehad, brieschte ze, en 'k moet er vandage drie hên.

— Ge 'n hebt gisteren en eergisteren geen gehad, zei Pieten, en ge'n gaat vandage ook geen hên.

— Da 'k maar een dreupelke bloed en hadde, schrrr! . . . en ze spooog vies.

— Da 'k maar een dreupelke van den drank en hadde die 'k meneer . . .

Meteen kroop de knape van buchten den tronk:

— Hier Pieten, zei hij.

Pieten pakte de flassche, sloeg er de krop van, klok, klok, klok, ging het in zijn kele:

— 'k Wensch da 'k leeuw ware, zei hij, sprong op de drake, en beet de vier andere koppen af. . . Maar uit de laatste kop viel er ne goudene sleuter, honderd duist meters diepe in de eerde.

— 'k Wensche da 'k lintworm ware, zei Pieten en hij kroop er achter.

En als hij nu lange, lange gekropen had, hij kwam aan de sleuter die voor een poorte lag, die met zelve en goud en diamant beslegen was. Hij deed met de sleuter de poorte

open en hij stond daar te midden ne grooten grooten kollidoor. Al met ne keer tenden die lange gang, hij hoort daar: paloef, paloef, paloef. 't Was een reuze met een paar hooge kloefen aan, hij had nen baard van dertig ellen lang en speelde met nen handboom van duist pond.

De reuze deed de ijzeren deure open en Pieten hoorde een klagende stemme.

— Och, om de liefde Gods, geef mij toch een slokske drinken.

— Hier oude kwene, zei de reuze. Hier is eten en drinken.

'k Wensche dat 'k leeuw ware, zei Pieten en hij sprong op de reuze en verscheurde hem.

Pieten ging in dat kot, vanwaar hij die klagende stemme gehoord had. Het was het schoonste vrouwmensch die hij van zijn leven gezien hadde, een keuningsdochter die daar verwenscht was op een eiland.

— Man uit de andere wereld, sprak ze, komt ge mij verlossen?

— 'k Heb u verlost, zei Pieten en 'k wil uwe man zijn.

Zij gaf hem heure goudene ring.

— Staat hier, zei ze, op dat rood tapijt en ze klopte drie keers met een stokske op de grond en ze stonden te midden de mart van Londen.

Als de keuning dat vernam, was er groote blijdschap en feeste. Zij aten en dronken drie

dagen en drie nachten lang, en ze dansten op ne glazenen trog, en wilt ge gaan kijken, ze dansen misschien nog...

— Bravo! Bravo, riep Stina welgemeend, en de kinderkens, die weder adem haalden:

— Nog eentje, nonkel, toe, nog eentje.

— 't Zal van nu voort al gaan, sprak Warden opstaande. 't Is morgen hoogdag en we moeten naar de Kerstmis. Kom, Lieve, we gaan lezen.

Hij reikte Joostje aan Stina en knielde voor zijnen stoel. Allen deden hem na en het oudste meisje begon met haar fijn stemmeken.

— Avondgebed, mijn Heer en mijn God...

Bij wisselbeurten baden de anderen luide mee.

Toen enkele minuten later nonkel en neef naar de Vliekaart stapten, was op het hoveken de lamp al uit, en heel de familie te bed.

— Zult ge van nacht niet droomen van de draak of den reus? grinnikte Mandus.

— 'k Ben daar al te oud voor, zei Seppeken grootsch weg, maar sloot zich dichter bij Oomken aan.

XVII

Baarne, den 1^{en} Januari, 1896.

Beminde Joost,

Dit is een nieuwjaarsbrief waaraan gij u zeker niet zult verwachten. Er is iets gebeurd, dat ik u mededeelen moet; en nochtans is het voor onze toekomst van zoo weinig gewicht alsof het niet voorgevallen was.

Wie zou gedacht hebben dat dezelfde Breemeersch, die als de vreemdste mensch van de wereld, teenegader onze hoeve en onze hoop kwam stelen, onschuldig wel is waar, nogmaals in onzen weg zou komen te staan?

Gister roept vader mij alleen en zegt mij dat de pachter van het Eiland mij ten huwelijk vraagt. Peins eens, Joost. Ik verschoot zoodanig dat ik de helft niet hoorde van vaders rede. Alleenlijk werd ik gewaar dat hij Breemeersch geweldig prees en geern had gezien dat ik aanvaardde.

Natuurlijk heb ik geantwoord dat ik daar hoegenaamd niet wilde van weten, zonder te zeggen waarom.

Vader bekeek mij verwonderd en raakte niet uitgeput in loftuigingen over den man, waar ik niet veel naar luisterde, omdat ik al den tijd aan u dacht.

Dan heb ik vlakaf verklaard dat ik liever naar het klooster zou gaan, dan te trouwen hetzij met Breemeersch hetzij met een ander.

Mocht vader nog verder aandringen, tot dwang zal noch kan het ooit komen. Ik ben volkomen gerust. Een weinig gepraat weg en weder, meer niet.

Ach Joost, hoeveel beter ware 't geweest, had ik u mogen melden dat wij een doening gevonden hadden! Wat zullen ze thuis kijken, als gij mijn hand komt vragen en ik dadelijk toestem.

Nieuwjaar, nieuwe moed. Blijf hopen, Joost. Als God wil, zal alles wel in het beste keeren; dat is de vurigste wensch van

Uwe Roos.

Voudene, 3^{en} Januari 1896.

Aan Mejuffer Rosa Lazore,

Goede Vriendin,

Ik moet schrijven en kan haast niet. De hevigste ontroering heft mij op om mij schielijk weer neer te duwen en het kalme woord, dat ik u zeggen wil, blijft ongevonden.

Neen, Roos, de tijding, die gij me zendt, is niet onbeduidend, maar van vreeselijk groot

belang. Bij den eersten was ik er van bedwelmd en verbijsterd. Dat de eigenste man, die mijne, ja mijne hofstede voor mijn hand en mijn oogen wegnam, nu ook mijn bruid tot zijn vrouw verlangt, doet me schrikken.

En dat hij goed is, uwer waardig misschien en kan trouwen. O, 't is of ik ze hoor de woorden, waarmede uw vader, zonder kwaad te willen, mijne ziel vermoordt!

Ach dat Breemeersch, voor elke andere, u ten huwelijk begeert, getuigt nog het meest te zijnen gunste!

En uw vader houdt van hem; ik begrijp het; hoe zou het anders? . . . Gij hoort het, Roos, ik ben jaloersch. En toch moet en zal ik bezadigd spreken.

Dag en nacht heb ik gepeinsd, overwogen, bevroed. En nu wordt het mij klaar: ik moet u van het gegeven woord ontslaan.

Gij zijt vrij, Roos, volkomen vrij; en mijne liefde zal uw geluk niet verhinderen.

Gij zijt iemand die ik ken, waardeer, eerbiedig, liefheb . . . maar die nooit met mij in nadere betrekking zijt gekomen. Al uw wondere gaven die mijn hart veroverd hielden, als schoonheid, deugd, verstand, goedheid, trouw, zijn een rijkdom, waarover gij alleen weer vrijelijk kunt beschikken.

Hoe durf ik klagen? Ben ik niet gelukkig geweest? Heb ik het schoonste niet beleefd in

mijn droom? Een droom die zoo na bewaarheid werd! Toekomst, toekomst, ik hield u in handen!

Het mocht niet zijn. Zeven jaren lang hebben wij gezocht en niet gevonden, en toen het daar lokkend lag, dicht, dicht, als voor het grijpen, hebben wij in het ijdele getast.

Als God wil, zegt gij, kan alles nog goed worden. Maar God wil niet, of erger, God wil anders. Ik ben niet de bestemde, de voorbeschikte; een ander verdringt me van mijn plaats en stelt zich aan uw zijde. Daarom kregen wij geen hoeve, daarom huurde een vreemde het Eiland, daarom werft hij om u en wordt de gunsteling uws vaders . . . Hij zal uw man worden, Roos, geloof me. Ik huiver als ik het bedenk, maar het noodlot houdt niemand tegen. Wat zeg ik? het noodlot? Wij zijn kristenen; voor ons komt alles van God en in zijn schikselen moeten wij berusten.

O deze gedachte verouderd mijn hart. Ik word bang van mezelf, en schaam me over mijn zinnelooze jaloezij als over de platste gemeenheid. Gestraft word ik om de zelfzucht mijner liefde; en zie geen anderen uitweg om goed te worden dan mijn geluk op te offeren voor het uwe . . .

Onze hoop om saam te trouwen is vernietigd . . . Voor u is het tijd een staat aan te gaan, en voor het klooster, waar gij nu mee dreigt, hebt gij nooit de minste neiging gevoeld . . . Een

gunstige gelegenheid biedt zich aan... Meer, wij zien in alles merkbaar den vinger der goddelijke Voorzienigheid...

Wij zijn geen kinderen. Overdrevenheid en valsche gevoelerigheid stemmen met onzen Vlaamschen bezonnen aard niet overeen...
Antwoord mij openhartig: Hadden wij malkander nooit gekend, zoudt gij aarzelen de hand van Breemeersch te aanvaarden?... Neen, mischien...

Hewel, Roos, ik herhaal het, gij zijt volkomen vrij.

Om mij hoeft gij u niet te bekommeren. Want uw geluk is mijn geluk.

Wellicht moet ik hier blijven voor mijn eigen welzijn en dit mijner zuster en broeders.

Roos, laat het verleden verleden, en het doode dood.

Overweeg in ernst wat ik u voorgehouden heb en beslis met vrij gemoed.

Mijn innigste overtuiging is het dat onze weg voortaan scheidt, en dat we elkander moeten vergeten.

Ik smEEK u, denk om uwe toekomst, en raadpleeg in dezen meer uw verstand dan uw al te goed hart.

Uw zeer verkleefde

Joost Valke.

Baarne, 4^{en} Januari 1896.

Joost,

Dat had ik van u niet verwacht. Wat denkt gij wel van mij? Aan mejuffer Rosa Lazore! De tranen sprongen mij uit de oogen, toen ik die leelijke letters las. Mejuffer! Voor u ben ik geen mejuffer; ik ben uw trouwe Roos, als altijd.

En gij wilt u van mij vervreemden en verstaan? Gij wilt mij als een koopwaar aan een ander laten verschacheren? Het is te wreed. Dat heb ik nooit verdiend.

Welhoe, gij houdt van mij en verzet u niet tegen zulk huwelijk? Dat Breemeersch een ander gelukkig make . . . Alle deuren staan open voor hem. Mij dwingt niets te trouwen, en zoo gij vindt dat het kloosterleven mijn roeping niet is, ik zal thuis blijven, Joost, bij vader, om hem te bezorgen in zijn ouden dag.

Gij wilt weten welk antwoord ik zou gegeven hebben indien ik u nooit gekend had. Die vraag heb ik mij niet te stellen. Ik ken u, en ben aan u verknocht. Daar is een vouw in mijn wezen die niet meer effen te strijken is.

Wat brengt gij spitsvondigheden in, waarmee ik niet afrekenen wil? Hier moet het hart spreken; want het hart is verstand. En wat kout gij daar van overdreven gevoelerigheid,

die met ons vlaamsch karakter niet overeenkomt? Mag iemand niet beminnen, innig en vurig, omdat hij Vlaming is? Fransche blaai, mort gij. Gij doet de Franschen veel eer aan en uw eigen land groot onrecht. Moesten onze jongelingen inderdaad zoo koudzielig zijn, vernem dan dat de Vlaamsche vrouwen de liefde kunnen beschouwen als den adel des harten en hun schoonste deugd.

Ik moet de occasie meenemen! Beweert de stedeling nu reeds niet, dat wij, buitenlieden, maar geld kennen en profijt, dat de jongheden een hofstede trouwen met een meisje als toemaat, en dat — hoe durf ik dat te schrijven? — dat de boer liever zijn volk verliest dan zijn vee.

Neen, Joost, Uw edelmoedigheid brengt u op een slecht pad. Gij wilt u opofferen voor mij, en offert mijzelf op. Ach, mocht ik in uw jaloezij gelooven, ik ware zeker van uw liefde!

Is het wel waar wat Klara uit het Brusselken mij onlangs verzekerd heeft, dat gij de hand geweigerd hebt van Lisa Wolf de dochter van uw rijken burgemeester? Ik hoopte dat het om mij was, en was er gelukkig over. Heb ik mij vergist?

En als het wel om mij was, moet ik dan minder zijn dan gij? Ik heb u mijn woord gegeven; nooit neem ik het terug. Zie, Joost, mijn hand heeft terwijl ik dit schrijf. Tranen vallen op het papier... Hoe kunt, hoe kunt ge toch zoo onmenschelijk zijn?

Vergeef mij de stoutheid waartoe mijn angst
mij jaagt en laat mij blijven wat ik ben

Uw altijd getrouwe
Roos.

Baarne, 10^{en} Januari 1896.

Bemide Joost,

Ik weet waarlijk niet wat denken. Ik ben
ongerust en ongelukkig. Hapert er iets? Ik kan
u niets meer zeggen omdat het mij schijnt dat
ik tot iemand spreek, die naar mij niet luistert.
Zult gij ook dezen brief onbeantwoord laten?

Schrijf me toch gauw dat ik zonder reden
ongeduldig ben, dat ge mij steeds bemint, en
evenals ik blijft hopen.

Uwe verlangende
Roos.

Voudene, 11^{en} Januari 1896.

Eenig geliefde,

Het bedroeft u dat ik niet dadelijk geantwoord
heb. Ik was zoo te moede dat ik niet schrijven
dorst. Allerlei bedenkingen bedrukten mijn geest.

Waar eerst de blijdschap om dit roerend blijk

van uw liefde en genegenheid me tot den gelukkigsten der menschen maakte, behield, na dieper overleg — muizenissen noemt gij dit — de treurigheid de bovenhand.

Heeft, dacht ik, mijn ongestuimigheid haar rustig wezen gestoord, heeft mijn geweld de zachtaardige Roos tot hartstocht vervoerd, het is niet als het zijn moest, en ik dien, als man, mijn bruischende drift aan banden te leggen. Ik dorst niet zaaien in wind en wachtte naar kalmte. En daarom verneemt gij als weergalm op uw treffende woorden, niet den juichkreet mijns harten, maar een aanmaning tot nieuw en nader onderzoek der zaak in haarzelf...

Wij houden van elkander allerinnigst; doch om te trouwen weten we niet waarheen. Het Withof is voor Karel, de Vliekaart voor mijn broeders en zuster, en jarenlange ondervinding voorspelt ons weinig meeslag in het zoeken naar een geschikte hoeve. Let wel, wij zijn onze eerste jeugd voorbij. Het geluk roept u! Daarbij, uw vader wenscht het. Ik herhaal het, overdenk u goed, Roos, eer gij uw toekomst verbeurt en nu haastiglijk doet wat gij later bitter zoudt kunnen beklagen... Ik weet, het had beter kunnen zijn, bijzonderlijk voor mij; maar ik wil niet dat gij om mijnentwil een schoon bestaan zoudt weggooiden, en later alleen staan op de wereld.

Het is waar, ik heb de hand van Lisa Wolf

geweigerd. Wat geeft dat? Mijn handelwijze mag geen invloed uitoefenen op de uwe — ik wensch, ik wil het niet.

Beloof me dit: neem geen voorijlige beslissing. Zoo we tusschen hier en een paar maanden op een hofstee komen, wat ik heimelijk nog durf hopen, alles valt voor beiden ten beste uit; zoo niet geef dan uw vader en Breemeersch, na rijp bepeinzen, bescheid.

O, ik houd zooveel, zoo oneindig veel van mijn Roos, dat ik om haar...

Lieve, ik raad, noch ontraad. De hemel zelf wijze u den weg.

Uw zeer liefhebbende
Joost Valke.

Baarne, 13^{en} Januari 1896.

Beminde Joost,

Goddank, nu wordt gij rustiger en ik ook. De eenzaamheid weegt anders zoo zwaar op mijn gemoed en hier geen ziel aan wie men zijn hart kan openen. Waart gij hier, gij zoudt anders spreken.

Wat gij plichtbesef noemt, gij voelt het zelf, ja, 't zijn muizenissen, leelijke, leelijke muizenissen.

Doch uw opofferingsgeest kan ik waardeeren. Om die reden alleen laat ik mij uitstel opleggen.

Denk nochtans niet dat ik ooit zal veranderen; ik hoop alleen u nog vaster van mijn liefde te overtuigen.

Mochten we toch een tehuis vinden voor dien tijd. Al ware 't maar een koepelke, een kleine burgerswoning, of een kostwoonst... mij is het al eender als ik maar geborgen ben.

Leunder Breemeersch is te onzent geweest. Hij ziet er goed uit en gelaten. Hij vraagt, zonder aan te dringen, en durft mij nauwelijks aan te spreken. Gelukkig voor hem, anders kon ik u niets beloven.

Vader gaat echter voort met mij uit liefde lastig te vallen; en mijn broeder begint ook... Ik moet zwijgen... Het is om niet uit te houden.

De Leije is overstroomd. Alles om het hof staat onder wind en water... Even droevig is het gesteld in mijn ziel. Ach ware alles voorbij en vergeten!

'k Verlang naar verlossing en zon.

Wat er ook gebeuren Joost, onthoud: de hemel moeit zich meer met ons dan we 't wel denken, meer soms dan we 't verdienen.

Laat gij thans veel voor mij, later zal ik het zijn die alles zal doen om u vrede en heil te bezorgen.

Uwe Roos totterdood.

Voudene, 15^{en} Januari 1896.

Lieve Roos,

Wat heeft uw laatste brief mij deugd gedaan!
Gij zegt dat alles zoo zoet, zoo liefdevol, en
zoo vroom.

Dank, dank om uw moedig besluit.

Luister zonder vooringenomenheid naar wat
vader en Karel u zeggen; behandel Breemeersch
met beleefdheid en laat God u richten.

Einde Maart of begin April voert onze Warden
zijn vlas naar de Leije, ik zal hem vergezellen . . .
Ik lijd van verlangen om u te zien.

Doch we moeten sterk zijn. Tot dan, geduld.

Uw Joost.

XVIII

Lichtmis was een koudzonnige, mooie dag;
en mooi ook was Anneke Goorkies, daar ze,
na middag, even beneden gekomen, in haar
hoekje met een boekje voor zich zat.

Op een donker lakenschen rok, gladfijn van
snede en uitvoering, droeg ze een wollen bloeze,
met groen en roode strepen op gelen grond,
en daarboven glansde, met kanten afgeboord,
een zwartsatijnen voorschoot, waarvan het effen
lint, recht ruggewaarts loopend, de knappe leden

nog meer scheen op te spannen. Haar vast opgekamd glimmend haar, en haar hooghieldede bottientjes, die ze maar zelden aantrok, deden haar een vierde voetje groeien, en waarlijk, schoon ze met die voordeelen nog klein was, zou men ze niet grooter gewenscht hebben.

— Jezus, hoe schoon, zei Zulma, en na een poosje met toegevouwen handen te hebben staan wonderoogen, spoedde zij zich buiten om de konijntjes te bestellen.

Alweder stond Anneken op, loerde door het lichtgordijnde gevelvenster, en eindelijk verre, verre, zag ze Miel Valke van Hoogdorpplaats opkomen te voet, klein op het binnenwegelke, klein nog aan het kapelleken, maar langs de kalsijde groeiend, groeiend met elken boom waarachter hij te voorschijn rees, totdat hij, groot, met zijn wandelstok in de hand om den hoek stapte en het huis binnentrad.

De keukendeur ging open.

— Dag Anneken.

Het hoogrood zijner kaken en zijn guitig lachend gezicht deden vermoeden dat hij 's morgens te Hoogdorp, onder het hanenpreuven, meer dan een glaasje had gedronken. Dan, het zat hem niet leelijk. Zijn knevel hing los neder en zijn oogen stonden vriendelijk blauw.

— Ga zitten, droevaard, zei Anneken, en ge krijgt geen drank, hoor!

— Ook wel, jokte hij, en schoof naderbij.

— Kijk, ge waart gelijk aan het lezen. Wat hebt ge daar voor een boekskén?

Hij greep er naar, maar speelsgezind rukte het meisje het weg, verborg het achter haren rug, en, schelmsch dreigde met opgestoken vinger.

— Eerst vragen.

— Toe, toe, laat zien!

— Stoute jongen, hoe zegt men? Eerst asjeblief...

— Asjeblief, daar.

Nu legde zij het boekje op tafel. Zachtjes weerde hij haar hand van den omslag af:

Vichy Etat. Eaux minérales.

Het was een fransch reklaamschrift met prenten.

Op de eerste bladzij stond afgebeeld een dikke goelijke heer, zittend, met opgeblazen wangen en een begin van kaalhoofdigheid, wien men het wel aanzag dat biertje en wijntje hem, na veel genot en vermaak, nu ook wat leed en leedwezen verschafte; want er grijsde iets pijnlijks in zijn koddig gezicht, en bedrukkelijk wees hij naar zijn voeten. Met een even sprekend gebaar wendde hij zich van de wijnflesch af.

— Ba, zei Miel, 't papier is gewillig.

— Sla maar op, beval Anneken, en rechtstaande, loerde zij over zijn schouder.

Een tweede prent: de buikige lijder verneemt uit zijn krant de wondere gaven van Vichy-Bronwater. Zijn gelaat heldert op: mogelijk zal dit hem van zijn kwaal verlossen.

Ander tooneel: met een zwaar valies staat hij vóór den trein.

Nog een . . .

— Daar komt hij al aan, juichte het meisje. Zie, de koetsier voert hem naar het gesticht.

Op het volgend blad zit de zwaarlijvige uit te rusten van zijn reis. Een bevallige jonge dame reikt hem een glas bronwater, terwijl hij haar dankbaar tegenblijkt.

— Ho, ho, lachte Miel, die kan van geluk spreken. Ik wed, de deern, daar, zal hem beter bekomen dan de vogelwijn.

— 't En is nog niet uit . . . Keer over.

De bladjes vliegen.

Steeds is de man daar met de dame en haar wonderdrank. Telkens vertoont hij zich levendiger, frisscher; zij wordt hoe langer hoe minzamer.

Eindelijk is hij volkomen genezen: een flinke, kranige vent. De jonge vrouw biedt hij zijn hand aan, welke zij niet weigert.

— Daar moest het wel op uitloopen, schertste Valke, deels beschaamd, deels blijde, omdat hij zoo aardig beetgenomen is. Want dat Anneken alles met inzicht gedaan heeft, staat bij hem vast.

Hij doet alsof hij het boekje wou toeslaan.

— Zoo niet, zoo niet. Nu moet gij het einde zien.

En het slottafereel strijkt ze, liefdevol monkelend, voor hem uit. Een gezellige huiskamer. Bij zijn aanbeden vrouwtje en talrijke lieve

kinderen viert de matige feest. Vichywater rijst paarlend, en bloemen prijken op den disch.

— Bravo? riep de jongeling onwillekeurig ontroerd. Gij wilt mij bekeeren, gij zult gelukken. Als we trouwen, jong...

Vol verwachting keek het meisje hem aan. Doch de geestdrift week uit zijn stem en half ernstig, half guitig, voegde hij er bij:

— Anneken, 'k ben gek, zoover zijn we nog niet.

XIX

— Tante Klaartje, tante Klaartje!

— Welkom, meter, zei Warden hartelijk en drukte het kloeke meisje de hand. Ge lukt het met het weer.

— Ja 'k, nietwaar?... Hoe is 't met Stina? Sprak ze, wyl Sylvie Kardoens haar kwam ontlasten van paletot, regenscherf en kabaas.

Dan, geheimzinnig, als voor haar zwager alleen:

— Proficiat, hoor.

Steeds geweldiger troepelden de kinderen om haar, dringend, stootend, rukten aan haar armen, klampten zich vast aan haar nieuw blauw kleed. Wat een doendigheid! Joostje waggeldanste, zijn krullekens mee... En de stemmekens gingen:

— Tante Klaartje, we hebben een kindje gekocht.

— Zoo'n schoon, schoon, klein knechtje.
— 't Ligt bij moeder op de voute.
— Neen, 't slaapt in zijn wieg.
— 't En kan nog niet spelen, zijn voetjes
zitten in een zak.

— Maar 't kan zijn oogkens al opendoen;
schoone blinkende blauwe oogskens.

— Ja, ik heb het gezien.

— 't Is zulk een deugnietje; het heeft al twee
keeren geschreid, in den hoop stond klaar, over-
rompeld, overschreeuwd, glimmonkelend, doch
niet verlegen.

Zij wist alles en meer: het broerken kwam
uit den hemel; het moest nog gedoopt worden;
en zou Janneken heeten. En zij moesten het
gaarne zien; het was een braaf engelken; en
het had suiker meêgebracht voor allemaal, een
heele doos.

Dit zeggend opende Klaar haren kabaas, en
deelde uit, met twee grepen tegelijk.

Lotte, de zware vroedvrouw, schoof deftig
binnen.

— Stina's zuster zeker? sprak ze fluisterend,
en met haar hoofd wenkend:

— Kom eens kijken. 't Is de moeite waard.
Toe, klim maar voor.

— Stina, riep ze van ver, 'k ben hier met
de meter.

Een vreemd benauwenden, toch verheugenden
indruk onderging de binnentredende bij het zien

van al dat wit: de reingekalkte muren, het vernieuwde met blauw lint versierde wiegje, het versch linnen op de bruine bedstede. Voelbaar hing het in de kalme lucht dat hier iets wonders gebeurd was; en het hart der maagd klopte geweldig bij dit bewuste verder dringen in de heilige mijsteries des levens.

Dat roze wichtje daar zou haar eens meter noemen en de moeder van het borelingsken was haar eigen zuster, die ze nog thuis geweten had, een jong meisje als zijzelf. Nu lag ze hier in blank gewaad op het zachte kussen, rustig zoet, na last en wee, verbleekt, vermagerd, maar verjongd, vermooid, met stillen glans in de oogen. Week schenen haar wangen bij het vaste vleesch van Klaars hoogroode kaken, en haar platgekamde haren blonken in het melkwitte mutsken, zwartbruin. Ze was al teerheid, al minnelijk geduld en vroom geluk.

Blijbevend stak zij haar beide handen uit en Klaas liet de slappe vingers in haar harde palmen rusten.

— Hoe gaat het, Stina? vroeg ze met zoo-veel opgeruimdheid als een opkomend gevoel van teerheid het haar toeliet.

— Goed, dank u ... en thuis?

— Allen gezond, hier ook, naar ik merk.

De kraamvrouw knikte tevreden.

— Hebt ge uw metekind al gezien?

— Kom, toon u, dikke vent! zei Lotte die

het gebundseld wichtje uit zijn wieg had genomen, en, nadertredend, zijn bloedroode kaken met haar lippen oversmakte.

De Meter moest het pakken en zoenen.

— O, wat een schoon kletsekoppeken! riep ze het dutsken aanlachend. En kijken dat hij kan! Een stralebie!

— Heele gansch het hoofd van zijn vader, vindt ge 't niet? sprak Stina, goedig fier.

— Ja maar, uw oogen heeft hij, lijk al de jongste.

Klaar reikte het nog eens de moeder toe, en gaf het dan terug aan de vroedvrouw, die het moest gereedmaken voor den doop.

Aan de trap kwam Rik roepen:

— Vader zegt dat ge u moet haasten. Nonkel Miel is daar met de cieze.

Haastig het kind zijn kanten mutsken aangestroopt; het oudgediend wit mantelken omgeslagen en met een, stelt het goed' van Stina, traden Lotte en Klaar de voute beneden.

Warden stond ook vaardig, verschgeschoren, in 't zwart. Stellig had hij zonder missing kunnen optellen hoeveel maal hij die sleetlooze oude kleederen had aangehad. Plechtig schreed Lotte voor, eveneens in het zwart, met speierpaarlen in haar muts en haar wijdplooïgen kapmantel aan, waaronder ze den doopeling geborgen hield, grootsch in de overtuiging van haar onmisbare belangrijkheid.

Miel, gedost in een fijn nieuw pak van steedsch fatsoen, wachtte in het rijtuig, Het was al wel, docht het hem, dat hij het peterschap aanvaard had en den vos ingespannen voor die gewillige armoelijders met hun eeuwige kinderen. Zooveel hij kon, bleef hij er buiten het huis. Het zicht van Klaar, één bos en ál kracht, deed hem waarachtig meer plezier.

De gastjes, stiller geworden en gapend in het deurgat staande, zagen hoe zij één voor één in de cieze klommen, eerst Lotte met het kindje, dan hun vader — beide kropen achteraan — vervolgens Klaar die, geholpen door den hoffelijken peter, post ging vatten naast hem.

— Alles in orde? hu!

Een zweepslag, en ze zetteden aan.

Veel bekijks hadden ze onderweg. Want landsche menschen, niet veel gewoon, zijn uit hun aard nieuwsgierig. Miel Valke kon het weinig schelen; hij had er zijn deun in: hij voerde immers een flink gespan, zat naast een prachtige deerne en zelf mocht hij in de oogen komen. Klaar, vreemd hier onder al die blikken was blij, preusch, en lichtjes beschaamd. Gretig luisterde het van nature geestige meisje naar 's jongelings vroolijk gepraat. Wat kwaad stak er in? Was hij niet de peter, van aangetrouwde familie, en vriend van vroeger? Wel meer had hij verteld, in den roottijd, thuis. Ze kon er niets aan doen maar een bedekte hoop ontkiemde in haar hart.

Onverschillig, door ondervinding wijs, scheen Lotte op dit toevallig speelsch gevrij niet te letten. Warden echter, die zijns ondanks, alles moest zien en hooren, en overigens zijn broër maar slecht kon verdragen, vond het een onbetamelijk dwaas vertoon en had moeite om zijn ontevredenheid te verkroppen.

In de kerk, bij de doopvonte, ging het minnarijtje stiller doch stadig voort. Klaar, alhoewel ingetogen en aangedaan, door de eenvoudig heimelijke plechtigheid in het ledig ruime, duistere gebouw, waar ze de eerste maal een kind tot geestelijke moeder verstrekte, was niet heelemaal zonder verstrooidheid; en terwijl de grijze paster, door den koster bijgestaan, gebeden prevelend, zegenend, doopend, het kleine schreierken dat de vroedvrouw sussend vóorhield, ontheidende en tot kersten maakte, kon ze aan de verleiding niet weerstaan onderop aleens een vluchtigen blik te wërpen op den pronten peter, die geen aandacht had tenzij voor haar. Uit staal peinzen en diep droomen rees als een zacht benevelen voor haren geest, en onwillekeurig zag ze, op dien mistschijn, haar eigen terug aan de zijde van dien man, eveneens in de kerk, doch hier niet bij de vonte, ginds vooraan, hooger op het altaar, en daar legden ze beloften af, niet voor een ander, maar voor elkaar.

Gedurende den doop had de zoon uit het Gemeentehuis den vos vastgehouden. Bij het ver-

laten der kerk trok Wardens volk er stoetsgewijze naartoe. Het regende gelukwenschen. Klein Janneken moest herhaaldelijk getoond worden en op zijn gezondheid werden een paar kommen witten en rooden wijn, met suiker en citroen geledigd. Milder peter was daar in lang niet geweest. Ook toen ze naar huis reden, waren ze tamelijk verwarmd. Tusschen de jongelieden werd het gesprek al levendiger, de verstandhouding al grooter, en Miel Valke gedroeg zich op den duur zoo gemeenzaam als kwam hij met een lieveken van de kermis. Het ging over zijn kout. Wardens schaamtegevoel sloeg over tot wrevel en toorn. Welhoe, Stina's zuster!... Het kookte in zijn binnenst. Evenwel hij sprak geen woord, maar wachtte naar een gunstig oogenblik om los te donderen.

De terugtocht duurde hem vreeselijk lang, en thuis aan tafel, onder het maal en na den eten, hield hij eenbaarlijk de hangklok in het oog.

Eindelijk werd het tijd voor Klara's trein.

Terwijl Miel voor het gespan zorgde, nam het meisje afscheid van haar zuster, van Lotte en de kinderen en meende ook haar zwager de hand te drukken, doch Warden zei:

- Ik rijd meê naar de statie. Ik mag toch wel?
- Waarom niet? lachte Klaar.

Miel moest er anders over denken, want hij keek vreemd op toen Warden de cieze opschreed en weer achteraan ging zitten.

— Neem het mij niet kwalijk, peter, sprak het meisje over de voorbank stappend. Warden is zoo goed mij gezelschap te houden; ik mag hem toch niet alleen laten.

— Doe maar, grijnsde de jongeling. Hij is u nader dan ik.

Nijdig klapte de zweep en het rijtuig rolde.

Miel zat daar, schijnbaar onverschillig, als een koetsier die vreemden vervoert.

Binnen wisselden ze af en toe een klein woord, maar bij het djokkend gerucht, kon het gesprek niet vlotten. En elk viel aan het peinzen in zichzelf.

Zoo kwamen ze toe.

Het deed de steeds minzaam gebleven Klaar zonderling aan dat van beide broeders Warden thans de gespraakzaamste werd; ja, het docht haar dat er iets als spijt of spot lag in het bitter monkeren van den jongste, die zich toch al den dag overvriendelijk had gedragen. Was het hem dan geen meenste geweest? Deed hij zoo lief-talig tegenover elk meisje? Had zij, buiten haar toeleg, hem wellicht misdaan; of was hij boos omdat zijn broër meekwam? Dan, achterdocht overviel haar; ze voelde zich ongelukkig als een kind wiens kaartenhuis instort eer het half opgetrokken is...

Amper was de trein uit het zicht, of de Valkes reden terug.

En nu begon het tusschen beide.

Miel wierp een opgerookte cigar weg, en viel uit.

— Dat hebt ge van die getrouwden! Ze kunnen niet verdragen dat jonge menschen wat verzet hebben.

— O 'k doe, man, sprak Warden vinnig tegen; maar 'k zie altijd waar, wanneer en met wie.

— Dacht ge misschien dat we den weg zouden missen?

— Ge liept vandaag al genoeg op de verkeerde bane.

— Hebt gij niet gevrijd? snauwde de jongste.

— Ja 'k om te trouwen.

— 'k En ben zoo dwaas niet om met de eerste de beste hals over kop in de armoe te springen.

— Met de eerste de beste? 't Is mijn vrouw haar zuster, hoor!... Pas op uw woorden.

— Ik pas op mijn daden.

— 'k Zou beschaamd zijn.

— Moest ik onbeleefd zijn?

— Ge moest haar met vrede laten; en haar geen blauwe bloemkes opsteken. Zoo'n braaf jong, ze is veel te goed voor een flierefluiter als gij.

— Ge moet het haar zeggen.

— 'k Zal.

— Best zoo. Anders kon ze nog van een hoveken droomen, ha ha!

— Ge hebt het op mijn trouw, he vogel!

't Is nu geen dag om te twisten; maar ik raad u aan dat nooit meer te herhalen. 'k Ben getrouwd uit goesting, en wel getrouwd. 't Is te wenschen dat gij niet slechter vaart.

— Ik woon nog op de Vliekaart!

— Tracht er lang te blijven.

— 'k En zal er niet afkomen om mij te verminderen.

— Ik hoop het voor u.

— Zeer dankelijk, gekte Miel, en daar ze aan den Scheiweg gekomen waren hield hij zijn paard in.

Warden stapte uit.

— Tot dat ge nog een peter vandoen hebt, greette de Vliekaartheere en, meteen, bracht hij den vos op een draf.

Warden staarde hem een wijle na:

— Een hoveken, gromde hij, als die zijn leven lang een hoveken kan bestieren, zal 't wel zijn!

XX

Een stille kille morgen was het dat Warden Valke naar de Leye reed, met zijn eigen vlassen Groen op het stuk verkocht hij niet. Zijn opbrengst bewrocht hij liever zelf, omdat het profijtelijker kwam, en hem en zijn volk bezigheid en brood verschaftte gedurende den langelangen winter. Want al kwam hij van een groot hof, hij schaamde

zich niet zwingelend in het stof te staan, en zijn opkomende zonen mochten aleens helpen draaien aan den molen om van jongs af te leeren wat arbeid is.

Wat verschil bij de vorstelijke leveringen der groote boeren! Op twee wagens lag alles hier geladen. Vooraan bewoog Kardoen een laag smal voer dat Lieze alleen kon trekken; en daarop volgde een zwaardere vracht met de roode ruïns van de Vliekaart. Warden en Joost stapten er koutend nevens. Joost kon er desnoods gemist worden; immers bij de paarden waren Kardoen en zijn meester mans genoeg. Doch eigenwillig, trok hij telkenjare mede. Het was een van zijn goede gewoonten geworden, en thans had een bijzondere reden om er niet van af te zien. Hij verlangde zijn hart uit naar Roos.

Sinds zijn laatste schrijven waren twee groote maanden verstreken. Wat bekommernissen had hij doorleefd, dien tijd, wat al angsten uitstaan, zwijgend en opkroppend! Het zou hem zoo'n verlossing zijn dat alles uit te storten in een medevoelend gemoed. En zijn edele vriendin, die het ergste te doorworstelen had, zou ze nog dezelfde zijn, vroolijk, rustig en sterk voor het leven? Werd ze nog immer lastig gevallen en heerschte er vrede op het Withof? Was ze niet droefgeestig geworden, lijdelijk gelaten in pijn-doende verdraagzaamheid? Hadden strijd en verdriet haar heldere wezen niet verduisterd.

en zou hij in haar schoon gelaat geen sporen ontdekken van ingehouden, feller folterende smart? En wat moest hij haar thans zeggen, hoe troosten, wat raden? Hij hoopte heimelijk alles zou nu uit zijn met den leelijken, kouden Winter. Kon het maar Lente worden en Zomer! Als de dunne korst ijs op de grachten, die straks wegdooien zou voor de warmer rijzende zon, moest de kille beklemming van hun hart los gaan en verdwijnen in den rassen stroom van betere dagen.

Maar een hofstede, een hofstede! Een thuis voor hun liefde! Helaas, nog niets in het verschiet . . .

Heele einden weegs sprak Warden geen woord. Hij had het in de gaten dat zijn broër aan het droomen was, en liet hem liefst aan zijn gedachten over.

Toen ze aan het Brusselken uitspanden, was het al bij den noen. Klaar en haar zusters hieten hen welkom, en, terwijl de eerste de gasten leutig aan den klap hield, ijlden de andere in de keuken om inderhaast nog een en ander gereed te maken.

Met rooi hadden ze gedaan met eten, of Frederik Lazore, die van hun komst gehoord had, trad de herberg binnen. Hij zag er zoo ernstig uit dat Joost onwillekeurig verschoot.

— Djeemeniskrene, wie dat we hier hebben, zei Warden, we waren tewege naar 't uwent.

— Ik weet het, antwoordde Frederik, maar het verveelde mij op goe kennissen te wachten als ik hen kon tegemoet gaan. Klaar, breng ons elk een glas bier, en laat me in de kamer met Joost; ik zou hem geern alleen spreken.

— Het docht me lijk, sprak Joost, wijl Klaar, gedienschtig, de dubbeldeur openstak en de twee vrienden doorliet.

Kardoen dronk in één zwelgen zijn pint uit, en ging.

Warden vond nu een gepaste gelegenheid om Klaar een en ander te vertellen nopens zijn jongsten broër. Haar stichten of aanstaan deed het niet; want ze werd beurtelings rood en bleek.

— Hoe is 't godsmogelijk, hoe is 't godsmogelijk? zei ze gedurig.

— 't Spijt me dat ik dit moet zeggen van iemand uit mijn huis, sprak Warden. Maar 't is mijn plicht u te waarschuwen, en ik doe 't.

— 't En is op geen kouden steen gevallen; verzekerde Klaar. Ha, die liefhebber! Wat denkt hij wel? ...

Dan opeens, openhartig:

— k Ben blij dat ik geen woord te veel gesproken heb.

— Gij 'n zult er toch niet om treuren? lachte haar zwager.

— Een verloren is tien verkoren! schertste ze terug.

— Bravo! Dat 's goed! riep Warden, en

buiten was hij bij zijn knecht en de paarden.

In de gelagzaal hoorde hij het meisje de stoelen verschuiven en helderop een liedje zingen.

— Dat 's goed! mompelde hij weder en knikte voor het venster...

Niet zonder angst had Joost Valke den vader van Roos in de kamer gevolgd. Wat mocht Lazore zoo gewichtigs te melden hebben, dat hij zich den tijd niet gunde om een stoel te nemen?

— Joost, begon de boer van Withof, met de deur in huis vallend, zijn we goë vrienden?

Valke bezag hem verbaasd.

— Vrienden? Maar, Frederik, ge twijfelt er toch niet aan?

Het klonk vast als een handslag.

— Hewel, zei Lazore, ge kunt me een grooten dienst bewijzen.

— Ik zal het doen, als het in mijn macht is. Doch, hoe vraagt ge me dit hier, en niet in uw huis?

— Mijn dochter mag er niet bij zijn.

Joost werd bleek. Krampachtig omklemde zijn hand de leuning van een stoel.

— Luister, ging Lazore voort, hier is de zaak. Roos wordt ten huwelijk gevraagd; sedert maanden. De man is haar weerd; en ik heb mijn toestemming gegeven, meenend dat zij in den hoogsten hemel zou zijn. Doch zij weigert.

— Zij weigert? herhaalde Joost, werktuigelijk.

— Ja, zij weigert, uit louter koppigheid. 't Is

den eersten keer in haar leven dat ze niet meewil. En zeggen en helpt niet. Misschien zal ze naar een goe kennis liever horken als naar eigen volk . . . Joost, zou-je gij Roos niet kunnen overhalen?

Roos overhalen om met een ander te trouwen! Neen, wat de Vliekaartboer ook vreesde, aan dien slag had hij zich niet verwacht.

— Maar, Frederik, sprak hij, zenuwachtig; is dat wel mogelijk? Gij weet, voor u zou ik alles doen. Doch raad geven in deze kiesche zaak kan, noch mag, noch durf ik. En gij zelf, gij zult toch uw dochter geenen staat doen aangaan tegen haren zin?

— Dwingen en zal ik haar nooit. Maar een vader moet het welzijn van zijn kinderen ter herte nemen; en als zij zelf hun bate niet willen inzien, moet hij alles in 't werk stellen om hun oogen te doen opengaan . . . Duizend redenen zag ik voor dien trouw. Roos vond er geen tegen. Toen peinsde ik in mijn eigen, dat ze ievers verkeerde in den duik. Ik heb er naar gespeld; maar niets gehoord. Dan heb ik aangedrongen, zonder kwaadheid, haar voordeel getoond, bijna geknezen; maar wat ik zei of deed, 't was olie op 't vier.

Zwijgend staarde Joost ten gronde. Lazore vervolgde.

— Degene die achter mijn dochter komt, is Leander Breemeersch, een jongen van goe volk,

welhebbend, en wien nog veel te verwachten staat. Sedert November boert hij alleen op het Eiland, het hof van Ko Raepsaet, waar Dauwe te zomer van sprak. Een verstandige vent is 't en een werker. Daar en valt niets op te zeggen. Hij heeft een vrouwe vandoen, en God den Heere, aftrek genoeg en te veel. Maar zie-je, hij houdt van Roos, en weer zij hem afwijst of niet, hij en laat zijnen moed niet vallen en blijft aanhouden. 'k Zou er nog een reden van maken, als mijn dochter het minste in hem wist af te keuren. Maar zij zelve getuigt dat hij een treffelijke, deftige jonkheid is . . . En toch en wil ze hoege-naamd van hem niet hooren . . . Is dat redelijk?

Valke vermande zich. Dorst hij met de waarheid niet voor den dag komen, toch zou hij Roos verdedigen.

— Neem me niet kwalijk, sprak hij, maar volgens mij moet uw dochter beter weten wat met haar geluk overeenkomt dan eenig ander mensch, ja, beter dan haar vader. Haar eigen hert moet het hoogste woord hebben.

— Roos is zoon 'n ernstig vrouwmensch, de jonge jaren al lange te boven. Daarbij, 'nen keer getrouwd komt de liefde vanzelf.

Het sneed Joost door het hart.

— Moet zij dan trouwen? riep hij mistroostig. Hebt gij haar niet doodnoodig op uw hof?

— Moeten, neen. Maar 'k zou 't een schande vinden voor eene sterke boerin als zij, een

vrouwmensch in de fleur van haar leven, zoo ze in geen eigen doening kwam, en haren ouden dag moest versukkelen op 't erf van een ander. 'k Zag toch zoo geern al mijn kinderen geplaatst eer ik gansch versleten ben. Ik en ben van de jongste niet meer . . .

Dit zeggend, loosde Frederik een zwaren zucht.

Inwendig moest Joost bekennen dat de Wit-hofboer er inderdaad fel veranderd uitzag sedert den voorgaanden zomer. Vermagerd was hij en vergrijsd; zijn oogen stonden deerlijk dof onder ruwe rimpels; zijn rechte rug begon zich te geven als die van een bedaagden man. Onloochenbaar kwelde hem zuur verdriet.

— Kijk eens, hernam de rootboer. Karel is op zijn zeven en twintigste. Hij heeft kennis met Lene Verschuere van hier tegen. Al drie jaar zoeken ze naar een geschikte doening, want ze'n wachten niet geern tot ik uitscheid. Nu, ge weet zoo goed als ik, dat de hofsteden kwakrijgs zijn, tegenwoordig.

— Ja, ja, beaamde Joost en dacht aan zijn eigen geschiedenis.

— Hewel, ik, oude boer, ik heb het over mijn herte kunnen krijgen, om hun mijn hof af te staan, mits dat ik er blijve zoolang het mij gaat. Dan kan ik altijd zien. Maar eerst, eerst moet mijn dochter verzorgd. Want in haar eigen huis en wil ik haar niet zien staan onder 't gebied van een vreemde. Ge kunt denken hoe blij

we waren, ik en Karel, toen Breemeersch om haar hand vroeg... En nu, God! weer de jongen schoone spreekt of niet, 't is al boter aan de galg... Er is geen doen aan dat jong. Ge zoudt met uw kop tegen de steenen loopen, 't bleef nog eender. Waar moet dat einden? mensch, waar moet dat einden?

Valke ademde zeer zwaar, en, treurig door het venster turend, zag hij van verre den zoon Lazore hangendhoofds de bladerlooze dreef opklimmen naar de herberg toe. Zeker kwam hij vernemen naar den uitslag van hun onderhoud. Joost huiverde: moest die ook ongelukkig zijn?

De deur ging open en schoorvoetend trad Karel binnen.

— Mag ik? vroeg hij.

— Geen belet, zei de Voudenaar.

— Hewel, Joost, heeft vader de zaken uiteengeleid, en mogen we op u rekenen?

De aangesprokene bekeek hem, droef glimlachend, en wendde zijn gelaat weer af. Dan, zijn armen op zijn rug kruisend, knellend, knijpend met zijn vingers, diep in het vleesch, stapte hij driftig overentweer.

— Hewel? herhaalde de oude Lazore.

Joost bleef schielijk staan en liet als moedeloos zijn armen zakken.

— Ach, 'k wilde wel, sprak hij vertwijfelend. Maar, nog eens, wat recht heb ik, een vreemdeling, hier in tusschen te komen?

— Een vreemdeling! berispte Frederik, gij voor ons? Gij zijt te onzent als kind van den huize. Roos houdt danig van u, 'k moet zeggen, als van haar eigen broërs. Wil ze naar iemand luisteren, het zal naar u zijn.

Besluiteloos, radeloos, bleef Valke het antwoord schuldig.

— Joost, smeekte de grijsaard, ik heb mijn woord gegeven . . .

De zoon sprak niet; een vochtig waas betrok zijn blik. Wat Valke daar uitstond!

Plots een zonderlinge glans verhelderde zijn wezen; zijn oogen vonkelden schoon vuur, en zich bekwaam voelend tot groote daad:

— Welaan, sprak hij beslist, 'k zal doen wat ik kan . . . Gaat alle twee bij Warden ginder; ik trek naar het hof om Roos te bekouten.

— 'k Dank u, riep Karel vurig uit.

En Frederik herlevend:

— Dat is gesproken. 'k En had niets anders verwacht van u . . .

Joost had behoefte aan lucht en ruimte.

Het deed hem deugd een poos in het frissche, in wind en zon, te verademem. Die losse hemel, met zijn hoogwijkend blauw, zijn zwaaraanzwelend, rasverwaaierende witte wolken omlaag, en overal stroken en vegen van allerlei vlucht en vorm, was als de spiegel van zijn eigen wild, gescheurd en toch helder gemoed. Rechtdoor ging hij, haastig en gejaagd, met den dood in

de ziel, zijn ongeluk te ontmoet, en hij dacht maar dat de scherpe Leyebruis, blazend van het Noorden uit, hem dat smartwater uit de oogen perste.

XXI

Voor een venster der kilduistere kamer zat de anders zoo vlijtige Roos, lijdzaam op haar eenigheid.

Met haar zwartfluweelen bloese, haar lichtbruin sluitenden rok, waarover een gitsatijnen voorschoot medegolfde, was ze onuitsprekelijk ernstig mooi. Het donkere dier stille fraaie kleedij, sinds maanden haar lievelingsdracht geworden, overeenstemmend ook thans met haar weelig gemoed, en dit van haar rijke, hoogopgekamde kastanjekleurige fijne haren, overschaduwden haar heerlijk gelaat met wonderzachte waardigheid. Haar ronde armen rustten gekruist op haar borst, en mijmerend staarde zij voor zich uit als wie daar ver wil zien. Gelaten droefheid lag in den strengen plooi der lippen en het vochtig waas dat doofde den hellen schijn der oogen tot grijzen parelglans. Om heel haar wezen waarde die zonderlinge moedeloosheid welke, door lang drukken, inwerkt ook op een krachtige ziel...

Stappen klonken over het hof.

Zij wendde ijlings haar hoofd om en een blij verschot doorvoer haar, daar ze in den naderenden man Joost Valke herkende. Zij stond dadelijk op, en ging in de keuken om den binnentredende te verwelkomen.

Hoe gejaagd zag hij er uit! Wat een vreemd bejegenen!

Lichtjes slechts raakte hij de toegereikte hand, als gedwee gedwongen, en in stede van onverhopen vreugde gaf zijn heele voorkomen kwalijk verborgen zorg te kennen en haast om in één loop veel pijnlijks door te ijlen.

— Roos, sprak hij, ik moet u iets zeggen.

Zijn stem beefde, en zijn vriendin voelde ineens dat wat hij haar mee te deelen had, van het grootste gewicht moest wezen, want zijn kalmte scheen gemaakt en niet verkregen dan na lastigen strijd en pijnlijk overwinnen.

Een wijle bleef het meisje sprakeloos. Een hevige angst overviel haar, als het voorgevoel van iets vreeselijks dat in aantocht was en door geen middel tegen te houden.

Dan, haar ontroering poogde zij te beheerschen.

— Kom in de kamer, stelde zij voor. Daar zal ons niemand storen.

Joost ging. Zijn hoofd gloeide als om te barsten. Zijn polsen joegen. Evenwel hij zou sterk zijn, man en meester over zijn hart. Thans was het oogenblik daar om te toonen dat zijn wil steeg boven zijn begeerte, het oogenblik om

voor het levensgeluk zijner geliefde offervaardig het zijne prijs te geven.

In het midden der kamer, bij de ronde tafel, stonden de geliefden daar weder alleen tegenover elkaar, als voor jaren toen zij, in de zalige stilte, voor het eerst ondervonden dat zij de een voor de andere meer waren dan vriend en kennis, en op zijn rondborstige verklaring haar zedig jawoord volgde.

Thans ook zwegen zij, angstig in de ziel, beseffend beiden dat zij, voor een nieuw keerpunt in het leven geraakt, over hun toekomst te beslissen hadden.

En met een bang verlangen keek zij naar hem op.

— Roos, begon hij, daareven heeft uw vader mij gesproken.

— Vader . . . over mij misschien?

Tegen den glans harer zachtwonderende blikken was hij niet bestand, en, grondewaarts ziende, knikte hij bevestigend.

Na kort aarzelen vervolgde hij:

— Hij heeft me gevraagd om bij u aan te dringen.

— Ten gunste van Breemeersch?

— Ja.

— Aandringen, gij? . . . Maar Joost toch . . . En hebt gij toegestemd? Hebt gij kunnen toestemmen?

Een teederheid, wreeder dan het bitterste verwijt, lag in die grievende klacht.

Joost sidderde als een schuldige.

— Ik kon niet weigeren.

— En dit na mijn brieven? Och Joost, dat mocht gij mij besparen. Dat had ik niet verdiend: God, God, 't is te hard!

Al haar smart schreide in dien kreet, en moedeloos liet zij hare handen vallen.

Hij vatte ze.

— Meent ge dat ik niet lijd? . . . Doch wat helpt het dat we morren en opstaan tegen het lot. Ach liefste, iets machtigers dan onze liefde is hier aan het werk. Het gaat om uw geluk en dit van gansch uwe familie. Schud niet van neen, Roos, Alles, alles, heeft uw vader mij gezegd, Karel heeft gesmeekt . . .

— En gij hebt hun gelijk gegeven? onderbrak Roos, en de tranen drongen in haar mooie oogen.

— Tegen mijn hert in, zuchtte de jongman, die door zijn eigen aandoening gewaar werd dat hij zijn woorden milderer moest. Geloof me, ik verweerde me zoo ver ik kon, en trachtte op alle wijzen aan te toonen dat ik mij met die zaak niet bemoeien mocht. Het baatte niet. Ze lieten me niet los. O wat heb ik zwijgend uitgestaan toen ze mij onwillens martelden! Wat moest ik antwoorden? 't Is lastig tegen de waarheid vechten. Eén ding maar hield ik voor mij, het eenige dat ons redden kon.

— Welnu, ik zelf zal het zeggen. Ik zal vader doen verstaan waarom ik dat huwelijk noch kan,

noch mag aangaan. Ik zal hem ronduit verklaren, dat ik van geen ander kan houden, omdat ik gansch van u ben.

Roos sprak met heel haar hart. Oprechtheid lei kracht en vuur in haar eenvoudig woord, dat Joost tegelijk deed opjubelen en terneersloeg.

— Te laat, te laat, riep hij uit . . . Och, mij ook weegt ons zwijgen te zwaar. Niet gij, maar ik moest van den beginne alles eerlijk bekend hebben . . . Misschien . . . ja, misschien zijn we al te bedekt geweest. Doch kan ik nu tot uw vader gaan en zeggen: geef den boer van het Eiland op; ik zal met uw dochter trouwen, ik, die niet eens weet waar naartoe?

Na een oogenblik stilzwijgens vervolgde hij:

— Liefste, ik weet wat ik in u verliezen zal; en toch het moet. Wij zijn geen kinderen; wij zien de wereld zooals zij is. Hebben wij ons geluk gemist, we moeten er over kunnen, en anderen niet in het licht staan. Wilt gij Karel en zijn toekomstige hetzelfde doen lijden als wij? Wilt gij dat hij zijn leven lang zijn zuster doorsteekt dat hij geen weg kan, omdat zij op zijn voeten drukt?

— God beware me, Joost; een ander zal ik ons groot verdriet niet jonnen. Doch wij zijn ook menschen. Als ik te veel ben op het hof, waarom moet ik dan trouwen tegen mijn goesting? Waarom gaat vader op zijn goed niet leven dat ik hem bezorge in zijn ouden dag?

— 't Ware zijn dood. Zijn hert zit in het hof; en al schijnt hij nu verouderd door verdriet, hij is nog zoo goed bewaard. En gij? Zijt gij aan de jaren om u op te sluiten ergens in een klein kluizeken?

— Maar waarom, waarom moet ik hem nemen? Wil vader hier blijven, word vlaskoopman, drijf handel in wat gij wilt, zoek 't een of 't ander bestaan, en ik ga met u tot tenden de wereld.

— Wij moesten daar vroeger aan gedacht hebben. Voor acht jaar was dat mogelijk. Nu zijn we te oud. We zijn landsche menschen, boerenmenschen van kop tot teen. Dat krijgt men er niet meer uit.

— Men kan alles als men wil.

— Misschien, ja... Maar ik mag niet. Ik heb het beloofd. Wat zouden ze van me denken?

— Laat ze denken wat ze willen. 't Zijn onze zaken.

— In geweten, Roos, ik heb het recht niet mijn besluit te veranderen.

— We kunnen dan blijven wat we waren. Ik trouw met u, of niemand en daarmee uit... Gij wilt mij beletten voor u te doen wat gij gedaan hebt voor mij. Is dat liefde? Is dat uw liefde?

Nooit had Joost haar zoo edel, zoo machtig schoon gezien. De vranke fierheid van haar woord straalde in haar blik. Die krachtige,

prachtige vrouw, zoo rijk aan gevoel, zoo onafhankelijk zelfbewust in haar laten en doen, zoo stout voor het leven en zoo gansch voor hem zou nooit zijn eigen worden. O, de gedachte dat hij haar nooit zou bezitten, sloeg hem als de bliksem scheurt door een boom. Maar hij was niet minder moedig. Grootsch groeide zijn trots naast den hare; ook zijn liefde. Aan wat hij het vurigst verlangde zou hij verzaken. De hooggeliefde zou hij leiden in het huis van een ander, voor haar geluk. Op dit lastig oogenblik voelde hij zich bekwaam om zijn levensheil vreugdig op te offeren voor dit van zijn medemensch. Dit zou zijn groote daad worden: en om die te bedrijven, zou hij doen wat anders bij hem niet opkomen kon: hij zou zich klein gebaren en gewoon veinzen om de maagd toch maar te doen omwankelen naar zijn overtuiging.

— Roos, sprak hij beraden plechtig. Ik heb inderdaad een schoone keur van kant gegoid omdat er alsdan nog altijd hoop was voor ons. Nu is die er niet meer, en nutteloos wilt gij hetzelfde doen voor mij. Antwoord rechtzinnig, moest ik mijn woord herroepen bij de Wolfs zoudt gij door langer weigeren uw braven vader in kwelling laten?

Roos verschoot. Haar hart brak en als duizelig wegziggend, omgreep zij den rand der tafel.

— Zoudt gij trouwen met Liza? kreet zij vertwijfelend.

— Waarom niet? sprak hij. Die dochter is wel en deugdzaam en houdt van mij.

— En gij bemint haar? vorschte de maagd, hem vlak in de oogen ziende.

— Ik eerbiedig en waardeer haar. Dat is genoeg voor den vrede en de overeenkomst in een huisgezin.

— Ach, die wijze menschen! klaagde Roos, wijl ze met een opperste krachtinspanning haar schrijnend leed verkropte.

En moedeloos bitter daarop:

— We hadden malkander beter nooit gekend!

Beter nooit gekend! De lieve lippen, die nog trilden van dit wreedste woord bij lastig scheiden, zou hij nooit, nooit meer zoenen; in die reinzachte oogen, overschoten thans van weeken weemoed, zou hij nooit meer staren als in zijn schoonsten hemel. Hij had het kunnen uitgillen van pijn; als een kind had hij zijn hoofd willen neerleggen op haar borst, en snikken en schreien totdat de hand, die hem den doodsteek gaf, weer moederlijk aaide.

O die laatste onmenschelijk zware strijd!

— Hewel, Roos, vroeg hij schijnbaar bedaard; wat zijt ge van zin? Laat u gezeggen toch, en kun wat ik kan voor het welzijn van velen.

— Ach, gij zijt allen, allen tegen mij, kreesch zij. Wat moet een arme vrouw anders dan toegeven?

— Dus?

— Doe met mij wat ge wilt; ik ben een lam.
— Zult gij 't aan vader zeggen?
— Vandaag nog... het kan maar gedaan zijn... God, God, wat een mensch al moet uitstaan!

— Mijn droeve zending is uit. Roos, wat er later ook gebeure, geloof dat ik alles uit zuivere vriendschap gedaan heb. Heb moed en vergeef.

— Ik vergeef, maar vergeten zal ik nooit.

— Vaarwel, Roos.

Het was hem te machtig. Eensklaps brak hij in snikken uit, en twee heete tranen barstten uit zijn oogen, daar hij de hand der deerlijk schreiende omvat hield.

Zij wendde haar gelaat af en dorst hem niet bezien.

— Leef gelukkig, gij, ik word het nooit.

Joost Valke voelde haar vingers koud in de zijne. Het scheen hem of hij ze brandde en heiligschennis pleegde. Hij liet ze los en, zonder nog een woord te uiten, ontvluchtte hij het huis, geknakt, vermorzeld.

Roos leunde tegen den muur en krijschen was krijschen.

XXII

Toen Joost Valke dien avond triestig thuiskwam, stond de groote boerekeuken in rep en roer. Mandus slofte gedurig overentweer, van deur

tot deur, van schof tot schof, openrukkend, toesmijgend, nijdig vernibbeld.

Bij de zware tafel zat Theresia, vol ondragelijk verdriet met een brei slap in haar handen, en deed geen steek. Haar oogen waren roodgeweend. Boutstil daar, vóór de donkereiken hooge wandklok, stond Miel, met doodsbleek en norsch gelaat, kwansuis verdiept in het nagaan van het eentonig tikkend spel des koperen slingers. Zijn handen, kruiswijs liggend op zijn rug, wreef en wrong hij met drift ineen, en van tijd tot tijd stak hij de schouders op. Knechten noch meiden vertoonden zich, en geen kat roerde.

In stomme verbazing aanschouwde de binnengekomene dit vreemd tooneel.

— Wat scheelt er hier? vroeg hij streng.

Een grommen van Mandus, een gesmoord snikken van Theresia, van niemand een antwoord. De jongste stond heelegansch naar den muur gekeerd, thans echter niet meer tartend stout, maar gebogenhoofds, eerder beschaamd dan onverschillig.

— Spreekt, wat gaat er om? herhaalde Joost.

Theresia bracht haar schort aan haar oogen en Mandus meesmuilde...

— Ik heb Bertha moeten doorzenden, zei de boerin. Joost schrok heftig op...

— Wat hoor ik? Het is toch geen waar?

— Waar genoeg, grinnikte Mandus.

De Vliekaartheere, een stroowisch weg-

schoppend, stapte driftig door de keuken.
Joost begreep.

— Waar is Bertha? vroeg hij.

— Op haar kamer, zei Theresia.

Joost wendde zich tot den jongste:

— Gij, naar boven!

Vol ontzag voor den boer liet Miel het zich geen tweemaal gezeggen en zonder goenavond te wenschen sloop hij naar zijn kooi.

Nauwelijks was hij den zolder op of een andere deur kraakte open en de meid bracht haar vrank gezicht en een deel van haar goed in twee grauwe handdoeken geknoopt de keuken binnen.

Ze gebaarde van niets en stelde haar pakken langs den muur, gereed tegen 's anderdaags.

— Is het daar al? vroeg Theresia.

— De rest ligt in mijn koffer.

— Dien zullen we u bezorgen, zei Joost.

Waar moet hij naartoe?

— Naar mijn moeders.

— Morgen zal hij er zijn.

— En mijn geld? eischte Bertha stout.

— Betaal haar een dubbele maand, gebod de boer.

Haastig haalde Theresia een groflijnwaden beurs uit de kast, en telde daaruit, in twee roten, tien vijffrankstukken op het dischberd.

— En papieren moet ik ook hebben! vervolgde de weggezondene.

— Ge zult hebben wat u toekomt. Van avond kunt ge hier eten en slapen. Morgen vroeg vertrekt gij, en als gij niet gauw een post krijgt, en uw moeder iets te kort heeft, ge moogt altijd haar of iemand anders naar hier zenden. Maar gij en zet er geenen voet meer!

Voor het slapengaan werd er weinig meer gesproken. Bertha, het ledigzitten ongewend, verrichtte haar dagelijksch werk als was er niets gebeurd. Joost liet haar begaan en Theresia keek opzettelijk elders heen. Mandus zat inwendig te veunzen en te gloeien. Zij ademden, bij den houtreuk van het uitgaande vuur, als in een mufte, verdossen lucht en verlangden allen er uit en alleen te zijn, om te rusten zoo rust mogelijk was.

Voor de eerste maal op de Vliekaart werd er niet in gemeenzaamheid gelezen; en wanneer Joost Valke, van menschenoogen verlost, machteloos voor zijn ledekant knielde, schoot het gemoed hem vol. Geen van buitengeleerde woorden wilden hem uit den mond, geen eigen vrome gedachte rees tot een beter gebed... De dood in zijn hart, de vrede uit het huis, de schande erin... Zijn reine dagzon gezonken in een vuilen poel. God! dat was te veel, dat was te veel!

— Roos, ach Roos, kreunde hij, en afgemat borg zijn gelaat in de witte bedsprei.

Geruchten vliegen rap. Elk vangt ze gretig op en werpt ze voort. Alzoo verspreidde zich het nieuws van den aanstaanden trouw van den Eilandboer met de dochter van het Withof, als een loopend vuur over heel de streek, tot Voudene toe. Immers, op den armen buiten wordt, om zijne zeldzaamheid, het huwelijk van een groote nog drukker besproken dan een ongeluk of een sterfgeval. Doch al hebben nijd en afgunst dan steeds een en ander op te halen, uit te vinden en af te keuren, nog feller slaan de tongen wanneer na jaren vrijens een burgermeisje blijft zitten of een boeredochter in schande komt. Dan is het een vezelen, een mompelen, een gedempt praten van hier-gezeid-en-elders-gezwegen, een kicheren, een lachen, een schateren in de wiestersreken en op de hoeken der straten, een luid voortbabbelen en bijdoen tot het, aangezwollen, mondsgemeen wordt en tot schandevreugd van buurvolk en beste vriendjes her- en derwaarts uitgebazuind. Tracht dan maar geheim te houden en met beloften of bedreigingen de menschen mondsloten aan te doen, uw eigen knechten of uw eigen radde woorden hebben het uitgebracht; het is weg en met geen peerden meer na te rennen. Hoe hooger in aanzien, hoe dieper men wordt neergesleurd;

achterklap is kieskeurig, en aan de schoonste namen knaagt de jaloerschheid liefst.

Ei, wat werd er nu al verteld op de kappe der Valken. Wie de schuine zaak aan het klokzeel had gehangen, zou geen droes meer ontdekken, evenals bij zware hagelvlagen niemand weet waar de eerste steen gevallen is. Echter nog zat Bertha zonder post bij haar moeder thuis, nog was zij in haar ouden dienst niet vervangen door Ursula, het weeuwken van Ivo den metselaar, en haar bleeke dochter Barbeken, of de kwezels en de klappijen vonden er hun troostelijken deun in om haar geschiedenis draad bij draad uit te spinnen en hoog op te hangen in het zicht van elkendeen.

En Siska's dochters wisten het, en Febronie Beyls, en Lisa Wolf en Adrienne Couvreur, en de asscheraapster en het rijkemanskind, mevrouw van den barbier en de meid van den paster, heel Voudene en veel dorpen er rond. En ook Hoogdorp zou het vernemen en Anneken Goorkies.

Arm zwartoogje! De plagers bleven niet uit om haar in hare toonbank met de onaangename waarheid te treiteren en te vertoortelen. Doch ze wilde vaste zekerheid hebben, ingelicht worden ter plaatse zelf.

Daarom trok ze, op een mooien morgen, haar stoute schoentjes aan en stapte over de zonnige baan naar Voudenedorp, om er bij den brouwer

Couvreur wat flesschen extra-bier te bestellen en meteen de praatzieke mademoiselle Andrienne in haar fraaiste fransch te hooren spotten en spitsig te zijn. Eilaas spitsig was ze genoeg, en haar venijnige angel drong zoo recht, zoo diep in het hart van het weeke kind. Ze rilde van pijn telkens en telkens een nieuw prikkelen een nieuwe wonde stak. En ze bleef luisteren naar nog en meer, naar alles en het einde.

Met gebroken ziel kwam ze vandaar terug, zonder macht, zonder moed, schreiend schier langs de opene straat.

Wat gaf het haar dat de zwartgroene korens in wind en zonedans wiegewuifden als slap lisch of weelderig grasgewas? Kon zij genoegen vinden in het nagaan hoe over de platgerolde bruine vlasgaards de jeugdige plantjes den mullen grond doorpriemden en preusch twee blauwlobbige bladjes openplooiden, rond en raal? Voelde zij het zwellen der levenssappen in de twijgen der olmen die rijker kruinden bij het springen van botten en zwachtels? Zou zij volgen de zwijmelvlucht der snelle zwaluw? Zwierde zij, met de laaienden leeuwerik, jubelend de blanke wolken in en de blauwe hooge lucht? Wist ze overal de Lente met kracht en liefde in triomfantelijken aantocht komend over het land, en leefde ze mede de sterke feesten en gouden vreugden in haar vurig jonge gemoed?...

Ach, haar hartje was dor, stil, krank; en zang

en kleur, en Lente en niemand kon haar ge-
nezen . . .

— Anneken, Anneken, klonk het opeens; en op den eenzamen weg stond Miel Valke vlak voor haar.

Het meisje schrikte door heel haar lijf en haar oogen trokken in hun kassen terug, brandend met matten glans. Ze had willen schruwelen, willen vluchten, maar kon noch het een noch het ander.

Hij was insgelijks bleek, ontdaan, en, toen hij weer zou spreken, beefde hij zoo zeer als een riet.

— Anneken, klaagde hij stokkend; gij weet het al, nietwaar?

Zij keek hem vreemd in de oogen als ver-
dwaald en onverschillig.

— Wat zou ik weten? zei ze toen.

En of ze geen antwoord verwachtend was, blikte ze grondewaarts over de blinkende velden, ver van hem weg.

Hij jammerde:

— Gebaar niet dat ge mij niet verstaat. Martel mij niet, Anneken, ik lijd al genoeg. Door mijn schuld, door mijn leelijke, dwaze schuld. Ho, ik verdien slagen!

Weer mompelde het meisje:

— Ik trek me niets aan. Wat ken ik uw zaken?

— Mijn zaken! ach! Maak me niet razend van spijt en speel niet met mijn hert. Zeg liever

dat gij alles weet, dat ge naar hier gekomen zijt om alles te onderzoeken. Roep dat ik een valschaard ben en een steitniet. Klets, spuw mij in mijn aangezicht, maar blijf niet zoo onmensschelijk koud.

— Wat komt ge *mij* aanspreken? Zei Anneken streng. Op de bloote baan nog? Ziet ge dat huizeken, ginder achter de meerschen? Bertha's moeder woont er. Daar is uwe plaats.

En met opgestoken vinger wees ze hem de kortwoonst.

— Wat heb ik gedaan! Wat heb ik gedaan! kreet de jongeling, vol misprijzen voor zichzelf.

Dan met de tranen in zijn oogen en haar smeekend aanziende:

— Vergeef me, liefste . . . Ik ben gevallen, ja, maar ik zal opstaan . . . Bij al wat er hoog en heilig is, ik zweer het u, het zal me nooit meer voorvallen. Was ik slecht, ik zal boeten, herden wat ik moet. Ach, Anneken, 't deert me nog meest van u, die onschuldig zooveel moet afzien.

— Het moest u nog meer deren van die arme sloor die ge voor alle menschen in schande hebt gebracht.

— Om Godswil, noem haar niet meer. Daar is niets gemeens tusschen mij en haar. Zij zelf wil niet dat ik nog groete.

Anneken bloosde bij dit woord; evenwel hoezeer zijn openhartige bekentenis haar ook griefde, toch voelde ze daardoor zelf als het

ware medelijden met hem. En waar medelijden nadert, blijft vriendschap niet ver.

— Anneken, Anneken.

Niet langer weerde zij zijn zachte hand met afschuw van haar schouder. Zoo dikwijls had ze daar gerust, in zoete stonden. Haar lippen lispelden: laat me gaan, ik moet weg. Haar oogen zeiden: spreek op, ik luister.

— Liefste, begon hij opnieuw, en allengskens geraakte zij ganschelijk onder de bekoring van zijn ronde, rijke stem; liefste kan ik het helpen dat ik fouten heb? Dat ik los ben en ongelijk? Gemakkelijk om te leiden en te verleiden? 't Is mijn ongeluk . . . Maar zoo een vaste hand mij hield, ik ben zeker, ik zou deugen als de beste . . . Gij, Anneken, moogt me niet wegstooten, gij moet mij steunen en bijstaan. Een schoon woord van u en ge doet met mij al wat ge wilt.

— Kan ik? zuchtte het meisje, al meer en meer ontroerd. Kan ik, nu nog?

Gij kunt en gij zult, sprak hij overtuigend. Gij zijt de eenige die macht op mij hebt, omdat gij de eenige zijt die ik geern zie. O wees me nog eens goed, laat alles dood zijn en vergeten. Spreek, mag ik hopen? Of zult ge mij overlaten aan mijn verdriet en doen worden wat ik niet zijn wil?

Anneken weioogde en kon zich niet meer bedwingen.

— Voor eenen keer, zei ze, laat ik het zoo . . .

Ach, Miel, Miel toch, wat heb ik uitgestaan!
Hij vatte haar beide handen en drukte ze dankbaar droef.

— Och, ik heb het niet verdiend.

— Tracht het te verdienen, troostte zij, teeder.
Zult gij?

— Ja.

— Dan spreek ik er nooit meer van. Gedraag u deftig en gij zult weer in achtiging komen.

Hij knikte nederig, gewillig.

— Nu, Miel, moet ik naar huis, zei ze, en, even omkijkend, gelukkig heeft ons niemand gezien. Dag, jongen, en vergeet niet wat ge mij beloofd hebt . . .

— Voor mijn hoofd niet . . . Anneken, dank, en tot varings!

Ze was reeds gekeerd. Maar als de schoonste muziek ruischte haar die galm na.

XXIV

Paaschweke, wind en zon, goed weder voor de waschte.

In het schotelhuis van de Vliekaart staan Ursula en Barbeken blootarmig aan de kuip. Mandus zorgt voor het vuur en stookt ferm onder de zware bermijten. De collegiegast, ernaar gekleed, en barvoets in zijn natgegispte kloefen helpt nonkelken mutsaards bijsleepen, blokken

klieven, en, plat op zijn buik, uit volle kaken blazen door de ijzeren pijp dat het plezierig spokt en door rook en smook rosrood opblariet langs de zwarte ketelwand van onder het gat tot aan de lutse scheeve schijf.

Jozef wordt anders al wijs en grootsch in zijn wapens. Zonder verpinkoogen heeft hij zijn eigen linnen met veel ander witgoed en blauwgoed zien uitpakken, te week zetten en vervuilen-zoppen. Wat is dat voor een eerste in *Epitome historiae sacrae*?... Ook het vooruitzicht om door een eind stroowisch zeepbellen af te ronden en kleurig de lucht in te jagen laat hem koel. Maar vuur maken, zwarten duivel spelen, en nu en dan een trek doen aan nonkels dampende lonte, dat blijft zijn wikkkel, en daaraan kan hij, den bliksem, niet weerstaan.

En Mandus is ook in zijn schik sinds hij Bertha, de geweldige schietse, met haar volvleezig purperen armen niet meer ziet plitsplassen in de looge, schelferend en schuifelend als een mannemensch. Hoeveel liever dan met haar, grijpt hij met het teedere, stille Barbeken de bermijten bij de einze, om, al steent hij er bij, te heffen en te sleuren, schier voor twee. Is ze niet braaf, neerstig en beleefd? Is dat geen zedig zekere tred als ze mijde medestapt naast hem? En, bijaldien zij aleens schuchter opkijkt, zit er geen zuiver zielken in die oogen als melk en maluwe? .. Straks zal hij met haar, in man-

den het hagelwitte goed op de bleek dragen en uitspreiden, voorzichtig, dat het niet weet van spotte of ijzermaal. Morgen mag hij dan de houten spelden opgeven, als zij, tusschen de bruine boomen, op een stoel staande, met haar doorschijnend fijne hand, bedspreien, hemden en ammelakens bij de tippen op de spannende koorden hecht. En het droog linnen zal hij helpen opvouwen, en altijd bij en om haar zijn.

Thans verpreuvelt Mandus bij zijn voornemen om, met Jozef, ook Barbeken en haar moeder te laten hun deel hebben van de raargeworden aagtappels die hij heeft weggepoenderd in een prest... Ze zitten boos weg; neefken alleen kent het plaatseken...

Ei, menschen lief, toont aan kinderen appels of peren om ze er later blij mee te maken. 't Is een eeuwig hunkeren, knijzen en zagen, of een snuisteren achter den rug, wegmijfelen één voor één, en stelen om het pleziertje.

En daar dacht Jozef nu juist aan, nademaal het vuurmaken hem verleed was, en hij de wasschetten in den weg liep.

Al meer dan een korpendu had hij heimelijk weggekaapt en opgeknasperd in zijn eentje. Maar dat genieten stomweg alleen, was hij ook reeds beu. Hij vond het zoo kleinzielig en flauw. Pakken om te peuzelen! Foei, de weerga!

Stelen wou hij in het groote en dief zijn dwarsdoor om de rakkers uit het ronde te trak-

teeren met zijn buit. Hij had een plan, een prachtig plan. Jongens, dat zou een feest zijn!

Stillekens sloop de kapoen buiten, den koer over, den hooizolder op; vandaar weer beneden en in huis, met zijn kloefen in zijn handen, de een kamer in en de ander uit. Een paar maal herging hij de maneuver. En lijk hij wist dat er 's namiddags vergadering was voor de congreganisten, en tante hem niet zou storen, ijelde hij vliegens het hofgat uit, om in de gebuurte Hugo Spanooghe te vragen, Fektoor van Menten Patijts, Meet en Berten Kardoen en Waantje van Stien, den zwingelaar. Zij moesten alle vijf naar de Vliekaart komen. Daar zouden ze het spel zien van Keizer Karel en doctor Faussius. En dat zou schoon zijn! En daarbij mochten ze appels eten zooveel ze wilden . . . Denk eens, op een hof mogen mooschen, een vertooning bijwonen, en appels knappen, sappige korpendus, en dat zoo dicht bij Paschen! Wat jongen in uw tijd zou niet hebben gewatertand naar zoo'n kermis, en desnoods er een davering voor gerschied?

Om drie uur, zooals de afspraak luidde, stonden de genoodigden voor de poorte gezet. Jozef, die al lang gereed en op den loer zat, kwam langs den messing opgestoken, deftig traag met zijn handen op zijn gat. Hij had nog zijn stokerskostuumken om het lijf, en de drits en het stroo plakten aan zijn kloefen. Niettemin knikte hij

voornaam en zijn oogen straalden van schelmsche deugd en vroolijke oolijkheid.

— 't Zal lukken, verklaarde hij, Meter is naar de plaats, en nonkel Mandus zit bij de wasschetten in het schotelhuis. We moeten hem precies niet vreezen: maar toch opgepast! Als het scheef uitdraait, elk voor zijn vel, weet ge. Die slagen krijgt moet het maar weten. Ik en trek het mij niet aan.

— Stil vooruit nu, beval hij, en als een oude smokkelaar, blauwde hij zijn kalfkens binnen.

Daar zaten nu de vijf dutsen en schavuiten, onder Jozefs hand, plat op hun hurk, langs den muur gereekt op Tante Theresia's kamer.

Ze spalkten hun oogen op naar die rijke, reine meubels, dien hoogen bedhemel, het kraakblanke sijne linnen versch in de plooi, en een stonde hielden ze zich muisstil als in de kerk.

Maar de gastheer scheen hier thuis. Zonder moeite trok hij het onderste kommodeschaf open, waar hij zijn provisie weggepolkt had, en gaf hun, om te beginnen elk een appel of drie.

Of ze er naar stekten en knapten met heele mondvollen. Het gaf een plezierig vertoog. Telkens ze toehapten, glinsterden hun klaarivoren tanden. Hugo Spanooghe wreef met zijn mouw het sap van zijn kin, en Berten Kardoen hoestte en proestte puur van overhaasting.

— 't Spel gaat beginnen, vermaande Jozef. Doet allemaal uwe oogen toe.

Zij deden het, maar blindelings bleven knagen.

Dat smakkend knasperen en het geheimzinnig klabotsen van Jozefs kloefen, nu hier, nu daar, was al het gerucht dat men hoorde, en geen der geconsigneerde soldaten zette, al ware het maar een klein kijkvensterken open, om af te spieden wat kapitein daar uitstak.

Opeens:

— Keizer Karel is op zijn troon, klonk het plechtig.

En daarop, gewoonweg:

— Ge moogt uwe oogen weer opendoen.

Tegelijk opkijkend, zagen de knapen niets anders dan het wit behangsel van het bed, dat toe was.

— Keizer Karel gaat van zijnen troon stappen.

Ze zaten te zien al appels efend.

Boven het bed schoof het gordijn uiteen, en, waarachtig, Keizer Karel stond daar in levenden lijve. Op zijn stekeligen haarbos droeg hij tante Theresia's maagdenkroontje voor de processie, al van witte bloemen met gouden bellekens in, en onder haar zwartlakenschen kapmantel, had hij maar half zijnen weister. Tot rijksappel en scepter droeg hij een bleuzenden korpendu gespiesd op een oude stoelsport.

Aldus toegetakeld schreed hij met zijn beklijsterde kloefen over de schoone spreij, waar zijn meter zoo grootsch op was, en been voor been slierde hij ten beddeboord uit.

— Keizer Karel bezoekt zijne staten, zei hij.

Trotsch als een pauw wandelde Jozef overentweer, palomp, palomp, van ends tot ends het roodgetichelde vloerken, alles vol plakijsterend met zijn vuile vieze voeten, en achter zijn hielen, wel eene el ver over den grond, sleepte de kostelijke mantel daarin, wyl hij hoog opbeende, zwaaiarmede en lijvelijk ommekeek . . .

De onderdanen zaten met den herteklop, van eerbied stijf; en wie weet wat zijn genadige Majesteit nogal verhevens en vernuftigs zou hebben uitgevoerd, als bliksem en duivekater, plotselings de deur openkietste, tante binnenstoof, en, zonder achting voor zijn vorstelijke doening, den held van den hoek daar een Keizer Karel of zes tegen zijn ooren gaf, dat ze ronkten en groeiden; zijn maatjes meteen al schrobbelend en schruwelend den bijs staken, latend de eene zijne klak, de andere zijn klomp, en allen hun klokhuizen in den brand.

Maar ze waren nog niet heel aan het hofgat, of hun schrandere hoofdman was daar ook al met hun verloren goed en een gloeienden kop, en, zonder van eentje te gebaren, trok hij hen bij de mouw, al grijnzegichelend:

— We gaan ten naatsten keer een ander stukken spelen. Tante en houdt niet van Keizer Karel; 't is een dibbe!

XXV

Wie droevig is zoekt de eenzaamheid, en wie, anderen ten bate, aan zijn levensdroom heeft verzaakt, dragend in het hart de open wijde wonde, vermeit zich in zijn smart en het schoonroode droppen.

En zoo den avond aler zijn Roos, lijdelijk nog, haar hand en gang en al haar uiterlijk wezen zou wijden aan een vreemde, die niet beseffen mocht wat offer hem werd gebracht, ontvluchtte Joost Valke de hoeve, en ging op de hoogliggende kalsijde nabij den witten molen staan, vanwaar hij best het Rootland ontwaren kon.

Het was regenkoud en windloos. Grijsblankblauw blonken de steenen, en onder het mollegrauw geluchte, dat de aarde benaderzakte, zag hij ver in het landschap.

Over vale sperrebosschen, donkere elskanten, en de oneindigheid der bruin- en groen afwisselende velden, treurden dalwaarts, bezijds en beneden armbebladerde olmengroepen, popeldreven, beuken, en alleenstaande eiken, rechts en noesch gerijd, roode en paarsche pannen- of aardekleurige strooien daken, en dofroze geveltoppen met fruitboomen en kruipende doornhagen, in doodsche onroerbaarheid.

En hier en daar, door de duistere beneveling, blekte een schaliëntoren uit.

In de diepte ginds, het traagschuivend wolken-
schof begrenzend, lijnde zich af een vlekkeloos
toegevloed en oranjegeelgouden vuurmuur, even-
wijdig laag en lang van ends tot ends den einder.
Zonder steunen stond hij daar, zuiver op zichzelf;
het watergewelf hing los en een ruimte was
tusschen beide.

Doch berghoog nu, als werd ze van achteren
uitgehoid, verdunde de zware dampenmassa, en
uitrafelend scheurde vaneen, zoodat er even-
wijdig van den geluwgloeienden glanswand een
klare gabbe ontspleet, die, naarmate het licht er
door priemde en striemde langzamerhand ging
opspannen tot een geirnden stralenboog.

Een nimbus vol droevige pracht, een goud-
zilveren tranenzegen zichte rijkelijk rustig over
de verre Leyestreek als een gloorvollen lijden-
krans, met hooggehouden triestigen troost. Dit
straalstroomen groeide aan, de klaarte breidde
zich uit, heele vlammen braken ijlings door de
smeltende luchtzeef, en eindelijk raakte daarin,
met banden teenegader, de brandende zonne
bloot.

Fel weerde zij zich om vrij. Ze doorreet het
vlokkig vlies, rukte de drijvende draden uit haren
weister, schoot en boorde in het wolkenwerk,
onder haar, bressen, gaten en kloven tallenkant,
zoodat gansche stroken en brokken scheidden,
afwaaiden, en kletsten en kloerieden op de vuur-
bewalling beneden.

Maar daar was geen geel meer, geen oranje, geen goud; noch pure lijn, nog rechte noch gebroken straal; het was alles ros, rood, rook en smook, wild en somber, een woest gat, een vereende baaierd; en de klare zonneschijf was een beroeste bol geworden, die lijvelijk uitdoofde en staalblauwendig uitsloeg in de vale vochtigheid.

Eenzaam werd het, kil, duister overal; en Joost Valke voelde, huiverig ontgaan, de eerste zware droppen.

6en Augustus 1911.

BIJ N.V. UITGEVERSMIJ voorheen
PAULBRANDTEBUSSUM verscheen:

G. K. CHESTERTON

DE AVONTUREN VAN PATER BROWN

Geautoriseerde vertaling van W. NIEUWENHUIS
Met 4 Illustraties en Bandteekening van JOAN COLLETTE

Prijs ingenaaid fl. 1.50   Gebonden fl. 2.00

- INHOUD: I   Het blauwe kruis
          II   De zonderlinge voetstappen
          III   De onzichtbare Man
          IV   Het teeken van het Gebroken
              Zwaard

De beroemde schrijver van „Orthodoxie,” „De Magier” enz. heeft ook detective-verhalen het licht doen zien. Detective-verhalen van een eigenaardig soort. De verwikkeling en ontkenning toch blijven hier op den achtergrond en Chesterton maakt zich daarvan met zijn verbluffende nonchalance af, doch het psychologische neemt de eerste plaats in. „De avonturen van Pater Brown,” waarvan hier eene bloemlezing wordt aangeboden, vonden in Engeland een groot en welverdiend succes. Ongetwijfeld zullen zij ook hier zeer de aandacht trekken en gretig gelezen worden.

BENSON, ROB. HUGH. Met welk Recht?
vertaald door Alb. Steenhoff-Smulders. 2 dln.
ingen. fl. 4.25, geb. fl. 5.25.

Het geheele tijdperk der met recht en eerlijkheid spottende vervolging van Elizabeth van Engeland is in deze roman prachtig verwerkt. Deze twee compres gedrukte deelen ontleden gaat niet: 't zij genoeg te zeggen, *dringend* te zeggen: dat is een *rijk* boek.

Pater Hendrichs S.J.

BENSON, ROB. HUGH. De Tragedie eener Koningin. Geautoriseerde vertaling door Alb. Steenhoff-Smulders. 2 dln. ingen. fl. 3.50, geb. fl. 4.50

In dezen historischen roman wordt de tragische figuur van Mary, the queen, met meesterlijke hand geschetst. Hoewel minder romantisch, minder schokkend gebeuren, dan zijn andere historische romans is dit boek van Benson zeker zijn allerbeste werk.

BENSON, ROB. HUGH. Eenzaamheid. ing. fl. 2.90, geb. fl. 3.50.

Eenzaamheid is het aangrijpend verhaal van een door lijden gelouterd menschenleven, door bittere smart en teleurstellingen uit onverschilligheid gewekt, tot het ware begrip van het doel en de beteekenis van het aardsche bestaan.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

1155 EAST 58TH STREET

CHICAGO, ILLINOIS 60637

TEL: 773-936-3700

FAX: 773-936-3700

WWW: WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW: WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW: WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW: WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW: WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW: WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW: WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW: WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW: WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW: WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW: WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW: WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW: WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW: WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW: WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

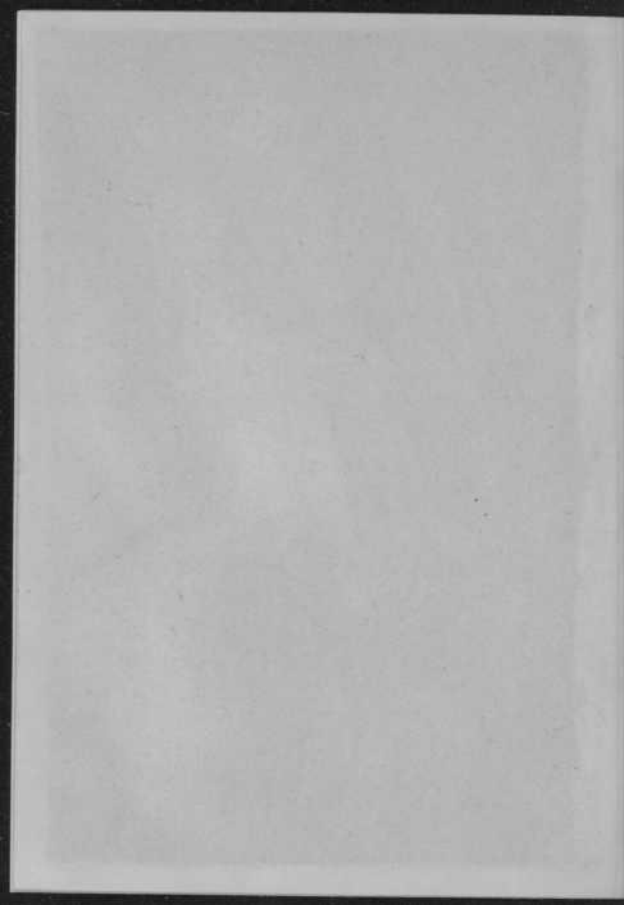
WWW: WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW: WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW: WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW: WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

J. L. V. L. & Z.